

2-40
226

BORISZ LAVRENVEV

Egyszerű emberek

IDEGENNYELVŰ IRODALMI KIADÓ
MOSZKVA

51

B O R I S Z L A V R E N Y E V

EGYSZERŰ EMBEREK

A 22690

Idegennyelvű Irodalmi Kiadó
Moszkva 1944

AZ ÖREGASSZONY

Mikor a kilenc jópajtás — a tengerészezred kilenc rádiókezelője — odaért a saronovói tanyákhoz, kiderült, hogy az illető helyen tanyáknak se híre se hamva. A tanyák csak a térképen léteztek. A valóságban nem volt a környéken semmi egyéb, csak letarolt, kidöntött, kivágott erdő köröskörül, amerre csak a szem ellátott; mély földbevájt tölcserék, teli barnás, kávészínű mocsárvízzel, téglahalmazok — a szétrombolt tűzhelyek maradványai — no megszáraz, fojtószagú hamu, amit ide-oda kerget a szél.

A tanyákat elintézték a tüzéség meg a repülők. A kegyelemdőfést megadták nekik a német fáklyások, akik a menekülés órájában fölégettek mindent, ami még épen maradt.

Ezért ugyancsak volt mit csodálkozni azon, hogy a fölperzselt pusztaság kellős közepén egyszerre csak fölbukkant a Szuchonyiné vadonatúj, vörhenyes fényőgerendákból épített házikőja, amelyet még nem barnított meg az időjárás, amelyet sem az acéleső, sem a tűzvihar el nem pusztított.

A rádiókezelők, amikor a megüszkösödött fatörzsek közt bukácsolva kijutottak a tisztásra, nem győzték bámulni ezt a házikót, amely úgy állt ott a szűk üszök-tenger közepén, mint valami emlékmű az elpusztított falu hírének megörökítésére. De még

jobban elcsodálkozott a kilenc jópajtás, amikor a házikó körül asszonyszemélyt pillantott meg. Az asszony azzal foglalatoskodott, hogy a hamurakások alól kikotort üvegdarabokat illesztgette bele az ablakrámába, régi ujságokból vagdosott papírszalagokkal ragasztva össze azokat, hogy jobban tartsanak. Az, hogy a pusztulásnak ebben az üszkös sivatágában élő lényre akadtak, ép olyan érthetetlen volt, mint az épen maradt ház jelenléte.

A rádiókezelők a házikóhoz közelebb érve, szárnalmas, lihetetlenül sovány öreg anyókat láttak maguk előtt. Durva kanavászkendője alól élettelenül merev ősz hajfürtök csüngtek le ráncos arcára. Fénytelen, beesett szemei halálos egykedvűséggel néztek a világba. A rajta lógó piszkos, szakadt rongyokból nem egy helyen kilátszott fonnyadt, sárga teste. A tengerészek megérkezése semmi benyomást sem tett rá. Egy futó pillantást vetett rájuk, aztán folytatta tovább munkáját.

A csoport vezetője, az örökké jókedvű és tréfás Vinogradov, levette a sapkáját, elegánsan meglóbálta maga előtt, mint valami XIV. Lajos korabeli muskétás, összeütötte bokáját és harsány vidámsággal szónokolni kezdett:

— Vöröstengerészi üdvözet nagyanyóságodnak, finom zöldborsóval körítve! Parancs érkezett, miszerint ezen az adott helyen horgony vetendő. A környéken, mint a mellékelt ábra mutatja, ön-kegyed palotája az egyedüli, a lakosság pedig nyilván egy főből áll. Nekünk, hős tengerészeknek viszont, a háborús körülmények kényszerítő hatása alatt, el kellett hagynunk szeretett „Marát“ nevű sorhajónkat és megizlelnünk a gyalogos élet örömeit. Szálló-vendégeket fogadnak errefelé?

Az anyóka ajkai mozgásba jöttek és a tengerészek meglátták, hogy a szája üres, fogatlan. Pöszögő, mormogó hangon, barátságtalanul felelte:

— Tőlem itt lakhatnak! Hely van a házban elég,

Lakhat itt ki-ki magának — maguk külön, én is külön.

Vinogradov azzal adott kifejezést elégedetlenségének, hogy megvakarta a nyakszirtjét.

— Furesa, hogy ilyet kell hallanunk tőled, öreganyám. Hát ilyen közönnnyel viseltetsz derék harcossaink iránt? Mit jelentsen az, hogy „maguk külön, én is külön“? Hát kőből van a te szived, hogy nem ébred fel benne az anyaj szájalom?

A fiuk felkacagtak, de az öregasszony továbbra is csak szóllanul meredt élettelen tekintetével Vinogradovra. Aztán nagyot sóhajtott és melle úgy felnyikorgott, mintha ajtót nyitottak volna, amelynek a zárát már régen nem olajozták. Aztán kelletlen, unott hangon mondta:

— Itt lakhattok. Ha valami kell, megcsinálom.

És botorkáló léptekkel lassan csoszogott föl a néhány lépcsőfokon és eltűnt a házban.

Életvidám anyóka! — állapította meg némi keserűséggel Vinogradov. — Valóságos Marlene Dietrich. Itt ugyan víg életünk lesz. De mit lehet tenni — ezennel megkezdjük a szolgálatot.

A rádiószerelők egész éjszaka készülékeik felszerelésével és kipróbálásával voltak elfoglalva. És a bejáró melletti kamrából egész éjszaka odahallatszott hozzájuk az anyóka köhögése, krákogása és nyögése.

— Sokat szenvedhetett a szüle — jegyezte meg komoran, a szüntelen nyögést hallva, a szeplős szibériai Peregúdob. — Mennyi ideig garázdálkodhattak itt a németek? Hét hónapig? Éppen elég! Ennyi idő alatt még egy fa is kiszárad, nemhogy egy ilyen nénike.

— Még meghal itt nekünk — mondotta Kosztya Malinyin; nem lehetett kivenni: feltevésként vagy állításként tette ezt kijelentést. — Föl kell egy kicsit hízalnunk a vén csoroszyát. Hiszen, ha meggondoljuk, biztosan ő is anyja valakinek. Ki tudja, nem ép az ő fia nyújt-e segítséget valahol messze, más vidéken, a mi anyáinknak.

— Helyes megjegyzés — bölintott Vinográdiv. — Ha kissé megtömjük az éltés hölgyikét, még azt is megérjük, hogy táncra kerekedik velünk. Egy-kettő, lássunk hozzá fogadott fiúi kötelezettségünk teljesítéséhez!

Attól a reggeltől kezdve a kilenc tengerész egymással versenyzett abban, hogy ki tesz közülük többet az öregasszony érdekében. Kitatarozták a házat, rőzsét hordtak az erdőből, kitisztították a kutat, rendbehozták a megrepedezett kemencét és befűtötték. Egy vödör forró vízben föloldottak egy pár borsó-főzelék- és disznóhús-konzervet, a nagy teáskannában meg egy tucát csokoládékockát, aztán asztalhoz ülve erővel kényszerítették a húzódozó öregasszonyt, hogy ő is velük tartson. Nehéz is lett volna ellenállnia a kilenc vidám tengerész szivélyes unszolásának, akik levest öntöttek a tányérjába, csokoládét a csészéjébe, zsírral kenték meg a kenyerét és szüntelenül körülötte settenkedtek. Az ebéd végére az öregasszony komor szemei valamelyest fölengedtek. Kendője csücskével gondosan megtörölte a kanalát, aztán felállt s kezét beesett hasán összekulcsolva, mélyen meghajolt a tengerészek előtt:

— Köszönöm, drágáim!

S a fiúk észrevették, hogy az öregasszony ráncos arcán könnyek mutatkoznak. Rádiókezelőink kezdtek magukat kényelmetlenül érezni és Vinográdiv zavartan mondotta:

— Ne köszönj nekünk semmit szülém. Be kell valanom, önző célok vezetnek bennünket. Katona-emberek vagyunk, nem értünk a praktikus dolgokhoz. Mosni kellene, meg ruhát foltozni, de a kezünk se hogy se jár rá ezekre a dolgokra. Hát úgy gondoltuk, berendezünk itt egy kis testvéries kizsákmányolást. Megvalósítjuk, hogy úgy mondjam, az utópiát.

Az öregasszony, ahogy feleletül Vinográdivra tekintett, most először, alig észrevehetően elmosolyodott.

— Jókedvű az elvtárs — mormogta.

— Hát mér ne legyenek? — kérdezte válaszul Vinogradov. Aki rosszkedvű, annak nehéz az élete, szülém.

És a rádiókezelők hamarosan úgy összeszoktak az öregasszonnyal, mintha kisgyerekkoruk óta itt nőttek volna fei ebben a házikóban, az ő anyai szárnyai alatt. Az öregasszony maga is kezdett már feléledni. Szívesen elbeszélgetett a tengerészekkel, csak a német megszállás alatti életre vonatkozólag igyekezett kitérni bármiféle kérdezősködés elől. Mihelyt erre terelődött a szó, egyszerre elkomorodott, szótlan lett és sírni kezdett. Észrevéve ezt, Vinogradov egyszer így szólt barátaihoz:

— Úgy veszem észre, hogy egyesek nem viseltetnek kellő kíméléttel öreganyánk idegei iránt. Nem hagynak neki békét, faggatják, hogy hogyan élt a németek alatt. Meg kell érteni, hogy anyóink számára ez olyasvalami, mintha szöveget vernének a talpába. Mire jó örökösen eszébejuttatni a borzalmakat? Katonák vagyunk mi, vagy hirlaptudósítók? Senki se merje tovább kínozni jótevőnket.

Ettől kezdve senki a kilenc közül nem tett fel több kérdést az öregasszonynak a németekre vonatkozólag. Ő pedig szívvel-lélekkel foglalatostkodott kilenc tengerész „fiacskája“ körül. Kimosta és megfoltozta fehérneműjüket, főzött nekik, szóval elvégzett mindent, amit egy jó háziasszonynak el kell végeznie és tengerészeink úgy érezték magukat nála, mint valami kényelmes, meleg fészekben. Megszokták és megkedvelték a töpörödött öreg anyókat. Elmondták neki ügyes-bajos dolgaikat, felolvasták a hazúlról kapott leveleket, kikérték a tanácsait, közölték vele legrejtettebb titkaikat.

Egy alkalommal ebéd után, mikor az öregasszony, miután leszedett, kiment a veteményes kertbe gyomlálni, Peregúdov sokáig nézett utána és a fejét rázva, haragosan mondta:

— Itt az ideje, fiúk, hogy öreganyánkra is gon-

doljunk. Lerongyolódott a lelkem, nézzétek, milyen cafatokban jár. Mi nem leszünk itt sokáig, beáll a hideg és öreg szülénk elpusztul a fagytól. Ki büne lesz, ha nem a mienk? Fel kell öltöztetni szegényt. Szedjük össze, ami fölösleges cókmoőkunk van.

— Talán nadrágot akarsz húzni rá? — kérdezte nevetve Malinyin.

— Bolond lyukból bolond szél fűj — szakította félbe Peregúdob. — Ki beszél itt nadrágról? Női holmit kell varrni neki. Nem hiába dolgozott Luzgin kománk női divatszalonban, most aztán megmutathatja, hogy mit tud.

Peregúdob javaslata általános tetszést váltott ki. A tengerészek kihalásztak zsákjaikból két régi nadrágot, három matrőztrikót, egy köpenyt. És Luzgin munkához látott. Tekintve, hogy a dolgot meglepetésnek szánták az anyóka számára, Luzgin a padlásan dolgozott titokban s a padlásajtóra deszkatáblát függesztettek ki ezzel a felirattal: „Titkos osztály. Tilos a bemenet.“ Mértékvétel és próbák céljára Kléjmenev Ványát jelölték ki, az alacsony és sovány villanszerelőt, akinek termete megfelelt az öreg-asszonyénak. Egy hét múlva Lugin kész volt a munkájával. Kléjmenev jó minőségű posztoszoknyában és ugyanolyan kékszínű blúzban lehajtos gallérral, valósággal parádés képet mutatott. Mikor pedig a kifordított köpenyből és a második nadrágból készült felső kabátot is magára vette, valamennyien elismerték, hogy Luzgin mestermunkát végzett. A matrőztrikókból Luzgin két csikos női blúzt varrt, színes betétekkel, amikhez azokat a selyemzsebkendőket használta fel, melyeket Peregúdob még a háború előtt vásárolt Rigában.

Az ajándékot ünnepélyesen nyújtották át az öreg-asszonynak. Valamennyien glédába álltak és Vinogradov rövid, de lelkes beszédet mondott:

— Igen tisztelt és hogy úgymondjam, természetadta fogadott anyánk! Ne vesd meg szerény ajándé-

kunkat. Egyszerű szívű emberek vagyunk, minden hókusz-pókusz nélkül. Meg akarjuk könnyíteni keserű öregségedet. Vedd föl hát és hordjad egészséggel ezt a holmit, régi cókmókjaidat pedig dobd ki a szemétre vagy dugd el jól és őrizd meg addig, míg föl nem öltöztetjük bele azt az ördögfattyá Hitlert, hogy pórázon vezessük mutogatni a népeknek.

Az öregasszony reszkető kezekkel vette át Vinográdotól az akkurátusan összehajtogatott ruhákat, akart valamit mondani, de elpityeregte magát és korát meghazudtoló bámulatos gyorsasággal eltűnt a kamrájában.

— Nem tesz semmit — mondta Vinográdv. — Hadd sírja ki magát örömében.

Mikor az öregasszony átöltözve újra megjelent a tengerészek színe előtt, alig ismertek rá. Görnyedt háta kiegyenesedett, szemei ragyogtak s még a fogatlan szája is, mintha fiatalosan mosolygott volna.

Ettől a naptól kezdve az öregasszony még szorgalmasabban gondozta fogadott fiait.

Vinográdv egy alkalommal mosakodást rendezett a fészker melletti szűk kis helyiségben, amelyet a rádiókezelők fürdőszobának rendeztek be, felhasználva erre a célra egy mosóteknőt, melyet egyik ház udvarán, a romok között találtak.

A teknő mellett egy vödör forró víz állt és Vinográdv nagy buzgalommal dörzsölte a testét durva szivaccsal, hogy csak úgy röpködött köröskörül a szappanhab. A hátát azonban Vinográdv sehogy se tudta kedvére megdörzsölni. Éppen azon erőlködött sikertelenül, hogy valahogy odaférközzék a szivaccsal a háta közepéhez, amikor a fürdőhelyiség félig nyitott ajtaján keresztül egyszer csak megpillantotta az udvaron keresztül éppen a házba igyekvő öregasszonyt.

— Ej, szülém! — kiáltott oda neki Vinográdv. — Ha meg nem sértenélek, nem szappanyoznád be egy kevéssé a hátam? Sehogy sem tudok hozzáférközni.

Az öregasszony megállt a helyiség bejáratánál és nem felelt azonnal.

— De hát illendő-e, kedves? — szólalt meg végre hűzódózva. — Hiszen én nő vagyok. . .

— No-no — szakította félbe nevetve Vinográdiv. — Ugyan, mit szégyenkeznél. Micsoda nő vagy te, ha már éveid számát sem tudod! Hiszen én csecsemő vagyok hozzád képest.

— No jól van — mondta az öregasszony — legyen, ha már annyira kívánod.

Azzal belépett a fürdőhelyiségbe, fogta a beszap-panozott szivacsot és kezdte jóerősen és ügyesen dörzsölni a tengerész hátát. Vinográdiv a teknőben ült és élvezettel mormogott, mint a macska, mikor a füle tövét vakarják. Csak azon csodálkozott, hogy honnan van az öregasszonynak ennyi ereje. Az meg, miután a tengerész hátát csaknem véresre dörzsölte, olyan hirtelen elpárolgott, hogy Vinográdiv még köszönetet sem mondhatott neki a szivességéért.

— Lám, lám gondolta magában a tengerész — szégyenkezik az öreg csont. Hiába: az asszony mindig csak asszony marad!

Az örök nőiségről alkotott saját szerű véleményét ekképpen megformulázva, Vinográdiv kilépett a teknőből.

Igy töltötte napjait a kilenc jópajtás az öreg nénikénél, amíg csak meg nem jött a parancs, hogy tovább kell menni. Az öregasszony, mikor megtudta, hogy fogadott fiai távozni készülnek, újra visszaesett régebbi komorságába.

— De hisz' nem örökre válunk el, öreganyám — igyekezett vigasztalni őt Vinográdiv. — Holtunkiglan mi téged el nem felejtünk. Amint a háborúnak vége lesz, elviszünk téged innen, annál élhetsz majd közülnk, akinél neked jól esik, vagy ha úgy tetszik, sorba lakhatsz majd valamennyiünknel, hogy mind-egyikünknek jusson belőled.

Az öregasszony azonban, mintha nem is hallotta

volna a vigasztaló szavakat, szótlanul ült a lépcsőn, fejét kiszáradt kezeire támasztva és szomorúan bámult a tisztás mögött zöldelő erdőre.

Este a rádiókezelők, miután kétkerekű talyigájukra minden holmijukat felpakkolták, indulni készültek. Vinográdiv odalépett az öregasszonyhoz.

— Viszontlátásra szülém! Tarts meg bennünket jóemlékezetedben. Egész csoportunk nevében köszönet azért az anyai jószágért és szeretetért, amelyben részesítettél. És várj bennünket vissza. Korod, az igaz, előrehaladott, de azért reméljük, hogy még viszontlátunk. Mi majd írunk neked, aztán néhanapján te is adj majd hírt magadról, hogy tudjuk, hogy megy a sorod.

Vinográdiv megölelte az öregasszonyt. Az meg hirtelen átfogta Vinográdiv nyakát, fonnyadt arcát arcához szorította és görcsös zokogásban tört ki. S a fuldokló síráson keresztül a tengerészek ezeket a panaszos szavakat hallották:

— Drágáim, ti kedves jó elvtársaim! Mit fogok én csinálni nélkületek? Mintha az élet tért volna vissza hozzám, amíg itt voltatok, most meg mehetek vissza a síromba!

— Miket nem beszélsz, szülém! Nyugodjál meg! Nincs okod így beszélni — felelte tréfálkozva Vinográdiv, gyöngéden simogatva az öregasszony csontos hátát. Mi közöd neked még a sírhoz! Hiszen kell még vagy harminc esztendő ahhoz, hogy százéves légy!

— Istenem, istenem! — kiáltott fel az öregasszony, hirtelen elszakítva magát Vinográdivtól és eltakarva arcát. — Meddig tart még ez a kínszenvedés? Vagy hogy is nevezzem. Tudjátok-e, hogy hány éves vagyok? Egyre csak öreganyámnak, meg szülémnek neveztek, pedig hát valójában — még a harmincadik évemet sem töltöttem be... Ezt csinálták belőlem a németek...

És mintha maga is megijedt volna ettől a váratlan

beismeréstől, beszaladt a házba, nagy robajjal csapva be maga után az ajtót.

A tengerészek némán, megdöbbenve álltak, kikerülni igyekezve egymás tekintetét. Valamennyinek elkomorult az arca. Vinográdov lassú mozdulattal fölemelte a kezét és levette a sapkáját. Nyolc társa szótlanul követte a példáját. Szemeik úgy meredtek a házikó zárt ajtajára, mint valami kedves halott sírhalmára. . .

Aztán Vinográdov csöndes, tompa hangon, — melyről érezni lehetett, hogy milyen nehezeére esik a szó — valamennyiök nevében mondta:

— Bocsáss meg, nővér!

Éles, merev mozdulattal fejébe nyomta a sapkáját és társaihoz fordult. De ezek nem ismertek rá a mindig tréfás, mindig vidám társukra. Mintha szürke ólommal vonták volna be az arcát.

És Vinográdov, minden egyes szót külön hangsúlyozva, mint aki fogadalmat tesz, ezt mondta:

— Addig, fiúk, a szülőink házát meg ne lássuk, míg azt el nem érjük, hogy az ő fasiszta asszonyaik mind egy szálig idő előtt meg nem öszülnek és a fasiszta dögeik fölötti üvöltésben páráikat ki nem lehelik!.. Indulj!

És a kilenc tengerész gyors lépésben szelte át a tisztást, egy pillantást sem vetve hátra, — reszketve arra a gondolatra, hogy a küszöbön még megláthatják a házban hagyott asszony alakját.

HÖSTETT

A szerencsétlenség hat óra 00 perckor történt. Szigorú, kimerítő pontossággal jegyezték fel a vezető torpedóromboló naplójában: „6—00“. Az „Előretörő“ a leningrádi világítótorony közelében aknára

futott. A parancsnok jelentése szerint — tudja tartani magát a víz színén. Hét halott, tizenhat sebesült. A hajóraj parancsnokának rendelkezése: „Az »Előretörő« helyén marad és kijavítja a szenvedett sérüléseket. A többi hajó folytatja a hadműveleteket.“

Ez volt minden, amit a „Zordon“ ügyeletes parancsnokának izgalomtól remegő keze a naplóba bejegyzett. A hajónapló nem ismer érzelmeket és izgalmakat, csupán a tényeket szögezi le.

Ha azonban az események egymásutánjában akarjuk elbeszélni a történeteket, a dolog így esett:

Néhány perccel hat előtt a hajóraj parancsnoka, Mahlidze, másodosztályú kapitány kiadta a parancsot, hogy jelezzék: „Írány balra, nyolccsomós távközzel!“

A „Bátor“ és az „Előretörő“, amelyek a vezető hajó nyomában haladtak, továbbadták a jelzést. A színes zászlócskák fürgén röpködtek föl és le a szélben. A „Zordon“ megkezdte a fordulatot és leadta a „végrehajítás“ jelét. A torpedőromboló éles fordulatot tett balra. A hajó fara körül forrongva tajtékoztak a habok.

Mahlidze másodosztályú kapitány átment a kapitányi híd baloldalára, onnan figyelte a hajók fordulását. A „Bátor“, amely közvetlenül a vezető hajó nyomában haladt, pontosan azon a helyen tette meg a fordulatot, ahol a sápadt zöld víz tajtékozó hullámai még jelezték a vezető hajó bekanyarodásának nyomát. Az „Előretörő“ azonban buzgóságában túlkerült valamivel a kanyaruló pontnál. Mahlidze összeráncolta homlokát. Nem szerette a pontatlanságot. A tengeren hajónak is, embernek is minden egyes mozdulatát a legaprólékosabb pontossággal kell végrehajtania. „A telivér már megint bravúroskodik“ — gondolta magában Mahlidze. — „Már megint össze téveszti a tengert a lóversenyterrel...“

Még végig sem gondolhatta amit akart, amikor az

„Előretörő“ első árbóca alól hatalmas fehér vízoszlop tört a magasba. Az oszlop alja tajtékzó kupolát képezett, amelyen keresztül sárga lángnyelvek csillogtak, majd egy második füsttől fekete vízoszlop emelkedett a magasba, megrázkódtatva az egész hajót s ugyanabban a pillanatban a „Zordon“ hídján állók dördületes robbanást hallottak.

A kormányos látta, amint a hajórajparancsnok görcsösen összeszorította ujjait a kapitányi híd karfáján, annyira, hogy egész kékek lettek a körmei.

A víz- és füstfellegek nagy loccsanással buktak le a mélybe s alóluk lassan kibontakozott az „Előretörő“ alakja. A hajó orra elszakadt annak törzsétől és hamarosan elnyelte az örvény.

Az „Előretörő“ kibontakozott a füstfelhőkből és ott állott kissé erőlködve; a „Zordon“ és a „Bátor“, meglassítva bár, de folytatták útjukat az eddigi irányban. Mindkét hajóról jól lehetett látni az „Előretörő“ megsérült kapitányi hídját. Közvetlenül a híd alatt, a fedélzeten egy emberi alak hevert.

— Megengedi, hogy megálljunk és leereszjük a csónakokat? — kérdezte Mahlidzétől természetellenesen hangosan s izgalomában még arról is megfélelkezve, hogy fölöttesét rangján kell szólítania, Galikov helyettes-kapitány, a „Zordon“ parancsnoka, egy percre sem véve le tekintetét a harcképtelenné lett torpedórombolóról.

— Nem engedem meg!

Mahlidze olyan hirtelen mozdulattal kapta el a kezét a karfától, mintha izzó vashoz ért volna és Galikovhoz fordult:

— Csodálkozom, helyettes-kapitány elvtárs! Hiszen nem első éve szolgál, ismernie kellene a harci utasításokat!

Galikov helyettes-kapitány elvörösödött. A harci utasításokat kívülről tudta, s így jól tudta azt is, hogy hasonló esetekben azok egyenesen tiltják a megállást és azt, hogy az osztag kötelékébe tartozó meg-

sérült hajó segítségére csónakot küldjenek. A modern tengeri háború rideg prózai törvénye ez, mely egyszersmindenkorra a régebbi, hagyományos, áldozatos elv helyébe lépett, amely úgy szólt, hogy „inkább pusztulj el, de bajtársadat ne hagyd elpusztulni“. A nemes önfeláldozásnak ezt a törvényét a világ hajóhadai szemében kompromittálta az 1914. évi szeptemberi nap, amikor Ottó Woddigen rozoga tengeralattjárója három egymást követő támadással három angol cirkálót süllyesztett el. A cirkálók a romantikus etika szabályai szerint cselekedtek: mozdulatlanul álltak egyhelyben, hogy megmentsek az elsőnek megsérült „Hoog“ személyzetét s az eredmény az lett, hogy mind a ketten osztoztak annak sorsában.

Galikov helyettes-kapitány elméletben megértette a szigorú utasítás célszerűségét, de most, amikor bajtársát a pusztulás veszedelme fenyegette, egy pillanatra mégis kétség fogta el. A hajórajparancsnok megjegyzése azonban észretéitette. Inkább egy hajó pusztuljon el, mint három. Egyszerű taktikai számításról volt itt szó.

— Meg kell kérdezni az „Előretörőt“, hogy milyen természetűek a sérülései és rendbe tudja-e hozni azokat? — adta ki a parancsot Mahlidze.

A főjelzős szokatlan gyorsasággal adta le zászlójelekkel a kérdést. A feleletet nagy izgalommal betűzték ki a „Zordon“ kapitányi hídján állók, ajkuk hangtalan mozgásával ismételve egyik betűt a másik után.

A hajó orra elszakadt. Az első kazánkamra megsérült. A rések jelentéktelenek... Azt hiszem, minden külső segítség nélkül fenn tudom tartani a hajót a víz színén.

A hajórajparancsnok összeráncolt szemöldökei kísímultak.

— Rendben van — mondta. — Tovább jelezni: „Parancsolom: egyhelyben maradni és megvárni az osztag visszaérkezését.“

— Igenis!

Golikov az „Előretörő“ felé nézett. A megsérült hajó csendesen himbálózott a hullámok hátán. Galikov az „Előretörő“ parancsnokára, Kalinyin Vászjára gondolt és a tengerésziskolában töltött felejthetetlen évekre és csöndesen sóhajtott. Kínos dolog ott ülni egyedül egy megsérült hajón, a puszta tenger közepén, mikor minden percben azt várhatja az ember, hogy odatéved valami ellenséges tengeralattjáró és végleg a tenger fenekére küldi a halak martalékául. Valamit mégis csak kell tenni a jópajtás e kínszenvedésének enyhítésére.

— Másodosztályú kapitány elvtárs — szólalt meg bátoritanul Galikov — talán leadhatnánk egy rádiogramot a kikötőbe, hogy küldjenek segítséget?

— Nem engedem meg — utasította el másodszor is Mahlidze. — A hadművelet még folyik. Ha zajt csapunk az éterben, a németek kipuhatolják, hogy hol vagyunk és kezdődik a suri-muri. Pedig a mi feladatunk az, hogy aknatorlaszt rakjunk le. Elfelejtette, hogy mi a rakományunk? Szerencséje az „Előretörőnek“, hogy csak az orrát kapták el, nem a farát. Örüljön hát, hogy él és várjon a sorára.

Galikov helyettes-kapitánynak egyszeribe eszébe jutott a „rakomány“ és hideg borzongott végig a hátán arra gondolva, hogy az „Előretörő“ hátulsó részén, mint a többi torpedórombolóén is, ott álltak a sineken a kivetésre előkészített aknák. Hatvan darab! Mi lett volna, ha felrobbantak volna!..

Galikov lekuporodott és elgondolkodva rázta meg a fejét:

„Különben: az időjárás csöndes, ellenséges tengeralattjárók errefelé nem sétálgatnak, itt nem mély a tenger. Mi viszont három óránál tovább nem leszünk elfoglalva, úgy hogy még idejében visszatérünk ahhoz, hogy Vászját megmentsük, ha csak addig sikerül magát tartania... És ha nem?... Ha a kazánkamra fala felmondja a szolgálatot? A csónakok va-

lőszínüleg szintén megsérültek a robbanástól, úgy hogy az embereknek bizonyára úszva kell majd menekülniök. De hát kibírják-e sokáig a vízben?”

Galikov haragosan fordította el tekintetét a magára hagyott torpedóromboló egyre kisebbedő alakjától. Fájdalmas dolog magára hagyni a bajbajutott bajtársat, de ezt követeli a háború vaskényszerűsége. Mindenkinek teljesítenie kell a kötelességét. Neki, Galikovnak is a saját hajójára, a saját embereire kell gondolnia.

— Figyelmesen kémlelni minden irányban! — kiáltotta oda a megfigyelőknek s azok valamennyien egyszerre kiáltották vissza feleletül, de nem vidáman, mint rendszeren szokták, hanem nyomott, komoly hangon:

— Igenis! Figyelmesen kémlelni minden irányban.

Galikov lopva a hajórajparancsnokra pillantott. A negyvenkétéves, kissé kövéres Mahlidze hidegvérrel szívta pipáját, mozdulatlan arcáról semmit sem lehetett leolvasni.

„Szikla természet — gondolta magában felháborodva. Galikov. — Még csak nem is izgatott.”

De Galikov tévedett. A kormányos, aki a robbanás pillanatában megfigyelte, hogy milyen görcsösen szorultak össze a parancsnok ujjai, megmondhatta volna ezt neki.

A hajórajparancsnok izgatott volt. És tegnap este óta, mikor az aknákat nem az arra a célra berendezett kikötőben kellett felvételezniök, amelyet már három napja bombáztak az ellenséges repülőgépek, hanem egy félreeső öbölben, ahol nem volt semmi megfelelő felszerelés és az aknákat az emberekkel kellett a hajóra felhordatni — ez az izgatottsága egy másodpercre sem szünt meg. A hajórajparancsnok szemét sem hunyta le ezen az izgalmas fehér éjszakan, amelynek leple alatt a vöröstengerészek minden erejüket megfeszítve vonszolták fel a hajóhídra a döngő halállal töltött fekete golyókat. A parancsnok

aggódott ezekért a hangyaszorgalmú fiatal fiúkért, hajóért, a rábízott hadművelet sikeréért. S az „Előretörő“ ért szerencsétlenség még jobban izgatta, mégpedig elsősorban azért, mert a szerencsétlenség éppen kedvencének, az egész Balti-flotta legderejobb torpedóromboló parancsnokának hajójával történt. De izgatott volt azért is, mert a történetek következtében az a veszély fenyegetett, hogy az egész hadművelet célját veszti: száznyolcvan akna helyett most már csak százhuszat rakhattak le, ami egyharmadával csökkentette annak valószínűségét, hogy az ellenség hajói elpusztulnak a lerakott aknákon. Mindenkiért aggódott a hajórajparancsnok, csak éppen sajátmagáért nem. Megszokta, hogy magára ne is gondoljon.

Mahlidze az „Előretörő“ már alig kivehető körvonalai felé irányította tekintetét.

„Komisz kölyök! Nagyszerű tengerész, de túlnagy az önbizalma... Hát erre tanította ő, Mahlidze, másodosztályú kapitány, az alája rendelt parancsnokokat?.. Hogy örült tegnap este, mikor az „Előretörő“ parancsnoka elsőnek fejezte be az aknák hajórakását, jóval megelőzve a többieket. Most pedig..

A karfához lépett és dühösen verte ki pipájából a hamut a lövedékhüvelyből készült hamutartóba.

A hajó oldalán álló megfigyelő, Rudnyák vörös főmatróz vette észre elsőnek az ellenséget.

A csöndet, amelyben eddig csak a hajó hasította víz egyhangú csobogását lehetett hallani, most váratlanul élesen törte meg a kiáltás:

— A hajó orrától jobbra — tízes számú irány — füst!

És Rudnyák kinyújtott karja mutatta az irányt.

Mahlidze, Galikov és a kormányos egyszerre kaptak látcsövükhöz s a látcsövön keresztül egyszerre jelent meg mindhármuk szeme előtt a láthatárnak az a sápadt-kék szakasza, amely fölött alig észrevehető piszkos-szürke felhő úszott a fölhevített levegőben.

Mahlidze leeresztette a látcsövét. Sasorrú napbar-

nított arca még szigorúbb, még komorabb kifejezést öltött.

— Harci riadót! — szólt oda a mellette álló Galikovnak.

A hajó egész testét megrázta a riadó harangok zúgása. S még el sem hangzott a harangszó, amikor már túlharsogta azt a fődélzetet és a lépcsőkön dübörgő lépések robaja. A tüzerek sietve húzták le a ponyvákat a lövedékekről. A lövedékek rézfejei vakítóan ragyogtak a napsugárban. Az ágyúk lassan és hangtalanul fordultak jobbra és fölemelték hosszú csöveiket a kék ég felé. A hajó ebben a percben holmi óvatos bogárhoz hasonlított, mely kinyújtotta érzékeny csápjait, hogy kitapogassa velük a levegőt. Olyan csönd lett a hajón, mint vihar előtt a mezőn.

A vezérhajó tüzérségi parancsnoka, a fiatal lányarcú Linykó főhadnagy fölment a kis tüzérségi megfigyelőbástyára és elővette látcsövét.

— Árbócokat látok, másodosztályú kapitány elvtárs, — mondta le sem eresztve a látcsövét.

— Hányat? — kérdezte Mahlidze.

— Két magasat... Az árbóc után itélve — kisegítő cirkáló. S mögötte még két helyen füstöt látok. Csapnivalók a gépészeik, másodosztályú kapitány elvtárs! Ugy eregetik a füstöt, mintha szamovárt állítanának.

— Jól van, jó — felelte Mahlidze. — Dologra! A tüzér eltűnt a bástya belsejében. Mahlidze belebámult az égszinkék láthatárba.

Eljött hát a nap! A nagy és felelős harci feladat napja. Mennyi ideig várt rá? Húsz évig — attól a naptól kezdve, hogy kikerült az iskolából, egészen eddig a mai napsugaras júliusi reggelig. Húsz éven keresztül minden ősszel látott Mahlidze ugyanilyen füstfelhőket, ugyanilyen, a láthatár mögül lassan kibontakozó árbócokat és hajótesteket, ugyanígy rendelt el riadót, ugyanígy figyelte az ellenség közele-

dését, megállapította a saját maga és az ellenfél irányát, tüzet nyitott, hadműveleteket vezetett. . .

Az ellenség azonban nem volt igazi. Az ágyúk döngtek és okádták a tüzet, de a dörgés és a tűz éppolyan veszélytelenek voltak, mint a görögtűz holmi családi ünnepélyen. És az ütközet után az ellenfelek békésen ültek egymásmellett a hajóhad-parancsnok fogadótermében, teáztak és barátságosan megbeszéltek, hogy mennyi volt a találat és hogy a valószínűség szerint elpusztult volna-e a hajó. Az elkövetett hibák legkellemetlenebb következménye az volt, ha valakit a tengernagy megrött vagy figyelmeztetett.

Most azonban minden egyes hiba katasztrófát jelenthetett az emberek százai és a hajók számára. Mégpedig nem hadgyakorlati célra elképzelt, de igazi, vérrel, szenvedéssel járó katasztrófát. S most tőle, a hajóraj parancsnokától függött, hogy ne az ő hajói, hanem az ellenséges hajók pusztuljanak el. Minden legcsekélyebb esetleges hanyagság mögött a halál rémes árnyéka leskelődött.

Az „Előretörő“ parancsnokának ez a jelentéktelen kis pontatlansága, hogy túlbuzgalmában egy fél kábelhosszal túlhaladt a kanyarulati ponton, hajóját is, embereit is szerencsétlenségbe döntötte. Itt most minden egyes mozdulatnak a végletekig pontosnak kell lennie, minden gondolatot egyetlen pillanat alatt kell végiggondolni. A modern tengeri csata nem perceket, még csak nem is másodperceket hagy a gondolkodásra.

A hajórajparancsnokot a tűzértiszt hangja rázta föl gondolataiból, aki izgatottan jelentette:

— Másodosztályú kapitány elvtárs! Megállapítottam, hogy egy körülbelül 6000 tonnás kisegítő cirkálóval és két „jaguár“-ral állunk szemben, 65 csomó sebességgel haladnak. A távolság 220.

A tűzértiszt jelentését leadva, újra eltűnt a bástya belsejében. Mahlidze levette a sapkáját és lesimította izzadt haját. Aztán az iránytűre pillantott. A mutató

a 190-esen állt. A „Zordon“ távolodott az ellenségtől. Meg kellett változtatni az irányt, hogy útjaik keresztezzék egymást.

— Kormány jobbra! Irány 330! — adta ki Mahlidze a parancsot a kormányosnak.

A „Zordon“ oldalvást dönt. A hídon állók valamennyien a híd jobboldalára csúsztak.

— Az ellenség tüzet nyitott. Látom a kilövések lángját! — kiáltotta Rudnyák.

A kormányos fölhúzta keskeny, fiús vállát.

— Megbolondultak ezek a németek — mondta nevetve. — Ilyen távolságra tüzet nyitni. Nyilván a halakat lövik!

A kormányos nem értette az ellenség viselkedését. A német torpedórombolók négyhüvelykes ágyúj felére se igen vittek annak a távolságnak, amely az ellenfelek hajói között volt. Sőt, feltéve, hogy a német cirkálón hathüvelykes ágyúk vannak, még azok se visznek messzebbre 20—23 kilométernél, a távolság pedig még több, mint 35 kilométer volt. Még az ellenséges lövedékek lecsapódását sem lehetett látni.

A hajórajparancsnok azonban távolabb és mélyebbre látott, mint a fiatal hadnagy és már meg is fejtette ennek az értelmetlen lövöldözésnek a titkát. Gondolatai hidegek és világosak lettek és azt lehet mondani, hogy kettő helyett gondolkodott: magáért is, meg ahelyett az ismeretlen ember helyett is, aki most az ellenséges hajó parancsnoki hídján állva azon fáradozik, hogy a szovjetparancsnok gondolatait eltalálja. Fontos volt megelőzni ezt az idegen embert az ellenfél gondolatainak és szándékainak kitalálásában.

— Világos — mondta Mahlidze. — Teljesen világos! Tüzelősdit játszanak a hitlerista csepürágók!

— Nem értem a dolgot, másodosztályú kapitány elvtárs — fordult hozzá a kormányos. — Mit akarnak? Mire jó ez a komédia?

— A komédia titka, kormányos, nagyon is egyszerű — felelte Mahlidze a hadnagnak barátságos ok-

tató hangon. — Felderítők útján nyilván tudomást szereztek arról, hogy mi torlaszt szándékszunk lerakni. Hát ettől akarnak elijeszteni bennünket. Hátha megijedünk és megfutamodunk, csak hogy ne kelljen harcba bocsátkoznunk ezzel az aknarakománnyal a fedélzetünkön. Ezért lövöldöznek ilyen messziről, azt hiszik, hogy ettől a tüzijátéktól majd mindjárt begyulladunk. Most már érti a dolgot?

— Még ilyen szamarakat! — kiáltott fel őszinte elragadtatással a kormányos. — Ez aztán igazi árja-bölcsesség!

Mahlidze tovább figyelte az ellenséges hajókat, amelyeknek most már világosan látható törzse felett sápadt számaszínű lángokkal lobbantak fel a sortüzek. Most, hogy a „Zordon“ irányt változtatott, a távolság egyre csökkent és már látni lehetett, amint a német lövedékek messzire a céltől, a vízbe zuhantak.

— Őrségparancsnok elvtárs! — mondta Mahlidze. — Rádiógrammot intézni a kikötő légi erőinek parancsnokságához. Küldjön ki néhány bombavetőt. Mindjárt vidámabb lesz a móka. Pontosan megadni a helyet.

Az őrségparancsnok felírta a parancsot jegyzőkönyvébe, aztán kitepte a lapot s a küldönc már szaladt is lefelé a lépcsőn, a rádió-kamrába.

— Az ellenség fordulatot vesz balra — jelentették a megfigyelők.

— Ahá! Nem sikerült nekik — jegyezte meg Mahlidze gúnyosan, összehúzva szemöldökét. De az arca továbbra is kifürkészhetetlen maradt. — Nem sikerült a tréfa! A magasabbrendű tengerészek jobbnak látják szaladni „nach Hause“... Nem tesz semmit! Utánuk! Gyorsabb tempót!

Jó kedve volt. Az az idegen ember ott az idegen parancsnoki hídon bakot lőtt. Mindjárt az első húzást elhibázta és figurát veszített. Most igyekszik megmenteni a bőrét ez a felsült játékos. Őt, Mahlidzét akarta probléma elé állítani szemtelenségével, de nem

sikerült neki a dolog. Most menekülnie kell a megtorlás elől.

Nem szabad engedni, hogy elmeneküljön! Nem szabad engedni, hogy tovább garázdálkodjék a halál és pusztulás szolgálatában! Meg kell semmisíteni! Ez volt most a feladat!

— Jelt adni „üldözés“-re!... Teljes gözt! — parancsolta Mahlidze. Abból, hogy a jeladók milyen gyorsan végezték munkájukat s hogy milyen tűzben ragyogott a szemük, miközben a zászlócskákat lenggették, Mahlidze megértette, hogy a „Zordon“-on minden embert egy égő vágy hevít: nem engedni elmenekülni az ellenséget.

A „Zordon“ megremegett a gépek megfeszített működésétől. A két torpedó-romboló, a menekülő németeket üldözve, délnyugati irányban röpült előre. Kéményeik széles toroka fölött pöfögve táncolt a forró levegő, túlharsogta a szelet...

A távolság egyre csökkent. Látszóval már tisztán látható volt a német kisegítő cirkáló törzse. A két torpedóromboló közvetlenül a cirkáló nyomában haladt. Ágyúik már elhallgattak. A fordulat után beszüntették a tüzelést. A „Zordon“ parancsnoki hídján megértették a terveiket. Ezt tudva, most már azt várták a németek, hogy tényleges lőtávolba jussanak, amikor majd élet-halál harcban kell védekezniök.

A tüzelést irányító szovjet tüzér-tiszt ismét kibújít a bástyája belsejéből. A szél letépte fejéről a sapkát úgy, hogy most ott lógott a nyakán — az állszi nem engedte leesni.

— Távolság 110. másodosztályú kapitány elvtárs — kiáltotta teljes erejéből, hogy túlharsogja a szelet és a kémények bögését. — Megengedi, hogy tüzet nyissunk?

A hajórajparancsnok ránézett a tüzértiszt vidám arcára. Fiatalság!

Húsz évvel ezelőtt ő maga is ilyen türelmetlen és tüzes fiatalember volt. Most az évek és a tapasztala-

tok a felelősség terhével nyomják a vállát. De egy kicsit azért irigylti ezt a gyönyörű, mohó fiatalságot. Mahlidze magához intette a tüzért s az gyors lépésekkel szaladt föl a parancsnoki híd lépcsőjén.

— Nagyon heves — mondta a hajórajparancsnok, kezét a hadnagy vállára fektetve és gyönyörködve annak fiatalos tüzében — nagyon... A tüzérnek, kedves öcsém, nemcsak jó tüzérnek, de megfontottnak is kell lennie. Vannak esetek, mikor nem kell sajnálni a lövedéket, ha tudniillik a pergőtűz mindjárt eldöntheti az ütközet kimenetelét. De néha ki-mélni kell a löszert, mert a löszer nem kevésbe kerül a népnek. Ha kezeskedni tud érte, hogy az első sortüzének mindjárt lesz eredménye, akkor megengedem. Ha nem, akkor várjunk. Az ellenség nem szalad el. Megértett?

— Megértettem, kapitány elvtárs. — A tüzértiszt mosolygott. — Megengedi, hogy megmondjam a véleményem? A mostani távolságra nem kezeskedem, de ha a távolság kilencvenre csökken, akkor igen.

— Rendben van! — felelte a hajórajparancsnok és szintén mosolygott.

A német torpedórombolók teljes gőzzel füstöltek, igyekezve a legnagyobb sebességet kifejteni. Most előrenyomultak és a cirkáló két oldalán haladtak, mint gazdájukat sétára kísérő kutyák.

— A kutyák! Eblelkek! — mondta Mahlidze fennhangon s váratlanul eszébe jutottak Marx haragos, megvetéssel és utálattal telt szavai a Teutonrend lovagjairól. A gyalázatosak megint az orosz földre törnek? Jól van! Majd megfűrosztjuk őket orosz vízben!

A látcső váratlanul erősen hozzáütődött a szemöldökéhez. Hőséget és puskaporszagot érzett. Eldörült a „Zordon“ első sortüze. Mahlidze, anélkül, hogy látcsövét leeresztette volna, megdörzsölte a megütött helvet és figyelte a sortűz eredményét. Vajjon megbirkózik-e feladatával a tüzér?

S mintegy feleletül erre a kérdésre, közvetlenül a cirkálótól balra haladó német torpedóromboló mellett két fehér füstoszlop szökkent a magasba, magából a hajó belsejéből pedig robbanás okozta sötétvörös lángok törtek elő.

Egy telitalálat! — hallotta a hajórajparancsnok a megfigyelők egyhangú megállapítását.

A parancsnok tekintete önkéntelenül a vezérágyú tüzéire esett, akik ott álltak lövegük körül, várva a jelet a következő sortűzre. A vöröstengerészek arcán különös feszültség kifejezése ült, amely a hajórajparancsnokra is átragadt. Szeretettel figyelte a vöröstengerészek arcát. Ezek is, épúgy, mint a „Zordon“ parancsnoka, az ő tanítványai és neveltjei voltak — tanítványai és neveltjei annak a hátuk mögött hagyott nagy és drága földnek, amely annyi szenvedés árán kivívta a maga boldogságát. S most vele együtt álltak itt őrhelyükön, vele együtt türelmetlenül várták a végét ennek az elkeseredett, de fáradtságot nem ismerő hajtóvadászatnak azok ellen, akik hazájuk boldog jövőjének útjába állni merészkedtek. A hajórajparancsnok ismét látcsövéhez kapott: a német torpedóromboló lángokban állt.

A „Zordonon“ „hurrá“-kiáltások reszkettették meg a levegőt. Ujjongva éljeneztek a megfigyelők és a hirdósok, őrmesterek és parancsnokok. Még a hallgatag s magán mindig uralkodni tudó Golikov is kiáltozott és a sapkáját lengette. S a hajórajparancsnok csodálkozva állapította meg, hogy ő maga is résztvevője ennek az elemi erővel kitörő ujjongásnak.

A parancsnok órájára nézett: az első sortűz és az ellenséges hajó pusztulása között ötvennyolc másodperc telt el. A tüzértisztnek helyes fogalmai voltak a tengeri csata üteméről és a hajórajparancsnok büszke volt tanítványára.

A „Zordon“ és a „Bátor“ a második német torpedórombolót vették tűz alá. A német hajó, mint az üldözött vad, cikkcakkos vonalban futott ide-oda.

Fedélzetét előtötték a lövedékek-felkavarta hullámok. A tüzelésre azonban lázas ütemű sortüzekkel igyekezett válaszolni.

A hajórajparancsnok arcát hideg zuhany érte. A parancsnoki hídon sistergő hullámok nyargaltak keresztül. Mahlidze egy lépést tett hátra, lerázta magáról a vizet s a hajó testéről tájékozva visszaomló vízáradatot látva megállapította: „Hathüvelykes lövedék — közvetlenül a hajótest mellett.“ Nyilván a kísérőjét megvédeni igyekvő német cirkáló próbálta belőni magát.

A hajórajparancsnok nem késett a válasszal erre a kihívásra.

— Átirányítani a tüzet az ellenséges cirkálóra! — adta ki a parancsot Galikovnak és zsebkendőjét kihúзва gondosan letörölte arcáról a sós vízcseppeket.

* * *

A megfigyelők jelentették, hogy hátulról repülőgépek mutatkoznak.

A halványsárga keleti égen alig észrevehető fekete pontok jelentek meg.

„Mieink-e vagy ellenség?“ — gondolta Mahlidze.

Valamennyien lélekzetvisszafojtva figyelték az eget s az égen azoknak az apró fekete pontoknak a mozgását. Az ütközet kimenetele azoktól függött. Ha azok a pontok ellenséges repülőgépeknek bizonyulnak, abba kell hagyni az üldözést és futni engedni az ellenséget. Ha saját repülőink azok — ez megkönnyíti a már túlságosan elhúzódó ütközet gyors befejezését. A cirkáló messzehordó ágyúi kényszerítették a hajórajparancsnokot, hogy visszahúzódjék és éppen csak hogy lőtávolságban maradjon. Ez zavarta a tüzelést. A torpedórombolók lövedékei továbbra is gyakran csaptak le az ellenséges hajó körül, de a találatok ritkák lettek. Az üldözést viszont nem volt szabad hosszúra nyújtani. Mahlidze tisztán látta a német vezérhajó taktikáját: minél messzebbre sike-

rül elcsalnia a szovjethajókat, annál előnyösebb számára. Először: elvonja őket közvetlen feladatuktól — az aknák lefektetésétől, másodsor: közelebb csalja őket saját kikötőjéhez, ahonnan segítségre számíthat. A német hajók rádiókészülékei szünet nélkül adták a segélykérő jeleket.

A hajórajparancsnoknak azonban egyáltalán nem volt szándéka megszerezni az ellenségnek azt az élvetet, hogy ezt a csalétket bekapja. Ha tíz percen belül nem sikerül végezni a németekkel — gondolta — vigye el őket az ördög, menjenek a fenébe!

A repülőgépek egyre közeledtek. Nagy magasságban, csatarendben közeledett két raj.

A légelhárító tüzérsztály parancsnoka izgatottan járkált föl és alá ágyúi között, föl-fölvetve aggódó tekintetét Mahlidzére.

Ennek a feszült hangulatnak Rudnyák újjongó kiáltása vetett véget.

— A repülőgépek — a mieink!

Valamennyien megkönnyebbülten lélekzettek föl. A repülőgépek gyorsan ereszkedtek lefelé. Elröpültek a torpedórombolók árbócai fölött, üdvözlés gyanánt megrázták vörös csillagos szárnyukat, aztán újra a magasba emelkedtek. Felsorakoztak a bombázásra a „Zordont“ megkerülve, sötét felhő gyanánt jelentek meg a német hajók fölött. És Mahlidze látta, hogy nyelik el a hullámok és a füstfelhő a második német torpedórombolót.

— Füstbe bújnak a vitézek! — mondta Galikov a hajóparancsnoknak.

A menekülő német cirkálóról sűrű, áthatlan fehér füstfüggöny emelkedett a magasba és maga alá takarta a hajót. De a füsttengerben egyre dörögtek a robbanások. A repülők könyörtelenül keresték a cirkálót a füsttakaró alatt.

Mahlidze az órájára nézett: kilencharminchét. Ideje visszaindulni!

Az ütközet befejezését a repülőkre lehet bízni.

— Tüzet szüntess! Riadó helyébe másodfokú harci készenlét. Vissza a rendeltetési helyre! — mondta a hajórajparancsnok Galikovnak. És komor arca kísértetiesen megfiatalodott. Jóleső érzést adott neki az a tudat, hogy megnyerte a kegyetlen játszmát, amely abból állott, hogy idegen gondolatokat kellett kitalálnia és megelőznie.

Világosan elképzelte magában annak az idegen embernek kínos nyugtalanságát és kétségbeesését, aki most komoran áll ott a menekülő cirkáló parancsnoki hídján a robbanások fojtó füstjében, nedvesen, bódultan, szánalmas-tehetetlenül — és diadalmas kárörömmel kacagott fel. A „Zordõn“ parancsnoka csodálkozva hallotta ezt: Mahlidze ritkán nevetett.

A torpedórombolók félkört írtak le és nyugodtan indultak visszafelé. A nap már magasan járt az égen és elöntötte fényével a fedélzetet, a víz szivárványszíneket játszott — de a hajórajparancsnok mindezt észre sem vette. Gondolatait a hátrahagyott „Előretörő“ sorsa kötötte le. Több mint három óra telt el a torpedóromboló balesete óta. És még hátra volt az aknák lerakása. Az ütközet nyugtalanságá véget ért, de helyét elfoglalta a megsérült hajó sorsa miatti aggodás. Az ütközet alatt is ott lappangott ez az aggodalom a parancsnok agyában, de most egyre erősebb és erősebb lett. S a parancsnok nem lassította meg a torpedórombolók menetét. Sietett. Természetesen nagy kockázat volt a megsérült hajót jelen helyzetében hagyni. Lehet, hogy sokan Mahlidze helyzetében abbahagyták volna a hadműveletet és visszatértek volna kikötőjükbe, fedezve sebesült társuk visszavonulását. S akadt volna, aki ezt elítélte volna? Jogos dolog kerülni a fölösleges kockáztatást. De hát mi más az egész tengeri szolgálat, mint szünetnélküli kockáztatás? S képzelhető-e egyáltalán siker és győzelem kockáztatás nélkül? Kockáztatás nélkül nincs felelősség, az a parancsnok pedig, aki fél a felelősségtől, megszűnik parancsnok lenni.

— Kapitány elvtársnak jelentem, megérkeztünk a helyszínre — fordult a kormányos Mahlidzéhez. — Megkezdhetjük a lerakást?

A hajórajparancsnok némán bólintott a fejével s egyszerre egész testét az a kellemes, jóleső érzés hatotta át, amit hosszú és kimerítő, de kellemes munka elvégzése után érez az ember.

* * *

Félórával az „Előretörő“ katasztrófája előtt a hajó fiatal és tüzes parancsnokának, Kalinyin Vászjának, akit fékezhetetlen természetéért baráti körökben „telivér“-nek neveztek, rövid, de kellemetlen szóváltása volt a hajó komisszárjával. A szóváltásra az okot Koloszovszki politikai oktató szolgáltatta.

Kalinyin kitünő tengerész és nagyszerű parancsnok volt, de volt egy gyöngéje: meg volt róla győződve, hogy az egész világon nem létezik jobb hajó, mint az ő „Előretörő“-je. Ennek megfelelőleg aztán megkövetelte, hogy az „Előretörőn“ a gépektől kezdve az emberekig, minden ragyogjon, minden példás rendről és fegyelemről tanuskodjék. Ha dicsérték a hajóját, a parancsnok úgy fogadta, mint valami magától értetődő dolgot, mint az elragadtatás adóját a világ legnagyobb torpedórombolója iránt.

Ezért Kalinyin nem tudta elviselni, ha valakinél nem volt meg az a katonás tartás, azok a szinte balt-ritmusú mozdulatok, amelyeket ő a haditengerész veleszületett, elválaszthatatlan tulajdonságának tartott. A legcsekélyebb ügyetlenséget vagy a munkában való buzgalomnak a hiányát, amelynek szellemében ő a hajó legénységét nevelte, Kalinyin úgy tekintette, mint hajója megsértését. Ez volt az ő gyöngéje pontja, mely fölött jóindulatúan tréfálkoztak a barátai, azt tartva, hogy ezen a téren az „Előretörő“ parancsnokának „bogara van“.

A háború eleje óta, azóta, hogy Koloszovszki a hajóra került, a parancsnok szívét valami állandóan

rágta. A tartalékból behívott, már nem fiatal, szeplős-arcú politikai oktató, aki a polgári életben gazdasági téren dolgozott, természetesen nem tudta azonnal elsajátítani azt a katonás magatartást, amely az „Előretörő” személyzetét jellemezte. Viselkedése lépten-nyomon sértette a parancsnoknak a jó hadi-tengerész tulajdonságairól alkotott romantikus elképzelését. Hozzá Koloszozszi még dadogott is, ami aztán már, Kalinyin véleménye szerint, teljesen tűrhetetlen jelenség volt egy olyan hajón, mint az „Előretörő”.

Kalinyin felháborodásában „lábujjhegyen járó számológép”-nek nevezte el a politikai oktatót és folyton csipkedte.

Az a körülmény, hogy Koloszozszi munkaszerető ember volt és minden parancsot pontosan teljesített, hogy tekintélye volt a vöröstengerészek előtt és bizalmukat élvezte, nem tudta kibékíteni vele a parancsnok viharos jellemét.

* * *

Reggel, alighogy a hajó kifutott a révből, Kalinyin, mint rendesen, belekötött Koloszozszi kába.

A parancsnoki hídon állva észrevette, hogy a fedélzeten Koloszozszi beszélgetést folytat a vöröstengerészekkel. Kalinyinnak szemet szúrt, hogy a politikai oktató zubbonyán a második gomb nincs begombolva. Durva, száraz hangon fordult Koloszozszihoz:

— Politikai oktató elvtárs, ön, úgy látom, a zubbonya mögött bölcsőt rendezett be a szelek számára. Gombolkozzék bel!

Koloszozszi a parancsnokra vetette jóságos szürke szemét, elvörösödött és szó nélkül begombolkozott. A vöröstengerészek elmosolyodtak. Ez a készséges engedelmesség még jobban bosszantotta Kalinyint. Vállat vont és a kormányosi asztal felé ment. A következő

pillanatban odalépett hozzá a komisszár, hogy rágyujtson. Kalinyin azonban, ahogy a komisszárra nézett, rögtön megértette, hogy a rágyújtás csak ürügy a beszélgetésre. És tényleg: a komisszár füstöt fújva és a hangját leeresztve, barátságos mosollyal mondta a parancsnoknak:

— Már megint dühöngsz? Puskaporos egy természet vagy! Azt akarod, hogy fegyelem legyen a hajón, de te magad ászod alá. Ha rendetlenséget veszel észre, hívd föl az illetőt magadhoz a parancsnoki hídra és dorgáld meg négyszemközt. Miért kell az ilyesmit az egész személyzet fülehallatára csinálni?

Kalinyin már maga is érezte, hogy nincs igaza, hogy féktelen természete ragadta el, de a komisszár szavai sértették parancsnoki önérzetét.

— Akkor önt kérem meg, komisszár elvtárs, hogy személyesen foglalkozzék Koloszovszki elvtárs katonai nevelésével. Nekem már elég volt ebből a dajkaságból. Ha nem szedi össze magát, egyszerűen visszaküldöm a kikötőbe. Üljön ott az igazgatóságon és számlálja a kapcákat. Ez itt hadihajó és nem aggok menedékháza.

A komisszár csodálkozott a kapitány izgatott és kihívó hangján. Három éve szolgáltak már együtt az „Előretörő“-n, sőt már azelőtt is ismerték egymást, mindig jóba voltak és soha még nem veszekedtek egymással.

A komisszár tréfával akarta elütni a dolgot.

— Olyan vagy te, Vászja, mint a tüzes paripa, amelyiknek megeresztették a kantárszárát!

Kalinyin elsápadt, odafordult a komisszárhoz, tisztegett és száraz hivatalos hangon felelte:

— Engedje meg, hogy emlékeztessem, zászlóaljkomisszár elvtárs, hogy a hajó harci feladatot teljesít s ilyenkor tréfának nincs helye.

A komisszár ámulva nézett barátjára és szintén elvesztette a türelmét.

— Rendben van helyettes-kapitány elvtárs, az ön

dühödt hangja azonban véleményem szerint nem helyénvaló.

Elfordultak egymástól és a parancsnoki híd két ellentétes végén álltak meg. De, mint ahogy ez hirtelenharagú embereknél történni szokott, Kalinyin gyorsan lehiggadt. Belátta, hogy kár volt összeszólalkozni régi barátjával holmi jelentéktelen apróságért s hogy fékeznie kell magát s éppen abban a pillanatban, amikor a hajó fordulatot vett, a komisszárhoz indult azzal a szándékkal, hogy elsimítja a dolgot. Alig tett azonban két lépést, mikor valami óriási erő mellen ragadta és földobta a levegőbe.

A robbanás elbódította Kalinyint és ledobta a parancsnoki hídról. Mikor a fedélzeten magához tért, nem azonnal értette meg, hogy mi megy végbe körötte.

A nedves fedélzetet forró füstfelhő borította s a füstfelhőben emberek szaladgáltak ide-oda.

Valaki — hogy ki volt az, Kalinyin, bár egészen közel állt hozzá, nem tudta kivenni a nagy füstben — elkiáltotta magát:

— Süllyed a hajó!

Valaki vezényelt és rendelkezéseket adott ki helyette, Kalinyin helyettes-kapitány, az „Előretörő“ parancsnoka helyett. Ez nem volt rendjén. Ezt nem volt szabad túrni. Kalinyin oldalára dőlt s az első érzése az volt, hogy valami ólomsúllyal nehezedik a balkezére. Mozgatni próbálta az újjait, de azok teljesen megmerevedtek. Meg akarta nézni a kezét, de ez sem sikerült. Valami eltakarta a szemét úgy, hogy nem látott. Hogy ezt a valamit eltávolítsa, egészséges kezét arcához emelte és — felnyögött. Ujjai nedvesek lettek s egyszerre megértette, hogy nem valami lepel lóg a szeme előtt, de a saját bőre lóg le a cafatokban a homlokáról.

— Süllyedünk! Meneküljön, aki tud!

Ki kiabál ilyen badarságot? Hát elsüllyedhet az ő „Előretörője“? Kalinyin eltökélten ugrott talpra. Mel-

lette valakinek a leejtett sapkája hevert, azt fölkapta és a lelógó bőrdarabokat homlokához szorítva, bármilyen fájdalommal járt is, fejére nyomta a sapkát. Most már látott, bár szempillái összeragadtak a vértől.

A gőzfelhőben egy vöröstengerészt pillantott meg, aki a torpedókészüléken állt s értelmetlenül tágrameresztett szemmel és reszketve kiabálta:

— Süllyedünk! Süllyedünk!

— Micsoda badarság ez? Le a készülékről! — kiáltotta Kalinyin.

A vöröstengerész zavaros, üres tekintettel meredt Kalinyinre, de ahogy a parancsnok véres arcát megpillantotta, egyszerűen kijózanodott és riadtan mondta:

— Hajóparancsnok elvtárs! Véres a...

— Mindenki a helyére! — vezényelte Kalinyin s maga is sietve indult a helyére, a parancsnoki hídra.

Már majdnem fölkapaszzkodott a félig szétzúzott lépcsőn, mikor valaki rákiáltott:

— Ki az? Egy lépést se!

— A torpedóromboló parancsnoka... Ki rendelkezik itt a hajón? — kiáltotta felháborodva Kalinyin, nem is gondolva arra, hogy aki fönt áll a hídon, a fejét nem, csak a matrózsapkáját látja.

A parancsnoki hídon törött gerendák és vasdarabok között Vorobjov hadnagy állt. Mikor az ügyelbajjal felkapaszzkodott Kalinyint megismerte, tisztelgett:

— Bocsánat, helyettes-kapitány elvtárs... a szolgálati szabályzat értelmében átvettem a torpedóromboló parancsnokságát. A komisszár eltűnt. A másodkapitány halott. A tüzérsízt és a kormányos súlyosan megsebesültek — jelentette Vorobjov, majd zavartan tette hozzá: — Ön, helyettes-kapitány elvtárs, szintén megsebesült.

A parancsnok önkéntelenül a híd balszárnyára tekintett, ahol egy másodperccel a robbanás előtt a komisszár állott. A híd balszárnya hiányzott s vele

együtt a komisszárnak is nyoma veszett. Kalinyin összeráncolta a szemöldökét.

— Térjen vissza a helyére, hadnagy elvtárs — mondta Vorobjovnak. — A parancsnok én vagyok.

— De hisz önnek orvosra van szüksége. — Sebesültvivők! — kiáltott harsány hangon Vorobjov. — Sebesültvivők a parancsnokhoz!

— Azonnal a helyére megy! — ismételte Kalinyin és fogait összeszorítva körültekintett.

A hídon vértócsákat látott. A kormányosi fülke előtt összezsugorodva feküdt a másodkapitány. Az őrség parancsnoka, akiről rongyokban lógott le a zubony, azzal bajlódott, hogy kiszabadítsa magát a jelzőszárlók leszakadt kötelei közül, amelyek, mint valami háló fonták át a testét.

De romhalmazok és vértócsák között helyükön álltak a jeladósok és a megfigyelők. Tekintetük a parancsnokra meredt s Kalinyin ebből a tekintetből határozatlanságot és várakozást olvasott ki. És megértette, hogy ezek az emberek tőle, a sebesült parancsnoktól várják, hogy határozzon sorsukról és a hajó sorsáról.

— Minden rendben van elvtársak — mondta Kalinyin és mosolyogni próbált. — Folytatni a megfigyelést.

Ebben a percben a „Zordon“-ról jelekkel leadták a vezérhajó kérdését a robbanás következményeit illetőleg és Kalinyin feleletül jelezte, hogy a torpedóromboló tartja magát a vizen s hogy a sérülések megállapítása folyamatban van. Kalinyin szilárdul meg volt győződve, hogy az ő „Előretörője“ nem pusztulhat el.

Míg a jeladások folytak, Kalinyin a másodkapitányhoz lépett és fölébe hajolt. Nevén szólította. Semmi felelet. Kalinyin megpróbálta fölemelni a másodkapitány fejét, de az élettelenül esett vissza és a padlóhoz ütődött.

A torpedóromboló parancsnoka fölegyenesedett.

„Isten veled bajtárs! Sok tengert bejártunk együtt. Találok-e a helyedbe ilyen jó tengerészt és ilyen jó barátot?“

De szomorkodásra nem volt idő. Mindenekelőtt helyre kellett állítani a rendet a parancsnoki hídon.

— Mit bámulnak, elvtársak? Rendbehozni a hidat!

Az emberek siettek teljesíteni a kapitány parancsát. Csengett a telefon.

— Itt a torpedóromboló parancsnoka — mondta Kalinyin s ugyanakkor az az érzése volt, hogy minden elhomályosul előtte az egyre erősödő fájdalomtól.

— Itt a műszaki csoport parancsnoka. Helyetteskapitány elvtársnak jelentem, hogy a javítómunkálatok sikeresen folynak. A réseket betömtük. Azt hiszem...

— Rendben van — szakította félbe Kalinyin. Csak folytassák a munkájukat. Mindjárt lejövök.

Letette a kagylót. Az őrségparancsnok ekkorra éppen kiszabadította magát a kötelek közül. Kalinyin homályos tekintete a tiszt szakadt zubbonyára esett. Ez sem volt rendjén. Bármilyen történik is, a parancsnoki hídon álló tengerész öltözékének rendben keil lennie.

— Menjen és öltözzék... — a torpedóromboló parancsnoka nem fejezte be mondatát, megtántorodott és az őrségparancsnok karjaiba esett.

Kajütjében tért magához éppen akkor, mikor az orvos, miután a parancsnok eltört kezét előbb már sinbe tette, most a fejsebének kötözését fejezte be. Amint az orvos bevégezte a dolgát, Kalinyin türelmetlen mozdulattal fölállni próbált.

— Nem szabad, Vaszilij Vasziljevics — mondta az orvos haragosan. — Feküdni kell.

— Fektesse le az öreganyját! — mondta dühösen Kalinyin és leeresztette a lábait az ebédlőasztalról, melyre kötözés céljából fektették.

— Amíg a torpedóromboló parancsnoka lélegzik, addig parancsnok marad és nem feket.

Kalinyin támolyogva lépett ki a felső fedélzetre. Jót tett neki a friss levegő. A karfához támaszkodva mélyen és egyenletesen lélegzett, mint a testedző gyakorlatokon. Csaknem teljesen jól érezte magát.

Felkiáltott a parancsnoki hídra:

— Őrségparancsnok!

Az őrségparancsnok kidugta a fejét a roncsok között.

— Helyettem a hídon marad — mondta Kalinyin. Én lemegyek.

Mikor a szokottnál lassabban, óvatosabban lemászott az első fűtőház meredek lépcsőjén, ahol a tata-rozási munkálatok folytak, hallotta, hogy odalenn hangosan nevetnek.

— „Mi lehet ott nevetséges?” — gondolta magában csaknem fölháborodva.

A műszaki csoport parancsnoka a torpedóromboló parancsnokát megpillantva, hozzálépett és jelentette:

— Helyettes-kapitány elvtársnak jelentem, a munkát hamarosan befejezzük. Minden rendben van. A hajó élete biztosítva.

— Micsoda nevetés az ott lent? — kérdezte a kapitány-hadnagy.

— Parancsnok elvtársnak jelentem: Koloszovszki politikai oktatónak sikerült az emberek között kitűnő hangulatot teremtenie. Neki köszönhető, hogy a sérüléseket gyorsabban rendbehoztuk, mint várható volt.

A torpedóromboló parancsnoka összeráncolta a szemöldökét s a bizalmatlanságnak ezért a kifejezéséért súlyosan bűnhődött: éles fájdalmat érzett összevarrt sebében. Fájdalomtól eltorzult arccal ment tovább abban az irányban, ahonnan a nevetés hallatszott. A nevetgélő vöröstengerészek közt megpillantotta Koloszovszkit és nem ismert rá a politikai oktatóra... Koloszovszki zubbonyát levetve, ingújját feltúrva dirigálta a munkát, mint karmester a zenekart, egyik csoporttól a másikhoz ment, angolna módjára siklott át a gépek között, egyre bátorítva,

ösztökélve az embereket, szavait egyre-másra tréfás megjegyzésekkel fűszerezve. És már nem is dadogott.

Kalinyin csodálkozva nézte a politikai oktató egyszerű, szeplős arcát. Nem lehetett ráismerni. Élénkség és erély ült azon az arcon, az orosz embernek az a kimeríthetetlen lelki ereje, amely a veszély órájában a legközönségesebb, legjelentéktelenebb emberből is hőst csinál. S a vöröstengereszek arcán is életvidámság és biztonságérzés kifejezése ragyogott. Csodálatos és kellemes látvány volt ez.

— Első percben, helyettes-kapitány elvtárs — mondta suttogó hangon a műszaki csoport parancsnoka — az emberek kissé elvesztették a fejüket, de Koloszovszki elvtársnak sikerült gyorsan lelket öntenie beléjük...

A torpedóromboló parancsnoka még egyszer tetőtől talpig végigmérte Koloszovszkit, mintha most látná először ezt az embert, aztán hirtelen kezét nyujtotta neki és meleg hangon mondta:

— Köszönetet mondok önnek, politikai oktató elvtárs, a kitűnő vezetésért. Fel fogom terjeszteni kitüntetésre...

Koloszovszki a parancsnoki dicséret hallatára zavarba jött és fölemelte a kezét tisztelgésre — teljesen megfélemlenve arról, hogy sapka nincs a fején. Most azonban még ez se hozta haragba Kalinyint, sőt ellenkezőleg: meghatotta. Megragadta Koloszovszki kezét és jól megszorította:

— Kitűnő munkát végzett!

Koloszovszki felelni akart parancsnokának, de az izgalomtól újra dadogni kezdett.

— Sz... sz... sz — sziszegett fel, de hasztalan erőlködött, nem tudta kimondani, amit akart.

Kalinyin nevetett és egészséges kezével megveregette Koloszovszki vállát:

— Ne erőlködj, elvtárs. Azt akarod mondani, hogy csak kötelességedet teljesítetted a Szovjetunióval szemben? Tudom.

A vöröstengerészek elnevezték magukat. Koloszozszi maga is nevetett. És a torpedóromboló parancsnoka jóleső érzéssel állapította meg, hogy emberei vele együtt egy meghitt és törhetetlen harcos családot alkotnak.

— Köszönet vöröstengerész elvtársak — mondta a helyettes-kapitány és a hangja remegett — köszönet a derék munkáért! Nem pusztul el az „Előretörő“, amíg ilyen emberei vannak! Boldog vagyok, hogy a parancsnokok lehetek!

Mire visszaért a parancsnoki hídra, azt már rendezték. Köröskörül ragyogott a nagy, meleg, égszínkék tenger. De sehol egy hajó se a láthatáron. A „Zordon“ és „Bátor“ már régen eltűntek a messzeségben. Nem maradt más hátra, mint teljesíteni a hajórajparancsnok rendelkezését és türelemmel várni a hajók visszaérkezését. Az „Előretörő“ parancsnokát nagy szomorúság fogta el. Leült az iránytű állványának talpazatára, behunyta a szemét és halkán füttyülni kezdte a „Varjagok dalá“-t.

* * *

Alexéjev, első évét szolgáló vöröstengerész az ütközet alatt lövedékadogató volt a „Zordon“ harmadik ágyújánál. Alexéjev tavaly ősszel lépett a haditengerészet szolgálatába — egyik tambovi kolhozból. Mikor Oránienbaumban hajóra szállt egy csoport fiatal tengerésszel együtt, akiket Kronstadtba irányítottak, bizalmatlanul és félénken bámult a tenger őszi szelek korbácsolta vizére.

Sárga hullámhegyek nyargaltak a beláthatatlan ólomszínű végtelenbe. A hajót, amely ezek közt a hullámhegyek közt bukdácsolt, Alexéjev nem tartotta biztonságos helynek, a folytonos himbálózástól pedig kápráztak a szemei s úgy érezte, mintha a szive a torkán keresztül készülné kiugrani a melléből.

De mindez már régen volt. Alexéjev már nem idegenkedett a tengertől. Elvégre is a tenger sokban

hasonlított az érett kalászokat lengető végtelen kolhozmezőkre. A tenger is épúgy hullámozott a szélben, mint a búzaföldek. A különbség csak az volt, hogy a tenger vízből volt és folyton változtatta a színét. És Alexéjev megszerette a színeknek ezt a soha nem szünő játékát.

Most is, amikor kifutottak a kikötőből, Alexéjev gyönyörködött a tengerben. Mikor elindultak, fekete volt a vize, mint a tinta, aztán fokozatosan változott át először hamuszín-szürkére s végül közvetlenül a hajó mellett smaragd-színbe öltözött, távolabb fokozatosan halványodott s a láthatár szélén egybefolyt a lila színű füstfelhőkkel.

Mikor az első sortűz elhangzott, Alexéjev megszűnt gyönyörködni a tengerben. Egy és ugyanazt a megszokott mozdulatot kellett folyton megismételnie: föl-emelni a fődélzetről a hosszú hegyes lövedéket és becsúsztatni az önműködő töltőszerkezetbe, amely aztán már Alexéjev segítsége nélkül dugta bele a lövedéket az ágyú csövébe. Az első napokban, amikor Alexéjev még ujonc volt az ágyú mellett, úgy nézett a töltőszerkezetnek erre az önálló működésére, mint valami varázslatra. Az az érzése volt, hogy ez az acélszerkezet a maga külön életét éli és ravasz fémgaggal gondolkodik. Aztán tisztelni kezdte ezt a szerkezetet, mint barátot és segítőtársat, amely mindenkor szó nélkül és kifogástalanul teljesíti a kötelességét, amelyre mindig biztosan lehet számítani. S ezt a bölcs acélszerkezetet talán egy másik hozzá hasonló húszéves ifjúmunkás készítette valahol egy dübörgő gyári műhelyben. És Alexéjev néha irigyelte ezt az ismeretlen fiút, aki az acélszerkezetet készítette és arra gondolt, hogy amikor majd lejár a szolgálati ideje, ő is belép munkára egy ilyen gyárba, ahol ilyesféle nagyszerű dolgokat állítanak elő.

Saját munkája annyira lefoglalta Alexéjevet, hogy semmit sem látott, semmit sem hallott, ami nem az ő ágyújához tartozott és nem is gondolt arra, hogy

veszély fenyegeti. Ideje sem volt rá, hogy erre gondoljon: tízmásodperces időközökben követte egyik sortüz a másikat, gondolkozásra hát nem jutott idő. Csak annyit tudott, hogy ezeknek a hetvenkilós rézorrú és rézkarikás lövedékeknek, amiket a puskapor ereje a messzeségbe röpít, el kell kergetniök és meg kell semmisíteniök azokat az ellenséges hajókat, amik alig-alig hogy láthatók a tengert borító füstfelhőkben. Ezek a hajók a hazai partok ellen törtek, amelyeknek védelmét a szovjethatalom Alexéjevre és társaira bízta. S ők esküjükhöz hiven teljesítették kötelességüket ágyújuk mellett s mikor eldőrdült egy-egy sortüz, tágranyitották a szájukat és fájdalmat éreztek a fülükben, melybe mint hatalmas kalapácsütés csapott bele a süketítő dörej.

És Alexéjev nagyon csodálkozott, mikor két sortüz között a fedélzeten, közvetlen az ágyú mellett, valami furcsa, sötét láng csapott föl. Aztán a láng eltűnt és Alexéjev ámulva látta, hogy az ágyú ellenzójén megfeketült a festék, hogy a fedélzeten valami lyukak tántonganak és nem messze tőle hanyatt fekszik Lulkó parancsnok, furcsán széttárt karokkal.

Alexéjev megtörülte puskaporfüstös szemét és lehajolt a következő lövedékért. Legnagyobb csodálatára azonban nem tudta azt fölemelni. Megmeredt ballába megtorpant és Alexéjev azon vette észre magát, hogy leült a fedélzetre. Megrökönyödve nézett az engedetlen lábra. Vászonnadrágja térdén el volt szakadva és a térd alatt, a padlón, jókora vérfolt vöröslött.

— Oj! — jajdult fel Alexéjev vékony, asszonyos hangon.

Forafónov örmester, ágyúparancsnok hajlott föléje.

— Mit jajgatsz? — mondta. — Megcsípett, mi? Hja, fiam, ez a harc sorja! De hát nem tudod a rendet? Vedd elő a kötszered és kötözd be magad.

Forafónov Alexéjev nadrágjához kapott, amelyet egy szilánk már felhasított és tovább tépte a varrás mentén egész a bordájáig. Alexéjev ijedten látta, hogy

a térde fölött véres húscsomó képződött. Egyszerre ugyanolyan émelyítő érzése támadt a torkában, mint valamikor, amikor mint újonc először szállt a tengerre. Forafónov kikapta Alexéjev zsebéből a kötszert. Nadrágszíjával szorosán átkötötte Alexéjev combját és bekötözte a sebet. Alexéjev összeszorította a fogait, hogy ne csikorogjanak úgy.

— Kész! — mondta Forafónov és megveregette Alexéjev vállát. Eridj a kórházhelyiségbe. Tiszteltem a doktort!

Alexéjev nem tudott mosolyogni a tréfán. A fedélzeten csúszva jutott el a lejáróig, ott nagynehezen fölállt — a térde úgy szaggatott, hogy csaknem elsírta magát — a lejárát karfájára támaszkodott és egészséges féllábán ugrálva már éppen lefelé indult volna, amikor visszatekintve ágyújára, látta, hogy az ő helyére már mást állítottak — a vöröshajú Szerjózka Ivánovot. Alexéj nagy keserűséget érzett a szívében, hogy ott kellett hagynia helyét. A karfára támaszkodva nézte, hogy dolgoznak társai. De hirtelen újra föllobbant a sötét láng és valami láthatatlan erő felkapta Alexéjevet és a karfától elrántva, visszadobta a fedélzetre. A földön guggolva, először köröskörül csak büzös füstöt látott, aztán egyszerre csak a füstön keresztül meglátta az ágyúját: a cső fele letört és a tüzekek élettelenül heverték szerteszét a fedélzeten. És Alexéjevnek úgy fájt ágyúja sebe, akárcsak a magáé. Szemében dühös tűz gyulladt ki. Felhördült és öklével megfenyegette a tengert abban az irányban, ahol az ellenséget tudta. Már éppen el akarta magát káromkodni, amikor eszébe jutott, hogy az ifjómunkás-szövetség tagjainak nem szabad káromkodniok és így csak suttogva, magamagának káromkodott.

Abban a percben közvetlenül mellette riadt kiáltás hangzott fel:

— Ég az akna!

Alexéjev odanézett. A lerakásra előkészített aknák

egyikét szilánkok érték és fölszakították az akna testét. Sárgás csomókban füstölögve égett szerte a fedélzeten a szétszóródott trotil... A lángnyelvek az akna testét nyaldosták és már az akna belsejéből is szállt a füst. Alexéjevnek eszébe jutott, amit az aknákról tanult. A szabad levegőn égő trotil veszélytelen. A szétzúzott akna belsejében azonban durranó higanyból készült gyutacs volt. Ha az izzásba jön, felrobban és akkor a trotilt is és a közelben lévő többi aknát is felrobbantja.

Alexéjev mellett elszaladt valaki — füstös volt az arca, tépett a zubbonya, az égő aknához rohant, véres fekete kezeivel megragadta és a fedélzet szélére próbálta tuszkolni. De az akna túlnehéz volt, csak megingott, de nem mozdult. Egy ember nem tudta megmozdítani. A közelben pedig nem volt senki. Köröskörül hullák heverték és sebesültek nyögtek. Alexéjev ezt látva, megfélemedezett a sebéről, talpra ugrott és — még csak nem is sántítva — egymagában kinlódó társa segítségére sietett. S ebben a füstös, piszkos alakban föl sem ismerte a mindig elegáns Forafónovot.

— Feküdj neki! — kiáltotta Forafónov, aki szintén nem ismerte meg Alexéjevet. — Nyomd meg! Még egyszer! Még egyszer! Lökjük tovább.

Az akna engedett és a két vörös-tengerész minden erejét megfeszítve egyre tovább lökte, tolt a fedélzet széle felé s végre is — mikor már alig-alig lihegtek, sikerült beledobniok a tengerbe. Nagy csobbanással bukott le az akna a mélybe, Alexéjev pedig ugyanabban a pillanatban hangosat ordítva kapott a lábához, lefeküdt a fedélzetre és tenyerét harapdálta fogaival a rettenetes kintől.

Forafónov kezével letörölte füstös arcát, lehajolt Alexéjevhez, fölkapta, földobta a vállára, mint valami zsákot és vitte a kötözőhelyre.

A kormányos becsapta a kronométeres ládikó tetejét és tisztelgett:

— Az aknák lerakását befejeztük, kapitány elvtárs. A két torpedórombolóról leraktunk összesen száztizenkilenc aknát. A százhuszadikat a fedélzeten szétzúzta egy szilánk és felgyulladt... Forafónov őrmester és Alexéjev sebesült vöröstengerész még idejében a tengerbe dobták s ezzel elejét vették a katasztrófának.

Mahlidze kapitány lehajtotta a fejét.

„Nagyszerű fiúk, aranyat érnek — gondolta, miközben a kormányosra nézett. — Öröm velük együtt élni, harcolni és győzni. Velük együtt a halál sem félelmetes!“

— Jól van! — felelte röviden a kormányosnak és a „Zordon“ parancsnokához fordult.

— Irány az „Előretörő“-höz. Teljes gőzzel. Amilyen gyorsan csak bírjuk!

A torpedórombolók hazafelé vették útjukat. A hajórajparancsnok szeme egy órán át kelet felé meredt, abba az irányba, ahol az „Előretörő“ elhagyták. S amikor a megfigyelők jelentették, hogy látni a hajót, Mahlidze kétszer huszonnégy óra óta először eszmélt rá, hogy éhes.

— Egy pár szelet vajaskenyeret és egy csésze jó erős teát — adta ki a parancsot a küldöncnek és elkezdte tömni a pipáját.

A „Zordon“ közvetlenül az „Előretörő“ mellett haladt el. A megsérült hajó legénysége felsorakozva állt a fedélzeten, a parancsnoki hídon fehérlett a parancsnok bekötött feje. Az „Előretörő“ harci zászlója üdvözölte a vezérhajót és a „Zordon“-ra áthangzottak a himnusz ünnepélyes akkordjai.

A hajórajparancsnok leeresztette a kezét sapkája ellenzője mellől.

— Jelezni az „Előretörőnek“: „Felkészülni a vontatókötelek felvételére.“

A jelzőzászlók elkezdtek bonyolult légi táncukat. Az „Előretörőről“ rögtön jött a válasz: „Jól látjuk.“

Aztán sokáig táncoltak az „Előretörő“ jelzőászlócskái, míg leadták ezt a hosszú mondatot:

„Engedélyt kérek arra, hogy önállóan fussak be a kikötőbe — olvasta le a jeleket a hajórajparancsnok. — A sérüléseket rendbehoztam. Tíz csomós sebességgel minden kockázat nélkül mehetek.“

— Javithatatlan fickó! — mormogta helyeslőleg Mahlidze. — Jelezzétek neki: „A vezérhajó örömmel adja beleegyezését.“ Én pedig megyek a sebesültekhez.

* * *

Alexéjev a betegszobában feküdt. Miután az orvos morfium-injekciókat adott neki és friss kötést a sébére, a lába már nem fájt annyira, csak egy kissé sajgott. Kezét a feje alá téve feküdt az ágyon és arra gondolt, hogy levelet fog írni Tanyusa Budkina traktorkezelő-lánynak, amelyben majd beszámol az első ütközetről és sebesüléséről. Elképzelte, hogyan olvasa majd föl Tanyusa ezt a levelet az összes ismerősöknek.

Egyszerre valakinek az árnyéka eltakarta előle a kis kerek kajütblakon behatoló napfényt. Alexéjev kellenlenül tekintett fel s ágya mellett a hajórajparancsnokot pillantotta meg. Rögtön föl akart ugrani, de egy erős kéz visszanyomta a vánkosra.

— Feküdjék csak, Alexéjev elvtárs. Pihenésre van szüksége. Hogy érzi magát? Nagy fájdalmai vannak?

— Most már nem, kapitány elvtárs — felelte Alexéjev — csak egész kicsit fáj már. Mikor az aknával bajlódtam, akkor úgy megrándult a térdem, hogy még a tenger is táncra kerekedett a szemem előtt.

— Hát hogy ment maga a szétzúzott lábával még aknára vadászni? — kérdezte Mahlidze.

Alexéjevnek úgy tűnt föl, mintha a parancsnok korholólag tette volna fel ezt a kérdést és mentegeltetni kezdett:

— De hiszen, ha fölrobbant volna, kapitány elvtárs, valamennyien a levegőbe röpültünk volna. Én bizony a lábamról is megfeledkeztem, amikor láttam, hogy ég az a beste akna és Forafónov őrmester elvtárs egyedül kinlódik vele. Bocsásson meg kapitány elvtárs, ha tán nem helyesen cselekedtem...

Alexéjev elhallgatott és idegesen rángatta ujjával az inge gallérját. A hajóparancsnok összenézett a mellette álló orvossal, gyorsan elfordította a fejét és sietve távozott a helyiségből.

* * *

Aznap este az „Előretörő“ parancsnoka a hajórajparancsnok fogadójában ült és jelentést tett a torpedóromboló teljes rendbehozásához szükséges intézkedésekről.

Kalinyin kényelmetlenül érezte magát. Fájt a keze és a feje majd széthasadt. De igyekezett tartani magát. Azt várta, hogy jelentése bevégeztével szidást fog kapni a hajórajparancsnoktól a szerencsétlenül végrehajtott fordulatért és a hajóját ért balesetért. Arra is el volt készülve, hogy esetleg haditörvényszék elé állíttatja. S hogy a végzetes percet minél tovább húzza, nagyon bőbeszédű volt. De végül mégis csak be kellett fejeznie a jelentést. Elhallgatott és szeméit le-sütve várta, hogy mit szól a parancsnok.

— Intézkedéseit helyeslem — mondta Mahlidze — és köszönetet mondok a hajó megmentése érdekében tett erélyes intézkedéseisért.

Kalinyin megkönnyebbülten lélezett fel, de egyben bizonyos keserűséget érzett.

— Eh, kapitány elvtárs — mondta szomorúan — bizony én nem így képzeltem el a dolgot, amikor kifutottunk a kikötőből. Hőstettről ábrándoztam és helyébe — ilyen szégyen! Legalább szidott volna meg érte!

A hajórajparancsnok hallgatott. Sokáig csak a pipája szipákolását lehetett hallani. A levegő édeskés

kék füsttel lett tele. Aztán Mahlidze elgondolkozva szólalt meg:

— Hőstett!.. Hát mi az, hogy hőstett? Érdekes, hogy ezt senki sem érti! Alexéjev vörös-tengerész mentegetőzött előttem azért, hogy hőstettet merészelt elkövetni.. Kalinyin torpedóromboló-parancsnok természetes dolognak tartja, hogy mint parancsnok, továbbra is a helyén marad, mikor ő maga is, alapos tatarozásra szorul.. Mi pedig itt elméleti bölcsekedést folytatunk arról, hogy mit neveznek hőstettnek!

Kalinyin lopva a hajóparancsnok arcára pillantott és a szemében sunyi szikra gyulladt ki. Fölállt és a parancsnok elé lépett.

— Engedje meg, kapitány elvtárs, hogy megmondjam: én meg ismerek egy hajórajparancsnokot, aki tudomást se vesz róla, hogy mekkora felelősséget vállalt magára azzal, hogy folytatott és véghezvitt egy hadműveletet — az alantasa hibájából előállott kedvezőtlen feltételek dacára is. Ez az, amit hőstettnek neveznek!

— Most aztán elvetted a súlykot! — morogta gúnyosan Mahlidze. — Félrebeszélsz te, kapitányhadnagy. Ugy látszik a sebed okvetetlenkedik.. Későre jár az idő. Eredj, feküdj le és aludd ki magad.

EGY A SOK KÖZÜL

Piszeorrú, csontosarcú fiú állt a kapitány előtt. kopott kabátban, piszkos vörös prémgallérban. Krumpli-orrát pirosra csípte a száraz, hideg steppei szél. Kicserepesedett, kék ajka remegett; de sötét szemei mereven, szinte szigorúan néztek a kapitányra.

Ügyet sem vetett a vörös-tengerészekre, akik kíváncsian állták körül ezt a szokatlan látogatót. Hogy került ide ez a tizenhároméves fiú? Ide, az üteghez, a

lőportól füstös felnőtteknek ebbe a zord világába. Lábbelije nem felelt meg az időjárásnak: lyukasorrú, szürke, vitorlavászon félcipő volt a lábán s hol az egyik, hol a másik lábára állt, míg a kapitány elolvasta a kísérő írást, amelyet a frontszakaszparancsnokságtól hozott az a vörös tengerész, aki a fiút idekísérte:

„...reggel fogták el az első vonalban. Vallomása szerint két héten át figyelte a németeket az „Uj út” kolhoz körzetében... Az önök ütegéhez irányítjuk, esetleg hasznát vehetik...”

A kapitány összehajtotta a cédulát és a bekecse belső zsebébe dugta. A fiú szó nélkül állt és várt.

— Hogy hívnak?

A fiú kiegyenesedett, össze akarta ütni a bokáját, de arca elfintorodott a fájdalomtól, ijedten a lábára nézett, majd a fejét lehajtva, sietve válaszolt:

— Nikoláj Vihrov, kapitány elvtárs.

A kapitány a fiú félcipőjére nézett.

— A csizmádat úgy látom, nem jól választottad meg, Vihrov elvtárs. Megfázott a lábad, mi?

A fiúnak sírásra állt a szája és erőfeszítésébe került, hogy el ne pityeregje magát.

A kapitány elszörnyedve gondolt rá, hogy a fiú ebben az ugyancsak szellős cipőben jött végig éjnek idején a jéghideg steppén. A kapitány maga is fázni kezdett. Vállat vont s aztán a fiú kipirult arcát végigsimogatva mondta:

— Erre mifelénk más a lábbeli-divat... Korub hadnagy!

A kapitány hívására zömöktermetű hadnagy jelentkezett.

— Utasítsa a raktárost, hogy keresse ki és küldje el hozzám a legkisebb pár nemezcsizmát.

A hadnagy elsietett, hogy teljesítse a parancsot.

A kapitány a fiú vállára tette a kezét.

— Gyerünk az én szállásomra. Ott majd fölmelegszel egy kicsit, aztán beszélgetünk.

A parancsnok fedezékében lobogva és pattogva égett a tűz a kályhában. Egy vöröstengerész piszkavassal egyengette a parazsat. A kapitány levetette bekecsét és fölakasztotta a szögre. A fiú szájátva állt az ajtóban. Nyilván álomnak tünt föl neki ez a nagy földalatti szoba, amelyben a lámpa fénye szinte nap-pali világosságot árasztott.

— Vetközzön le — mondta a kapitány. — Itt nálam olyan meleg van, akárcsak nyáron a tenger partján, ahol az emberek a napon sütkéreznek.

A fiú levetette a kabátját, gondosan összehajtotta bélésével kifelé és lábujjhegyre állva fölakasztotta a kapitány bekecse fölé. A kapitánynak tetszett a rendszeretet. A fiú kabát nélkül még kisebbnek és soványabbnak látszott. A kapitány arra gondolt, hogy a fiú bizonyára éhes.

— Ülj le! Először eszünk valamit, aztán beszélünk. Valamikor régen egy nagy hadvezér azt mondta, hogy a katona szívéhez a gyomrán keresztül vezet az út. Okos ember volt ez a hadvezér. Egy jóllakott katona fölér öt éhessel. A teát hogy szereted, erősen, vagy gyöngén?

A kapitány szinig töltött egy porcelláncsészét párolgó barnás folyadékkal, vágott egy nagy karéj kenyeret, ujjnyi vastagon megkenste vajjal s a tetejébe odarakott még egy jókora szelet füstölt kolbászt. A fiú szinte ijedt tekintetet vetett erre a fejedelmi falatra.

— Tegyé! cukrot a teába! — mondta a kapitány — odatolva vendége elé a tízésfeles lövedék hüvelyből készült cukortartót. A fiú szinte áhitattal nézett a kapitányra, óvatosan kivett a tartóból egy kis darabka cukrot és letette a csésze mellé.

— Ohó — nevetett a kapitány — látom, elszoktál az édességtől. Nálunk, öcsém, a teát nem így iszák.

Azzal már fogott is egy vaskos darab cukrot és beledobta a fiú csészéjébe. A fiú sovány arcá össze

ráncolódott s a szeméből nagy kövér cseppek hullak az asztalra. A kapitány nagyot sóhajtott, közelebb húzódott vendégéhez és átkarolta a fiú sovány, csontos vállát.

Ne búsulj, pajtás — mondta vidáman. — Ami volt, az elmúlt. Itt nálunk nem fog téged bántani senki. Nekem is van egy ilyenfajta csikóm, mint te, csak az a különbség, hogy őt Jurkának hívják, de különben úgy hasonlít rád, mint egyik tojás a másikhoz, még az orra is olyan lapos, mint a tied.

A fiú szégyenkező, gyors mozdulattal törölte le a könnyeit.

— Ne gondolja, kapitány elvtárs... Nem magam miatt pityergek... az édesanyám jutott eszembe.

— Vagy úgy — mondta elgondolkozva a kapitány. — Él az édesanyád?

Él — felelte a fiú és szemei fölragyogtak. — Csak ott minálunk éheznek az emberek. Az anyám éjjelenként összeszedte a németek konyháján a krumplihéjat. De egyszer rajtakapta az ör és puskatussal a kezére vágott... Azóta nem tudja hajlítani a kezét...

A fiú összeszorította a fogait, a szeméből eltűnt a gyöngéd tekintet, gyűlölet és bosszúvágy tüze csillogott benne. A kapitány megsimogatta a fiú fejét.

— Csak türelem! Kiszabadítjuk az édesanyádat is. Feküdj le és aludd ki magad.

A fiú könnyörögve nézett a kapitányra.

— Majd aztán... Nem vagyok álmos. Előbb elmondom, amit *azokról* tudok.

Olyan határozott volt a hangja, hogy a kapitány nem ellenkezett. Átült az asztal másik oldalára és elővette a noteszét.

— Jól van, hát beszélj!... Mit gondolsz, mennyien lehetnek a németek a szovjetgazdaságban?

A fiú azonnal, minden habozás nélkül felelt.

— Először is: egy zászlóalj gyalogság. Bajorok. A 27. hadosztály 176. ezrede. Hollandiából jöttek.

A kapitány csodálkozott az adatoknak ezen a pontosságán.

— Honnan tudod ezt?

— Láttam a számokat a vállpántjukon és hallottam a beszélgetéseiket. Szorgalmasan tanultam az iskolában a németet úgy, hogy mindent értek... Aztán egy század golyószórós motorkerékpáros. Egy szakasz harcokosi. A szovjetgazdaság északi szélén lövészárkokat ástak. Aztán van két tüzállásuk, tábori- és páncéltörő ágyúkkal. Nagyon megerősítették az állásaikat, kapitány elvtárs. Folyton hordták teherautókon a cementet. Én az ablakból néztem.

— Meg tudod mondani pontosan, hogy hol vannak a tüzállásaik? — kérdezte előrehajolva a kapitány. Megértette, hogy nem mindennapi parasztgyerekekkel, de rendkívül öntudatos és pontos megfigyelővel van dolga.

— A nagyobbik tüzállásuk a dinnyeföldeken, a szérűn túl... a másik...

— Megállj!.. szakította félbe a kapitány. — Ez nagyon szép, hogy te ilyen pontosan kikémlelted őket. De hát értsd meg: mi a ti szovjetgazdaságotokban sosem voltunk. Hol az a dinnyeföld, hol a szérű? — mi nem tudjuk. Már pedig a mi tíz hüvelykes hajóágyúink — annak fele se tréfa. Ha találomra elkezdünk puffogatni, sok mindent elpusztítunk, amit nem kellene, mielőtt célba találnánk. Pedig hát ott sok ember van a mieink közül is. Köztük a te anyád is...

A fiú csodálkozva nézett a kapitányra.

— Hát maguknak, kapitány elvtárs, térképük nincsen?

— Térképünk az van, de hát el tudsz te igazodni a térképen?

— Hogy én ne tudnék? — kérdezte a fiú hanyag fölennyel. — Az apám földmérő, én magam is tudok térképet rajzolni... Apa is katóna most: parancsnok az utászoknál — tette hozzá büszkén.

— Eszerint te nem is fiú vagy, de valóságos kinesi!
— tréfálkozott a kapitány és kiterítette az asztalon a nagy vezérkari térképet. A fiú feltérdelt a székre és a térkép fölé hajolt. Arca földerült, ujjai fürgén sétálgattak a papíron.

— Ugy kiismerem rajta magam, akár a saját tenyeremen — mondta boldog mosollyal. — Nagyon jó térképük van. Olyan részletes, akár egy tervrajz. . . Tetszik látni ezt a szakadékot itt. . . Ennek a másik oldalán van a régi szérü.

A fiú kifogástalanul eligazodott a térképen, mint valami tapasztalt földmérő s csakhamar az egész térképet apró vörös kereszttek borították, amiket a kapitány rajzolt bele a célpontok megjelölésére. A kapitány meg volt elégedve.

— Nagyszerű, Kólja! — mondta a kapitány és helyeslése jeléül megveregette a fiú vállát. — Elsőrangú!

S a fiú, a földerítői minőségéről egy pillanatra megfeledkezve, kisgyerekesen odaszorította az arcát a kapitány tenyeréhez. A beczés igazi életkorába vetette vissza.

A kapitány összehajtotta a térképet.

— Most pedig, Vihrov elvtárs, fegyelemsértés terhe alatt — aludni.

A fiú nem ellenkezett. Szemei már úgyis csaknem lezáródtak a jóllakottságtól és a melegtől. Jóízűt ásítozott, a kapitány pedig gyöngéden lefektette a saját ágyára és betakarta a bekecsével. Aztán visszament az asztalhoz és nekiült, hogy elvégezze a tüzérség számára az előzetes számításokat. Ugy belemerült ebbe a munkába, hogy észre sem vette, mennyire múlik az idő. Akkor rezzent csak föl, mikor egy csöndes hang megkérdezte:

— Kapitány elvtárs, hány óra van?

A fiú izgatottan ült az ágyon. A kapitány tréfálkozva válaszolt:

— Te csak aludjál! Ne törödjél az idővel. Ha megkezdődik a verekedés, majd felköltünk.

A fiú arca elkomorodott. Gyorsan és határozott hangon mondta:

— Nem! Nem! Nekem haza kell mennem. Megígértem az anyámnak. Azt fogja hinni, hogy megölték. Amint besötétedik, én visszamegyek.

A kapitány majd kövé meredt. Arra még csak nem is gondolt, hogy a fiú komolyan másodszor is megakarja tenni azt a szörnyű éjszakai utat a steppén, keresztül, amely egyszer véletlenül sikerült neki. A kapitány azt hitte, hogy vendége még nem egészen ébredt fel és félálomban beszél.

— Bolondság! — mondta haragosan a kapitány.

— Csak nem gondolod, hogy elengedünk? Ha az úton nem is kerülnél a németek kezébe, a szovjetgazdaságban a mi lövedékeink érhetnének. Aludjál!

A fiú elvörösödött.

— A németek kezébe én nem kerülök. Éjszaka a németek alszanak a házakban, mert félnek a hidegtől. Én meg minden kis ősvényt ismerek. Kérem, tessék elengedni.

Makacsul ismételte többször is ezt a kérését s a kapitánynak egy percre már ilyen gondolata jött: „És hátha a fiú egész elbeszélése csak csalás és komédia?” De ahogy azokba a tiszta gyerekszemekbe nézett, elvetette ezt a föltevést.

— Maga tudja, kapitány elvtárs, hogy a németek senkit sem engednek ki a szovjetgazdaságból. Ha reggel rájönnek, hogy én hiányzom, az anyámnak lesz baja miatta.

Világos volt, hogy a fiút anyja sorsa aggasztja.

— Rendben van, értelek — mondta a kapitány és elővette az óráját. — Most fél öt van. Együtt elmegyünk a megfigyelőhelyre és mégegyszer ellenőrizzük, hogy helyesek-e az irányok. Mikor besötétedik, majd elkísértetlek.

A megfigyelőhelyen, amely közvetlenül a gyalogság első tűzvonalá mögött volt, a kapitány a távol-ságmérőhöz ült. Dombos krimi steppét látott maga

előtt, amelyet égszínkék hósávok takartak. A mezők fölött rózsaszínben égett a lemenő nap. A láthatár szélén keskeny, sötét sávban húzódtak el a szovjetgazdaság kertjei. A kapitány sokáig nézte ezeket a ker- teket és a köztük fehérülő házakat. Aztán magához szólította a fiút.

— Nézz bele te is! Talán meglátod az édesanyádat.

A fiú mosolygott a kapitány tréfáján és benézett a látcsőbe. A kapitány lassan forgatta a vízszintessé- gi irányzót: hadd élvezze a fiú szülőfaluja panorámá- ját.

Egyszerre csak Kólja elugrott a látcső elöl és kitö- rő, gyerekes örömmel rántotta meg a kapitány ka- bátja ujját:

— Seregélydúc! Az én seregélydúcom, kapitány elv- társ! Becsületszavamra!

A kapitány csodálkozva nézett bele a messzelátó- ba. Topolyafákat látott és egy rozsdafoltos zöld házte- tőt és fölöttük egy hosszú rúd tetején apró négyszög- letes alkotmányt. Mindez olyan tisztán látható volt, mintha csak néhány lépésnyire lett volna.

A kapitánynak hirtelen ötlete támodt. Karonfogta Kólját és a körülálló vöröstengerész tüzérek legna- gyobb csodálkozására, félrevonult a fiúval és halkán tárgyalt vele valamiről.

— Megértetted? — kérdezte a kapitány.

A fiú ragyogó arccal bólintott Igent.

Sötétedett. A tenger felől jéghideg téli szél fújt. A kapitány az összekötő árkokon át kivezette Kólját a tűzvonalba. Ott magához kérte a századparancs- nokot, röviden elmondta neki, hogy miről van szó és megparancsolta, hogy vezessék ki a fiút észrevét- lenül a vonal elé.

A fiút és a két vöröstengerészt elnyelte a sötétség. A kapitány tekintete mindaddig követte őket, míg csak a fiú vadonatúj nemezcizmájának a fehérsége is bele nem vezett az éjszakába. A kapitány aggód- va figyelte: nem dördölnek-e el hirtelen lövések a sö-

tétben? De minden csendes volt és a kapitány vissza-
lért ütegehez.

Éjszaka nem tudott aludni. Szakadatlanul teázott és olvasott. Még alig pitymallott, már ott volt a megfigyelőhelyen. És amint keleten annyira kivilágosodott, hogy az égnek ebben a világosodó sávjában ki lehetett venni a parányi négyszöget — kiadta a parancsot a tüzelésre.

A téli reggel csöndjét meglörte az első próba-sorlüz.

A kapitány a távcsőbe nézett és látta, hogy a rúd tetején lévő apró sötét négyszög kétszer megingott, aztán rövid szünet után harmadszor.

— Túl a célon... jobbra — fordította le magának a kapitány a jelzéseket és kiadta a parancsot a második sortűzre. Ezuttal a seregélydúc mozdulatlan maradt és a kapitány az összes ágyúkkal megkezdte a tüzelést. A vérbeli tüzér izgalmaival figyelte, hogy röpködnek a robbanások füstjében óriási betöntömök és gerendák.

A kapitány mosolygott és három sortűz után átvitte a tüzet a második célpontra.

És a seregélydúc tovább folytatta néma párbeszédét.

A tűz most oda irányult, ahol a térképen a kis vörös kereszt a benzin- és lőszerraktár helyét jelölte meg. Ezuttal a kapitánynak mindjárt az első sortűzzel szerencséje volt. Mintha az egész láthatár lángbaborult volna. Minden eltűnt a füstfelhőben. A falu, a háztetők és a sötét kis négyszöget tartó rúd is. A robbanás nagyon erős volt és a kapitány aggódva gondolt rá, hogy mi mindent művelhetett ez a robbanás.

Megszólalt a telefon. Az első vonal a tűz beszüntetését kérte. A tengerészgyalogság, amely rohamra ment, már a német fedezékekhez közeledett.

A kapitány egy motorkerékpárra vetette magát és már robogott is az első vonal felé.

A szovjetgazdaság irányából géppuskaropogás és gránátok robbanása hallatszott. A németeket meglepetésszerűen érte a támadás s miután támpontjaikat elvesztették, csak gyöngé ellenállást fejtettek ki. A falu szélén már lengtek a vidám jelzőzászlócskák, amelyek az ellenség visszavonulását jelentették. A kapitány, motorkerékpárját otthagyva, toronyirányt szaladt át a steppén ott, ahol tegnap még golyózápor várta volna az odamerészkedőt. A szovjetgazdaság kertjei fölött szürkésfehéren kóválygott az égő benzin füstje és tompán bőgtek a robbanó lövedékek. A kapitány a topolyafák közt álló zöldfödeles házikó felé sietett. Már messziről látta, hogy a kapuban egy nagykendőbe burkolt asszony áll és kéz a kézben az asszonnyal egy fiú — aki a kapitányt megpillantva, nem is rohant, de röpiült elébe. A kapitány futtában kapta el a fiút és magához szorította. De a fiú ezúttal nyilván nem akarta, hogy mint gyerekekkel bánjanak vele. Kezeit a kapitány mellére nyomva, kiszabadította magát az ölelésből. S amikor a kapitány kibocsátotta karjaiból, Kólja feszes vigyázzba vágta magát előtte, tisztelgett és úgy jelentette:

— Kapitány elvtárs, Vihrov felderítő a parancsol végrehajtotta.

Ezalatt az asszony is odaért. Szeme a kiállott szenvedésekről beszélt és fáradt mosollyal nyujtotta kezét a kapitány felé.

— Isten hozta! Hogy várta magukat a fiam! És valamennyien hogy vártuk! Köszönjük, drága testvérek, hogy meghoztátok a szabadulást.

És az asszony ősi orosz módra mélyen meghajolt a kapitány előtt. Kólja a kapitány mellett állt.

— Nagyszerűen csináltad a dolgot, fiú! Borzasztó volt a padláson, mikor elkezdünk löni, úgy-e? — kérdezte a kapitány és magához szorította a fiút.

— Bizony nagyon borzasztó volt, kapitány elvtárs — felelte a fiú őszintén. — Amint az első lövedékek lecsaptak, minden egyszeribe táncolni kezdett körös-

körül. Kevésbe múlt, hogy el nem szöktem a padlásról. Csak elszégyeltem magam és kezdtem mondogatni magamban: „Úlj a helyeden!.. Úlj a helyeden!“ És ültem is addig, amíg a raktár föl nem robbant. Aztán magam sem tudom, hogyan kerültem le a padlásról.

S a kis orosz ember, a tizenhárom éves nagyszívű, népéért égő szívű hős, szégyenkezve temette bele arcát a kapitány bekecsébe.

A CSIKOS HALÁL

Éppen hogy megszálltuk a falut. A harc rövid volt, de heves. A német golyószórósok a padlásokra, pincékbe fészkeltek be magukat. A golyószórók könnyörtelen ropogása a hajógyárat juttatta eszébe az embernek, ahol egyszerre tucatjával kopognak a hajóácsok.

Ezt a fegyverropogást időnként elnyomta a mi gránátjaink robbanása, amiket be-bedobáltunk a németek barlangjaiba. És minél gyakrabban robbantak a mi gránátjaink, annál ritkább és gyöngébb lett a golyószórók kellemetlen, idegingerlő hangversenye. Csakhamar teljesen elhallgatott. A házikók ablakából és a pincenyílásokból csak úgy dőlt a piszkos-vörös, fanyarízű füst. Recsegve-ropogva égett egyik ház zsindeyes teteje, melyet lángalobbantott a padlásra dobott gránát.

Rajparancsnokommal, Vászja Bezensukkal, aki egyuttal jópajtásom is volt, egymásmellett kúszva nyomultunk előre egy veteményeskerten keresztül. Egyszerre csak egy padlásablakban koromtól és vértől fekete, eltorzult arcot pillantottunk meg. A német, szeméit kidüllesztve, vad örület kifejezésével az arcán kuporgott a padlásablakban, eszeveszetten igyekezve

valahogy keresztülbújni az ablakon, kimenekülni a padlás tűztengeréből, amely elnyeléssel fenyegette. Felhívtam rá Bezencsuk figyelmét. Bezencsuk térdére támasztotta a fegyverét, célzott és lőtt. A német, akinek ezalatt félig már sikerült kimásznia az ablakon, mintha kettétört volna. Felsötteste fejjel lefelé lehatnyatlott, kitárt karjai görcsösen megrándultak, aztán megmerevedtek.

— Nyugodjék békében! — morogta Bezencsuk válaszul az én kérdő tekintetemre. — Minek jött ide, senki se hívta.

— Inkább élve fogtuk volna el — jegyeztem meg.

— Minek? — kiáltotta Bezencsuk dühösen meresztve rám nagy kerek szemeit. Hogy a kenyerünket zabálja a gyalázatos?

Elhallgattam. Nem volt mit ellenvetnem. A német teljesen megszolgált az az izzó ólomdarabot, amelynél csak a Bezencsuk gyűlölete volt forróbb.

A vöröstengerészek létrát hoztak a házikóhoz és már mentek is föl a tetőre, a jó ég tudja, hol szerzett fejszékkel, hogy szétverjék a zsindelet és eloltsák a tüzet. A faluban minden elcsöndesedett. A géppuskák már valahol messze a falutól nyugatra kattogtak, ólomesőt árasztva a menekülő németekre. A házikó mögül Gavrilov hadnagy lépett elő. Fialat arca kipirult a harc izgalmaitól. Egy zsákmányolt golyószórót rázott a levegőben és elkiáltotta magát:

— Szakasz, ide, hozzám!

Mindenfelől összeszaladtak a mieink és körülálltuk a hadnagyot. De nem az egész harmadik szakasz gyűlt össze. Kilenc emberünk hiányzott. Ott maradtak azon az úton, amely ebbe a faluba vezetett.

— A helyzet a következő — mondta a hadnagy: — az első és a második szakasz a falu nyugati szélén folytatja a harcot és minden eshetőségre számítva, beássák magukat. A mi szakaszunk — harci tartalék. Parancsot kaptunk, hogy átfésüljük a falut, házról-

házra, udvarról udvarra. Nincs kizárva, hogy valahol németek rejtőznek. Kettesével szétoszolni, minden zúgot kifürkészni. Megértettétek?

— Minden világos, hadnagy elvtárs — feleltük mi halkán és bizony vajmi kelletlenül. A harc tüze még égett bennünk, inkább mentünk volna kergetni a németet. Visszamentünk a falu keleti szélére és nekifogtunk a keresésnek. De eleven németeket nem sikerült felfedeznünk. Gránátjaink jó munkát végeztek.

Én bementém egy házikóba, ahonnan különösen makacsul dolgozott egy golyószóró. Az egész ház a feje tetején állt, egyik robbanás teljesen szétzúzta. A fakult égszínkékszínű kockás kárpit mindenütt tele volt zsíros vérfoltokkal, a fenyőfa asztal közepén pedig szörnyű alakatlan hústömeg hevert, amelyben csak nehezen lehetett felismerni az ellenséges hullát.

Miután a falut átkutattuk, a másik szélén gyűltünk össze. A hadnagyunk megparancsolta, hogy pihenjük ki magunkat a magtár mögött, maga pedig a századparancsnokhoz ment további parancsért. Mi, fegyvereinket a magtár falához támasztva, a fűvön telepedtünk le és rágyújtottunk.

Én, hátammal a magtár bezárt ajtajának támaszkodva, fölvettem a fejemet és néztem a tiszta kék szeptemberi eget, amelyen apró bárányfelhők húzódtak nyugatra, a tenger felé. Semmire se akartam gondolni. A heves harcban kimerült testem élvezte a csendes, zavartalan nyugalmat.

Egyszerre csak hirtelen elugrottam a magtár-ajtótól, mintha hátulról meglökött volna valaki. Mozdulatom olyan hirtelen és riadt volt, hogy a többiek is azonnal fölugrottak és sietve kaptak a fegyverük után. Kattogtak a závárok. Én az ajtót néztem: valaki belülről döngette, nyilván ki akarta nyitni.

Bezencsuk engem szó nélkül félrelökve, nekiesett az ajtó fakilincsének és egy rántással feltörte az ajtót.

A nyitott ajtóval szemben vagy tíz emberünk állt, szuronytszegezve.

Az ajtóban egy asszony alakja jelent meg. Furcsán nézett ránk, nagy, tágranyitott kék szemeivel. Alacsonytermetű fiatal nő volt. Sárga, rózsavirágos karton blúza rongyokban lógott le fiatal, erős, egészséges paraszti testéről. Erős napbarnított kezeivel nagy vászonbatyút szorított a melléhez, amelyen megfeketedett vérfoltok látszottak.

— Hát maga kicsoda? — kérdezte szigorú hangon Bezensuk, de a szuronyát elfordította a nőtől.

Az asszony nem felelt. Merev tekintetével lassan mért végig bennünket.

Bezensuk megismételte a kérdést. Az asszony bal-szempillája megrezdült. Odalépett Bezensukhoz és egy hirtelen mozdulattal elrántotta kezeit a melléről. A batyu felbomlott s a földre lelógó vászonkendőből egy hároméves kislány teste bontakozott ki előttünk. Fakult rózsaszínű ingecskéje felgyűrődött az álláig. Beesett mezitelen altestét aludt-vércsomók borították.

Némán néztünk egymásra és hideg futott át a hátunkon. További kérdezősködésre nem volt szükség. Bezensuk odalépett az asszonyhoz, óvatosan megérintette a vállát és gyöngéd, tompa hangon mondta:

— Hol a házikód, anyuska? Vezess oda. Meg kell mosni a kicsikét, föl kell öltöztetni.

Az asszony merev tekintetét vetett Bezensukra és lassan, tagadólag rázta a fejét. Bezensuk zavarba jött. Láttam, hogy reszket az ajka.

— Megőrült szegény, értsd meg — súgtam oda Bezensuknak.

Az asszony felém fordította a fejét s ugyanolyan félelmetesen lassú fejrázással jelezte, hogy feltevéssem tévés.

Tchetetlenül álltunk ott, nem tudtuk, mitévők legyünk, mit mondjunk ennek a megkövült anyának.

Különös szavakra lett volna szükség s mi nem talál-
tuk meg ezeket a szükséges szavakat. S míg azon
törtük a fejünket, hogy mit kellene mondanunk, az
asszony maga szólalt meg. Hangja olyan volt, mint
valami szakadék kövein keresztül csörgedező patak
kisérteties csobogása az éjszakában.

— Megölték a lányomat. És ti csak bámultok!
Menjetek utánuk, verjétek ki belőlük a fekete lelkü-
ket! Mit vártok itt? Féltetek? Gyávák!.. Gyávák!..

Hangja azért volt félelmetes, mert nem volt benne
se fájdalom, se düh, se harag. Egyenletes és tompa
volt. A hangja is olyan halott volt, mint a gyermek,
akit a karjaiban tartott.

Bezencsuk ajka remegett, arca fehér lett. Vissza-
tántorodott, mintha arculütötték volna. Egy lépést
tett hátra és hogy ezt a síri hangot elnyomja, szinte
kiabálva mondta:

— Miért beszélsz így?.. Nézz körül: itt fekszenek
mindenütt halomban azok a gazemberek. Nem kímél-
tük őket... Az életükkel fizettek meg a te gyerme-
kedért, anyus!.. Nem sajnáljuk a saját életünket se,
csak hogy a népnek ne kelljen szenvednie többet ezek-
től a szörnyetegektől... Miért szidalmazol hát így
bennünket?

Az asszony mozdulatlanul hallgatta Bezencsukot,
egy pillanatra se véve le róla komor tekintetét. Aztán
kislánya holttestét hirtelen magasra emelte kinyújtott
karján az ég felé.

— Gyerünk!.. Megyek veletek!.. Elvezetlek benne-
teket, megmutatom, hol van a barlangjuk. Az én kis-
lányom tudja, hol rejtőztek el ezek a farkasok... Meg-
öljük őket mind egy szálíg! Gyerünk!

Fejemet lehajtva álltam ott, mintha megverték vol-
na, reszketett bennem minden ideg. Ez az asszony
nyilvánvalóan megőrült. De Bezencsukot szíven talál-
ták szavai, bánatos síri hangja. Óriási teste mintha
megroppant volna. Megragadta az asszony kinyújtott
karját és szinte könyörgött hozzá:

— Ne beszélj így anyus! Nem bírom én ezt hallgatni! Ha tovább korholsz így, képes vagyok megszegni a fegyelmet és parancs nélkül menni verni azokat a gazembereket!... Nyugodj hát meg anyus!

Társaimra pillantottam. Némán állták körül az asszonyt, de arcukra kiült a szörnyű belső feszültség. S azt hiszem, hogy ha Bezensuk abban a pillanatban előrerontott volna, valamennyien követtük volna, nem is gondolva rá, hogy miért és hová.

Éppen idejében érkezett vissza Gavrilov hadnagy. Fiatalos határozott hangja visszaadta elvesztett egyensúlyunkat. A hadnagy parancsát teljesítve, mi is kimentünk arra a vonalra, ahol többi szakaszaink harcoltak. Utközben hátra tekintettünk. Az asszony még mindig ott állt a magtár ajtajánál, magasra tartva kislánya holttestét, mintegy ezzel szólítva bennünket bosszúra és egyben áldását adva bosszúálló fegyvereinkre.

Idejében betöltöttük a szakaszok között keletkezett rést. Egy távoli cserjésből két zömök fekete harcokcsi tört elő és tüzet okádva robogott a víztartó árok felé, amelynek sáncos partja mögött a mi állásaink voltak. A harcokcsik nyomában sűrű láncokban nyomult előre a mocsáron keresztül a német gyalogság.

— Rájuk jött a bolondóra — mondta gúnyos mosollyal baloldali szomszédom Scsepov, miközben fegyverét töltötte.

Megszólaltak a mi géppuskáink. Fejünk felett röpiült el hátulról egy ágyúgolyó s közvetlenül a német vezértank előtt fekete füstfelhő emelkedett. Ütegünk a harcokcsikat lötte. A második sortüz beletalált a harcokcsiba. A tank összes nyílásaiból vakító sárga láng csapott fel. A tank egyhelyben kezdett forogni és az oldalára dőlt. De a második harcokcsi még robogott előre s utána, orditozva és lövöldözve, futottak előre a németek.

A tank ágyújából lángnyelv tört elő. Köhögni kezd-

tem a fojtó füsttől. A sánc mentén futva jött Gavri-
lov hadnagy. Kezével eltakarta száját. Ujjai közül
csepegett a vér.

Ebben a percben továbbították a vonal mentén a
parancsot:

— Készülni az ellenrohamra.

S akkor mellettem felegyenesedett Bezencsuk és el-
kiáltotta magát.

— Szakasz, az én vezényszómra! Testvérek! Mu-
tassuk meg a gyalázatosoknak, hogy kik azok a kron-
stadti matrózok! Le a gúnyákkal, hogy könnyebb le-
gyen a lelkünk!

És Bezencsuk őrmester valamennyiünk szemeláttá-
ra ledobta magáról kék zubbonyát.

Mintha valami förgeteg kapott volna föl valameny-
nyiünket, szó nélkül gyorsan követtük a példáját. S a
következő pillanatban száz kék-fehér csíkos matróz-
trikó tarkállott az árokban.

Bezencsuk egy urgással a sánc tetején termett:

— Rohamra testvérek! Az anyánkért, az asszonya-
inkért, a gyermekeinkért! Előre!

Mint valami óriási hullám, úgy zúdultunk át a
sáncon, szó nélkül, kiáltás nélkül.

Elöttem hatalmasakat ugorva rohant el Bezencsuk,
nem tudtam utólélni, bár rövid távra mindig jó fu-
tónak számítottam. Bezencsuk futtában utólért egy
németet és rekedt hangot adva dőfte bele szuronyát
a hátába. Mikor elfutottam mellette, azzal volt elfog-
lalva, hogy kiszabadítsa a német testében rekedt szu-
ronyát.

Utólértem a németet, akit kiszemeltem, de amikor
már éppen fölemeltem a puskámat, hogy lesujtsak
rá, balról bódító ütést kaptam a fejemre és éreztem,
hogy sárgöröngyök csapnak az arcomba.

A kötőhelyen tértem magamhoz. Fejemen szoros
kötés volt, amely a balszememet is betakarta. Ahogy
a fejemet elfordítottam, arcom eltorzult a fájdalomtól
s mellettem Bezencsukot pillantottam meg.

Egy sebesültvivő lány térdelt mellette és kinyújtott lábát kötözte.

Ahogy a szemekink találkoztak, Bezencsuk elmosolyodott.

— Magadhoz tértél? Akkor minden rendben!

— Hogy sikerült a roham? — kérdeztem.

— Sok minden történt — felelte elfordítva tőlem a fejét. Bosszút álltunk a gyerekért is, meg az anyjáért is. A falutól egész a kiserdőig mindenfelé dögök borítják a mezőt. Sírjanak, szenvedjenek az ő asszonyaik is!

A sebesültvivő lány végzett a kötéssel és felállt.

— Kész az egész — mondta. — Mindjárt elindítjuk az elvtársakat visszafelé, a mögöttes területre.

Bezencsuk gúnyos tekintetet vetett rá és felállt.

— A mögöttes területre? — kérdezte gúnyosan. — Köszönjük szépen! Éppen ott van ránk most szükség! A csontjaim épek? Hát minek mennék akkor a mögöttes területre, amikor a háborúnak nincs vége? Talpra Vityka, megyünk a századhoz.

Ahogy Bezencsuk komor ábrázatára és a sebesültvivő lány csodálkozó arcára néztem, egyszeribe vidám kedvem jött. S bár kissé tántorogva, én is fölálltam. Zúgott a fejem, mint a harang. Egy akna-szilánk a bal halántékomat érte.

— Köszönjük nővérke a jószágot! Jó egészséget!

Bezencsuk barátságosan intett búcsút a sebesültvivő lánynak, engem pedig karonfogott. És elindultunk a tűzvonal felé, én — támolyogva a gyöngeségtől, ő meg sántítva. Szembe velünk négy századunkbeli fiú jött, vagy tizenöt foglyot vezettek hátrafelé. Legelől, fejét a vállába húzva egy magastermetű főhadnagy lépegetett hajadonfővel. Szürkés haját borzolta a szél.

Bezencsuk megállt és mereven szemébe nézett a németnek. Az megérezve az idegen szúrós tekintetét, felkapta fejét. Ahogy Bezencsukot meglátta, megtántorodott és egész testtartása ijedséget árult el.

A fogolykísérők vidáman üdvözöltek bennünket.

— Adjisten, rokkant-hadosztály! — kiáltotta a második szakaszbeli Szivcov. — Talán bizony háborúba készültök?

— Hát hova a szöszbe? — felelte Bezensuk és a foglyokra hunyorítva kérdezte: — Hova hajtjátok ezeket a dögöket?

— Pihenő otthonba — felelte ugyancsak hunyorogva a szemével Szivcov. — Az idegeiket kell egy kissé rendbehozni, túlságosan ráijesztettünk a jömadarakra. Ezt itten — Szivcov szuronyával a tisztre mutatott — úgy fogtuk el, hogy a feje egy aknatölcsérbe volt dugva, csak a hátulja látszott ki. Ugy reszketett, mint a nyárfa. Mikor a kapitányunk kihallgatta, sokáig egy szót se tudott kiejteni, csak mekegett. Aztán mormogott valamit és hadonászott a kezeivel. A kapitányunk aztán elmondta, hogy más-hogy se nevezett bennünket, csak „csikos halál“-nak. Ugy látszik, kissé az idegeire mentek a trikóink!

Bezencsuk egyre a németet nézte, s arcát finto-rítva a fogai közt mormogta:

— Csikos halál?.. Kár, hogy nem értenek a nyelvünkön a gyalázatosak, hogy megmondhatnám nekik: ebben a háborúban, ahányan csak vannak, mind meg kell, hogy dögljön; ki csikosan, ki pettyesen, ki meg veszett kutya módjára! Vigyétek a dögöket a fenébe!

A német, ha nem is értette Bezensuk szavait, hangjából kiérezte a szenvedélyes gyűlöletet és a mély megvetést. Még mélyebbre behúzta fejét a vállai közé és elfordult.

A foglyok kísérőikkel együtt tovább mentek. Bezensuk még sokáig nézett a görnyedthátú német után, amíg csak az egész csoport el nem tűnt a házak mögött, aztán undorral vállat vont és nagyot köpött a fűbe.

Akkor történt, amikor először lőttünk élessel a lövőtéren. Az én lövéseim után Voronkov főhadnagy bántóan gúnyos mosollyal tekintette meg sértetlen céltáblámat és ajkát lebiggyesztve, minden bosszankodás nélkül, de nagyon szárazon mondta:

— Érdekes! A maga golyói a szomszédasszonyhoz mentek a ludtdejért.

És kezével a lövőtér mögött fekvő falucskára mutatott, ahol tényleg sűrű, zsíros aludttej szoktunk vásárolni egy öreg karél asszonymál.

Az egész szakasz harsány hahotában tört ki.

Én vörös voltam, mint a rák és dühösen szorongattam a fegyverem. A főhadnagy tréfáját otrombának találtam. Engem viszont nem nagyon keserített el ez a balsiker. Utóvégre is én az életben építésznek készültem, nem pedig lövésznek. Fontosabbnak tartottam azt, hogy tökéletesen ismerjem Vitruvius és Palladió műveit, mint azt, hogy pontosan beletaláljak egy lehetetlenül kipingált vékony deszkadarabba, amely valami fantasztikus, nem létező hadsereg harcosának a fejét és vállát ábrázolta. A flottaszolgálat számomra csak elkerülhetetlen öt éves epizód volt, az építészet ellenben — vágyaim netovábbja és életem igazi értelme.

Mikor a lögyakorlatok után visszatértünk a hajóra, Voronkov megparancsolta, hogy ebéd után jelentkezem nála a kajütjében.

Sértődött képpel állítottam be hozzá. A beszélgetés nem tartozott a kellemesek közé. A főhadnagy ezuttal már nem tréfált. Szigorúan és komolyan jelentette ki, hogy nemcsak saját szakaszomra, de az egész hajóra szégyent hozok és hogy szégyelhetem magam: én, akinek főiskolai képzettségem van, rosszabbul lövök, mint az egyszerű kolhóz-paraszt-fiúk.

— Önt ez a dolog, úgy látom, nem is nagyon iz-

gatja. Nyilván normálisnak találja azt, hogy ilyen rosszul lő... De téved, ha azt hiszi, hogy ez így menni fog. Külön fogok magával foglalkozni és ne legyek parancsnok, ha nem csinálok magából mestertlövészt.

Először azt akartam neki válaszolni, hogy a mestertlövészi cím engem egyáltalában nem csábít, de amint ránéztem a főhadnagyra, letettem arról, hogy válaszoljak. Megértettem, hogy filozófiálásom jutalma soronkívüli ügyeletes szolgálat lehetne, nyeltem hát egyet és szinte bátorítanul kértem engedélyt a távozásra.

Ettől a naptól fogva kezdődött az én kínszenvedésem. Mikor társaim pihentek, olvastak, énekeltek, szórakoztak, nekem órákon át kellett gubbasztanom lövöldében és gyakorlatoznom az éberem figyelő főhadnagy ellenőrzése alatt. Vég nélkül céloznom kellett — hol tükörrel, hol anélkül — meghűzni a ravaszt s aztán fennhangon jelenteni, hogy az elsülés pillanatában hova fordult a cső: jobbra-e vagy balra, fölfelé vagy lefelé? Napról-napra bonyolultabb és több időt igénybevevő feladatokat kaptam. Tanulmányoztam az egyszerű és optikai célokat, derivációkat és trajektóriáikat, a légköri jelenségeknek, hőmérsékletnek és szélnek a golyó pályájára gyakorolt hatását és a lövészet tudomány sok egyéb rejtélyét. Hasztalan reménykedtem, hogy egyszer majd csak megunja a főhadnagy a velem való bibelődést. Hiszen elvettem az egész szabad idejét, pedig Voronkov nem sokkal volt idősebb nálam, szerette a vidám szórakozást és szívesen járogatott színházba, moziba a lányokkal. De a főhadnagy tántoríthatatlanul kitért és minden idejét a velem való foglalkozásnak szentelte.

Lesoványodtam. Éjjelente lidércnyomások gyötörték. Álmomban puskámnak kis görbe lábai nőttek, föl és alá sétálgatott a fedélzeten. Aztán bejött hozzám, barátságosan bölintgatott a szuronyával, záványa fogójával lerántotta rólam a takarót és felszólított,

hogy sétáljak el vele karonfogva a lövőtérrre. Így múlt el egyik hét a másik után. De a következő lövőgyakorlatokon, anélkül, hogy gondoltam volna rá, kitűnő eredményeket értem el.

Akármennyire különösnek lássék is a dolog, bár a puskától azelőtt idegenkedtem, ezek után a lövőgyakorlatok után — magam sem értettem, hogy miért — bizonyos büszkeséggel és szeretettel néztem rá. És a bizonyosság érzetével vártam, hogy Voronkov főhadnagy meg fog dicsérni.

De a főhadnagy makacsul a régi nótát fújta. Találataimat összeszámítva, hanyagul és futólag jegyezte meg:

— Elég gyenge! Így akármilyen kocavadász is tud löni!

Én felbőszültem. Önérzetem dühösen tiltakozott. Nem értettem meg a főhadnagy ravasz taktikáját és eltökéltem, hogy megmutatom neki, mire képes egy tősgyökeres intellektuel. Most már minden kényszerítés nélkül, saját jószántomból, órákat töltöttem a lövöldében és magoltam a lövésutasításokat és kézikönyveket, amiket a Vörös Hadsereg és Flotta házának könyvtárából vettem ki. Voronkov főhadnagy úgy tett, mintha észre se venné buzgólkodásomat.

Tavasszal kijelentettem neki, hogy kötelezem magam bármilyen lövőgyakorlaton háromszor egymásután a lehetséges találatok maximális számát felmutatni. Voronkov vállat vont és megjegyezte, hogy a beképzeltséget mindig egyik legjellemzőbb és legrosszabb tulajdonságomnak tartotta. Erre én — fegyelem ide, fegyelem oda — fogadást ajánlottam neki két kiló finom csokoládéba. Azt hittem, dorgálást kapok ezért az ajánlatomért, de várakozásom ellenére, belement a fogadásba.

Reggel kimentünk csapatunk lövöldéjébe. A főhadnagy mozgó célt állíttatott nekem kétszáz méternyi távolságra, melyre háromszor egymásután öt-öt

töltényt kellett kilőnöm. Izgatottan feküdtem le a helyemre. A messzeségben rövid pillanatokra tűnt csak föl az alig észrevehető célpont. Mikor az utolsó lövés is elhangzott, együtt mentünk a célokhoz. Hagytam, hogy a főhadnagy számolja össze a találatokat, magam pedig győzelemittas mosollyal álltam mellette, bár magamban nagyon izgultam. Mikor a főhadnagy fölállt, arckifejezése zavarodottságot árult el, szemében azonban gyanus szikrák villogtak. Kelletlenül jegyezte meg:

— Igen, most már tűrhetően lö... .

Mekegve nevettem föl s nekem is úgy tetszett, hogy ez a nevetésem mefisztofeleszi volt.

„Tűrhetően lö!” Ez valamicskével több volt a tűrhetőnél: tizenöt golyóm talált bele a vékony deszkára pingált sisak ellenzője alá, egy nem több, mint öt centiméter átmérőjű körbe. Néhány golyó csaknem egy és ugyanazon pontot talált.

— Megenged egy kérdést, főhadnagy elvtárs? — fordultam Voronkovhoz.

— Halljuk — felelte leereszkedőleg a főhadnagy.

— Azt szeretném tudni, hogy tulajdonképpen mi értelme van annak, hogy én a puskával bajlódom, mikor a modern tengeri csatában a puskára nem is kerülhet a sor? Minek a tengerésznek egyáltalán a puska, ha az ütközetet tüzérségi harc dönti el húsztíz kilométeres távolságról. Vagy talán a hagyomány követeli ezt?

Meg voltam győződve, hogy gúnyos kérdéseim megcáfolhatatlan igazságot rejtenek magukban és győztesnek éreztem magam. De Voronkov futó pillantást vetve hanyagul szélterpesztett lábaimra és nem-katonás testtartásomra, hideg, parancsnoki hangon kiáltott rám:

— Álljon katonásan, ha parancsnokával beszél! Hol a lába? Ez itt magának nem balett-színpad! És szokják le arról, hogy ostoba kérdéseket tesz föl. Jön idő, majd még megtudja, hogy mi az a puska.

Sarkonfordult és kiment a lövöldéből. Menet közben, hátra se nézve, még odakiáltott:

— Jól tisztítsa ki a fegyvere csövét! Holnap jelentkezik nálam a csokoládéért. A fogadás — fogadás, ha én olyan könnyelmű voltam, hogy megkötöttem.

A két kiló finom csokoládét megosztottam szakszombeli bajtársaimmal. A csokoládét majszolva, jókat neveltünk sikeremen. Voronkov főhadnagyra azonban ettől a naptól fogva úgy tekintettem, mint a száraz formalizmus megtestesítőjére, aki képtelen megérteni az emberi lélek magas szárnyalását. S amikor kijött a parancs, hogy a mesterlövész osztagba helyeznek át, ez sem a hála, sem az elégedettség érzését nem keltette bennem.

A háború második hónapjában váratlanul parancsot kaptunk, hogy hagyjuk el a hajónkat és több más hajó legénységével együtt induljunk el Kunda alá, egy előretört német harcokosztag megsemmisítésére. Éjszaka leváltottunk egy megtépázott gyalogszolgálatot. Állásaink a sekélyvizű Szelja-patak jobbpartján húzódtak el. A patak medrében szabadon sétálgattak az észti tyúk, mintha háborúnak hírére se hallották volna. Hajnalban Voronkov főhadnagy magához hívatta a század hat mesterlövészét.

— A parton készen várnak benneteket a lövések. Azonnal elfoglaljátok a helyeteket, sorszám szerint. Az ellenség a folyó másik oldalán van. Megfigyelitek. Ha lőtávolon belül mutatkozik valaki, lelövitek. Minden lövésnek találnia kell! Minden céltalan ropogtatást szigorúan meg fogok büntetni.

Elfoglaltuk a kijelölt lövéshelyeket. Én sima nyírfatörzsek között, nedves, illatos fűben küsztem előre. nadrágom és flanell ujjasom azonnal teljesen átmedvedett. Én azonban ügyet sem vettem rá. Óvatosan magasra emelve vittem mesterlövő fegyveremet, vigyázva, hogy még a legkisebb ág se érjen hozzá. A cserjés véget ért. Tíz lépésnyire tőlem, közvetlenül a

meredek parton, egy rücskös fatörzs mellett friss sárga homokot pillantottam meg. Ez volt az én löállásom. Hasoncsúsztam oda a fűben. A löállás egy kivágott fenyőfa gyökerei alá volt beásva. Belemásztam, kidugtam a puskám csövét a gyökerek tekergős hajtásai között és óvatosan levettem a bőrhuzatot a szemlélőcsőről. Aztán a lehetőséghez képest kényelmesen elhelyezkedve odatapadtam a szemöldökömmel a figyelőlyukhoz.

A csillámló vizű patak másik oldalán ugyanolyan homokos partot pillantottam meg, mint az, ahol mi voltunk. A parton ritkásan álltak a nyírfák. A szélrázta nyírfalombokon keresztül a távolban két félig bedőlt fészert volt látható. A főhadnagy szavai szerint ott, a falu végén kellett rejtőzniük a németek motoros elővédjeinek. Az egyik fészertől cölöpökre szögezett lécekből álló szokványos falusi kerítés húzódott el. Lassan csúsztattam puskám csövét a kerítés mentében s egyszerre csak egészen váratlanul a lombok közt egy német katona alakja jelent meg. Lassú, gondtalan léptekkel jött ki a fészert mögül, nyilván sejtelve sem volt róla, hogy közel az ellenség. Szemöldökömet még jobban a szemlélőcsőhöz nyomva, szemügyre vettem emberemet. A szívem hevesen vert. A nagyszerű szemlélőszerkezet olyan közel hozta hozzám annak az embernek a képét, hogy az az érzésem volt: csak a kezemet kell kinyujtanom és megérinthetem a vállát. Szűkvállú, egysoros, szürke zubbony volt rajta, esetlenül lelógó nadrág, amely alul alacsony bakancsba volt begyűrve. A vállpántján őrmesteri rangjelzés ékeskedett. Fejét acélsisak takarta.

Vagy tíz lépést tehetett, aztán leült a kerítés léceire. Jól láttam borotvátlan arcát, agáréhoz hasonló megnyúlt, szomorú német orrát, övének rézcsattját, bakancsának kilógó nyelvét. Puskám irányzéka úgy mászkált az arcán, mint valami tolakodó légy.

Veszedelmet sejtő pillantást vetett hátra, mint az

erdei vad, mikor a sűrűből tisztásra ér ki. Zsebéből kékszegélyű piszkos zsebkendőt vett elő és a tankönyvekből ismert Hans akkurátusságával terítette szét a térdén. Aztán benyúlt a zubbonya alá, sokáig motoszkált s végül kihúzott onnan valami papírzacskót és a zsebkendőre fektette. Kibontotta a zacskót és a napfényben valami élesen és sárgán fölragyogott. Szemlélőcsövemet a kendő közepére irányítva, egy csomó aranytárgyat pillantottam meg.

A százötven méternyi távolságból olyan világosan különböztettem meg a kendőn széthelyezett aranytárgyakat, mintha csak a térdemen feküdtek volna. Voltak ott melltűk, egy aranylánc és két óra: egy nagy férfióra és egy parányi női karkötőóra. Négyszögletes-körmű, csomós ujjaival lassan rakosgatta az ékszereket egyik helyről a másikra. Arcához közeledtarta gyönyörködött a ragyogásukban. Aztán újra lerakta a kendőre. S ajka körül folyton ott játszadozott a szerencsés tolvaj titkolózó mosolya. Végül gondosan összekötözte a kendő csücskét és az egészet bedugta a zubbonya mögé.

Most a mellével fordult felém. Szürke posztó egyenruháján a mellsebe fölött sötéten csillogott fel előttem egy „vaskereszt” rendjel.

A német fölemelte jobbkezét és mutatóújjal körmével csattogtatni kezdte a vaskeresztet. Szemmelláthatólag gyönyörködött benne. Ezt a négvágú fémdarabot öntudatában nyilván egysorba helyezte azokkal a fém játékszerecskével, amelyekkel ép az imént szórakozott.

Szemöldököm már fáj a szemlélőcső karikájának nyomásától, de azért egy pillanatra sem bocsátottam ki a németet látókörömből. Eszembe jutott a porosz „vaskereszt”-rendjel leírása, amelyet valamikor egy lexikonban olvastam. Valamelyik porosz király alapította, mint legmagasabb kitüntetést a német katonák számára. A kereszt anyagául a vasat választották, amelyből a harci fegyverek készülnek, s amelynek ol-

csósága a német katona önzetlen hazafiságát kellett, hogy jelképezze, azét a német katonáét, aki anyagi javakkal nem törődve, életét is kész odaadni a hazájáért. „A vasembert legjobban ékesíti a vas“ — így hangzott a rendjel-alapító királynak a történelem számára kifundált szólama.

S a „hadi erényeiért“ kitüntetett „vasszívű“ német kereszties „lovag“ most itt ült előttem a folyócska másik partján.

Kinek a melléről szakította le a melltüket, kinek a kezét törte ki, hogy letépje róla az aranyórát, kinek a hasát szúrta át, hogy letéphesse az aranyláncát? Kinek a fejére csapott le ennek a német haza dicsőségére martalócoskodó rablógyilkosnak a puskatusa?

Éreztem, hogy reszket a vállam. Nyilván nagyon át- nedvesedett a ruhám, míg a fűben csűsztam. Ennek a reszketésnek véget kellett vetni: még elronthatta volna a lövésemet. Jobban szétvettem a lábam és mély lélekzetet véve szívtam magamba a júliusi reggel ózondús levegőjét. Aztán a puskám hegyét a német rendjelre irányítottam. A kúp hegye pontosan a vaskereszt közepén levő kör alatt állapodott meg. De még nem lőttem. Azt akartam, hogy teljesen nyugodt legyek, mikor a ravaszt meghűzom.

A német fejét oldalvást hajtva, hüvelykujja és mutatóujja között szorongatta a keresztet. Gyönyörködött benne.

Még egy mély lélekzetet vettem, aztán nagyon óvatosan és egyenletesen meghúztam a ravaszt. A lövést nem hallottam, csak erős lökést éreztem a vállamban. Nyilván teljesen belemerültem a nézésbe. És világosan láttam, hogy a golyó kiütötte a keresztet a német ujjáiból. A német, még nem értve, hogy itt a halála, önkéntelen mozdulattal utánakapott a fémdarabnak, de megmerevedett ujjai csak levegőt értek és keze görcsösen tapadt egyenruhájához, mintha szét akarta volna tépni a zubbony posztóját. Szája kinyi-

lott és az állán sötét cseppek jelentek meg. Tenyere lecsúszott a melléről és szemlélőcsövemen keresztül megláttam a golyóm-kicsorbította vaskeresztet. A német teste lassan lehanyatlott és a hátára bukott. Megvasalt sarkai a földbe akadtak és kitépték maguk alatt a fűvet...

Elvégeztem az építészeti főiskolát. Arról ábrándozom, hogy hogyan lehetne az olasz reneszánsz építőművészetét napjaink nagy eszméivel fölfrissítve új életre kelteni. Esténként otthon a szobámban Blok verseit szeretem olvasgatni. És sohasem gondoltam volna, hogy valaha is embert fogok ölni.

De mikor ezt az emberszabású fenevadat megcsemisítettem, büszke kielégültség érzése töltött el.

Csak azt sajnáltam, hogy nem mehettem át a Szélja tulsó partjára és nem vehettem le a halott melléről azt a golyóm-megpecsételte keresztet, hogy elhozhatom volna a századunkhoz. Voronkov főhadnagynak szerettem volna ajándékozni, hálám jeléül azért, hogy mesterlövészt nevelt belőlem és nem nyugodott addig, míg meg nem született bennem az igazi harcosnak az a kiolthatatlan gyűlölete, amely élességet adott a szememnek és biztonságot a kezemnek.

AZ UTOLSÓ ÚSZÓVERSENY

Utolsóknak hagytuk el Tallint. A németek már lötték a város uccáit. A levegőben minden percben újabb és újabb sistergő zúgás hangzott fel és pedig egyre közelebb és közelebb. A zúgás tompa csapással és ködübörgéssel végződött, aztán valahonnan a házak mögül robbanás dőreje következett. A levegőből mindenfelé vakolat és tégladarabok, fémszilánkok hulltak. Hátul a szürke palatetők fölött vakítóan lángolt a székesegyház bombafelgyújtotta kupolája.

Szorosan a házak falához tartva magunkat, haladtunk a kikötő felé. A házak mindenütt kihaltak voltak, a kapuk bezárva, a zsaluk becsukva. Mintha hirtelen támadt dögvész pusztította volna ki a város lakosságát az utolsó emberig.

A kikötőben nyílt térségen kellett átfutnunk. Köröskörül halmokban heverték ládák, hordók, üstök, kötelek, sinek. A lomhalmazok fölött szakadatlanul robantak a srappellek. A golyók belecsaptak a ládádba, csengett, ahogy vasat értek. Víz- és benzin-pocsolyákban hullák heverték.

A kikötőben, oldalával a hajóhíd falához simulva, akárcsak borjú a tehénhez, várt bennünket egy szállító hajó. Külseje után itélve szánalmas alkotmány volt, holmi rokkant hajó: köröskörül csupa rozsdá.

Mikor elfutottam a hajó fara mellett, elolvastam a nevét: „Hős“.

Bár vígságra nem volt ok, futás közben mégis elnevettem magam. Túlságosan bizarrnak tűnt fel, hogy ilyen hangzatos nevet visel ez a vén skatulya. Hangos dobogással siettünk föl a fedélzetre. Ami ott fogadott bennünket — ahhoz hasonlót tán csak Noé bárkájában lehetett látni, amikor a vizözön elől készült menekülni. Minden teli volt ládákkal, bőröndökkel, hátizsákokkal. A ládákon felirások: „Vörös-tengerész-szinház agitációs csoportja“, „Mögöttesterületi ügyvezetőség“: A fedélzeten tolongó tömegben sok volt a nő. Színésznők, parancsnokok feleségei, munkásnők. Sápadtak voltak, a hajuk szétzilálva, a szemükben ijedség, de valamennyien nyugodtan és csendesen viselkedtek. Meg kell mondani, hogy a nők komoly veszedelem idején mindig keményen tartják magukat. Holmi kicsiségért elájulnak, vagy hisztériás jeleneteket rögtönöznek, de amikor igazán komoly a veszedelem és a halállal kell szembenézni, akkor bátran viselkednek. Nem egy férfi példát vehetne róluk.

A fedélzeten nagy volt a tolongás és a zaj. A hajó

nem valami nagy — 1200 tonnás — és összegyűlt rajta vagy 700 ember. Ugy szorongtunk, mint a heringek. De voltak olyanok is, akik már beleélték magukat a helyzetbe. Az előárbóc tövén már forrt is egy vödör nagyságú szamovár és az emberek kezdtek sorbaállni teáskannáikkal forró vízéért.

A magasban egyre gyakrabban pattogtak a srappellek. A hágcsó nagy robajjal leesett a hajóhídra. A hajócsavarok működésbe jöttek és a fedélzet megremegett. A „Hős“ lassan megindult hátrafelé és visszasaűszott a kikötő közepére. A hajó és a kikötőhíd közti opálösszínű benzinfoltokkal tarkított zöld vízszáv egyre szélesedett.

A fedélzet korlátjára támaszkodva visszapillantottam a város felé. A város nyugati része szinte elmerült a tüzek füsttengerében. A füstből lángnyelvek törték elő. Kínos és keserű érzéssel töltötte el szívemet az a tudat, hogy vissza keil vonulnunk.

Egyszerre csak fölülről valaki haragos rekedt hangon megszólalt:

— Parancsnok elvtársak! Mi megy végbe ott a fedélzeten? Legyen már vége ennek a vásárnak! Vegyék a kezükbe a dolgot! Helyezzék el a cókókat akkurátusabban, nehogy az emberek kitorjék a lábukat. Csináljanak mindent maguk, mert szabad munkáskéz nincs a hajón. A nőket felkérem, menjenek mind a hajó hátsó felébe és foglalják el a kajütöket. A férfiak a fedélzeten maradnak... Frissebben elvtársak, frissebben!

A hang nagyon ismerősnek tetszett nekem. Főlnéztem a kapitányi hídra. Nyershűs-színű arc tekintett le rám, nagy gumószerű orral és hosszú, szürke rozmár-bajusszal.

Csodálkozva és örömmel állapítottam meg, hogy a „Hős“ parancsnoka nem más, mint Sztepán Akimovics Barszukov. Ha olvasóm nem sportember, úgy ez a név semmit sem mond számára, aki ellenben sportbarát, annak tudnia kell, hogy kiről van szó.

Egész Leningrádon nem volt még egy olyan lelkes és odaadó sportbarát, mint Sztepán Akimovics. Ami a mesterségét illeti, az nem volt valami nagyon sport-szerű. Sztepán Akimovics egy folyami uszályhajó kapitánya volt. Ki nem ismeri azokat az ósdi, alacsonyfarú és lehajtható kéményű kis uszályhajókat, melyek nyaranta, mint megannyi kis vizibogár, mászkálnak a Néván, Fontánkán, Mojkán, fával, homokkal vagy ladogai fazekas áruval megrakott uszályokat vontatva maguk után. Csendes, henye életet folytatnak az emberek ezeken az uszályhajókon, mintha szünet nélkül ebédutáni álmukat aludnák. Az uszályok személyzete rendszerint csöndes részegeskedőkből áll. Beül az ilyen folyami róka a sörözőbe, megiszik három korsó sört, aztán mélabúsan mesélget a sörözőben melléje telepedő civileknek örömtelen élete folyásáról. Sztepán Akimovics szintén ilyen csöndes részegeskedő volt, bár ugyancsak viharos ifjúságra tekinthetett vissza. Huszonkét esztendőskorában, mikor mint matróz teljesített szolgálatot az „Oleg“ nevű cirkálón, felhívások kiragasztásáért hatévi kényszermunkára ítélték. A kényszermunkából megszökött és egy rozoga csónakon át evezett Alaszkába. Ott először aranyat ásott, aztán kutyafogató szánon fuvarozott, majd egy csapszéknek lett a társtulajdonosa s végül fényképezéssel foglalkozott. Mikor kitört a forradalom, hazatért, a Volga-hajózásnál szolgált, Asztrachánban egy uszály-ütegnek lett a parancsnoka és páros viadalban elsüllyesztette a fehérek „Krüger“ nevű cirkálóját. A szeszes italok iránti szeretete azonban megfosztotta attól a lehetőségtől, hogy a haditengerészetnél csináljon karriert. Tartalékba vonult, belépett a folyamhajózás szolgálatába és azóta megszakiítás nélkül a „Március nyolcadika“ nevű uszályhajón kapitányoskodott.

Volt azonban Sztepán Akimovicsnak az iszákosságon kívül még egy másik — nemes és magasztos szenvedélye is: a sport. Különösen az úzásért és

tenniszért rajongott. Országos versenyek alkalmával a tribünön mindig ott lehetett látni húsos arcát és rozmár-bajuszát.

A versenyeken mindig lelkesen és féktelenül „drukkolt“, valóságos lángoló szenvedéllyel. Fölugrált a helyéről, a fejéhez kapkodott, kiabált, sóhajtozott, bátorító kiáltásokkal buzdította a versenyzőket, gúnyos megjegyzéseket tett a lemaradókra. Megesett, hogy a közönség nagyobb figyelmet fordított Sztepán Akimovicsra, mint a versenyzőkre és az egész tribün harsány hahótában tört ki, amikor Barszukov nagy szemeket meresztve, lerántotta kopasz fejéről a sapkát és tarkóját vakargatva átkozódott. Különösen féktelenül tobzódott Sztepán Akimovics, amikor Cochet, a világhírű tenniszbajnok járt itt nálunk. Az életvidám francia, mikor ezt a szenvedélyesen izguló versenylátogatót észrevette, maga is olyan vidám hangulatba jött, hogy képtelen volt tovább játszani. Szünetet kellett elrendelni és két tenniszjátékost ültetni Barszukov mellé, hogy türtőztessék egy kicsit.

De soha senki sem haragudott Barszukovra. Valami bájos, gyerekes őszinteség volt ennek a gyűrött, öreg részegeskedőnek szenvedélyes sportszeretetében s ha valamelyik nagy versenyen Sztepán Akimovics nem mutatkozott, a sportemberek aggódva kérdezték egymást: nem patkolt-e el az öreg?

Mikor megláttam Sztepán Akimovicsot a „Hős“ kapitányi hídján, úgy megörültem neki, mintha közeli rokonom lett volna. A visszavonulás keserű perceiben eszembe juttatta a békeidők derüs napjait s már a puszta látásától is könnyebbséget éreztem a szivemben. Intettem neki a kezemmel és fölkiáltottam hozzá:

— Sztepán Akimovics, hát ilyen versenyen kellett viszontlátnunk egymást!

Barszukov azonban erre az őszinte üdvözlésemre váratlan mogorvasággal, rekedten válaszolta:

— Nem hallotta a parancsot, hadbiztos elvtárs,

hogy rendbe kell szedni a fedélzetet? Mit áll ott úgy, mint egy sóbálvány? És ha hozzám beszél, tartsa magát a szolgálati szabályzathoz: én a maga számára nem Sztepán Akimovics vagyok, hanem a hajó parancsnoka.

És karját szándékosan a híd karfájára fektette; hogy látni lehessen kék kabátujján a főhadnagyi rangjelzést.

Engem vérig sértett ez a fogadtatás. Elfordultam Barszukovtól és erőmtől telhetőleg résztvettem a fedélzet rendbehelyezésében. Aztán leültem a korlát mellett valakinek a bőröndjére, elővettem a köpenyem zsebéből Roger Vercell „Vészjel“ című regényét, amelyet a tengerészklub könyvtárából hoztam magammal és elmerültem az olvasásba. Egyenletesen kattogott a „Hős“ rozoga gépe. A szállítóhajó kifutott a tengerre és lassan úszott kelet felé, az apró fenyővel benőtt és nyaralókkal beépített alacsony, homokos tengerpart mentében. Csöndes este volt. A tenger visszatükröztette a közeledő fehér éjszaka jeges-zöldszínű égét. Félretettem a könyvet. Barszukov viselkedése egyre jobban bosszantott. Dühösített az a gondolat, hogy nem kellett egyéb ennek az embernek, csak hogy parancsnoknak érezze magát valahol, még ha olyan szánalmas alkotmányon is, mint a „Hős“— ahhoz, hogy mindjárt a legrosszabb oldaláról mutassa be magát.

Ezekkel a gondolatokkal voltam elfoglalva, amikor egy munkás-zubbonyos vöröstengerész lépett hozzám, tisztelgett és ezt mondta:

— Hadbiztos elvtárs, a hajóparancsnok parancsára — jelentkeznek a kapitányi hídon.

Felháborodásomban először azt akartam neki válaszolni, hogy ha a hajóparancsnok beszélni óhajt velem, ő maga is lejöhet hozzám. De fegyelemérzetem legyőzte bosszúságomat és fölmentem a kapitányi hídra. Amint fölértem, Sztepán Akimovics gyors, apró léptekkel elém jött és kezét nyújtotta felém.

Sziürke bajusza alatt barátságos mosoly játszadozott.

— Ne haragudjék, kedves elvtársam, hogy úgy ráförmedtem az előbb — mondta a legbarátságosabb hangon — de maga is látja, milyen társasággal van itt most dolgom. Nagyon vegyes népség. Ha mindjárt elejétől fogva meg nem alapozom a parancsnoki tekintélyemet, hamarosan bolondok háza lesz itt a hajón.

Olyan hamisítatlan sajnálkozás kifejezése ült Sztepán Akimovics szemében, hogy a legőszintébb melegséggel ráztam meg durva, érdes kezét.

— Bizony nem gondoltam volna, — folytatta Sztepán Akimovics — hogy itt találkozom magával. A helyzet éppen nem valami fényes. Ez az én teknőm bizony alig tudja tartani magát a vizen. A feneke rozsdás és lyukacsos, mint a rosta. Összes fegyverzetünk ez a kereplő itt — és megvetően bökött egyet lábával a hídon felállított géppuska talapzatán — pedig annyi az ember, hogy borzalom. Csak nő van a hajón több mint ötven. És valamennyiért én felelek. Köteles vagyok valamennyit szerencsésen biztos partra tenni. . . De mi lesz, ha repülőátmadást kapunk?

Ahogy ezt mondta, aggódó, kérdő tekintettel nézett rám.

— Talán mégse támadnak meg! Miért támadnának éppen erre az öreg konzervdobozra? A németek most fontosabb célpontokkal vannak elfoglalva — feleltem én arra a nagy hajókaravánra gondolva, amely néhány órával előttünk hagyta el a kikötőt.

— Ez igaz, de a helyzet azért mégis veszélyes. . . Teázni nem akar? A kajütömben éppen kész a tea.

Örömmel elfogadtam a meghívást. Sztepán Akimovics bevezetett szűk kis fülkéjébe, öntött nekem egy csésze teát és elém tolt a gyümölcsízt.

— Szolgálja ki magát!

Aztán leült szembe velem, kezét az asztalra fektette és a fejét rázta.

— Micsoda időket élünk!.. Emlékszik, most két éve hogy játszott Novikov? Milyen halálos biztonsággal!.. És Csisztov kénytelen volt megadni magát... Nem hiába, megmondtam én már régen, hogy nem lehet tőle nagy dolgokat várni! Tucatjátékos!

És Sztepán Akimov egyszeriben elfelejtkezett összes parancsnoki gondjairól. Kihalásztta sport-émlékezetéből a legérdekesebb verseny-epizódokat, a legmulatságosabb sport-tréfákat, Kitájev, Aljosina és Bojcsenko bajnokűzsásait... Sok olyan dolgot elevenített föl, amit én már rég elfelejtettem.

És Sztepán Akimovics egyre jobban befelemelegedett az emlékezésbe. Már ugrándozni is kezdett, akár csak valamikor a tribünön, a legizgalmasabb versenyeken.

Emlékezéseit az őrmester megjelenése szakította félbe.

— Főhadnagy elvtárs! — jelentette az őrmester, — repülőgépek észak felől.

Sztepán Akimovics fölugrott, hevenyén fejére csapta a sapkáját és szaladt föl a parancsnoki hídra. Én a nyomába. A fedézetten légi riadót jeleztek. A géppuskás tengerész a repülőgépekre irányította a „Hős“ egyetlen gépfegyverét. A parancsnoki híd alatt izgatott beszélgetések folytak. Sokan a hajó jobb oldalára húzódtak és az eget kémlelték. Sztepán Akimovics lekiáltott:

— Beszűntetni minden beszélgetést! Félre a korlától! Mindenki a helyén marad és parancs nélkül el nem mozdul onnan!

Barszukov rekedt hangja kitisztult, érces és parancsoló lett. Ő maga is egyszerre mintha magasabbnak és testesebbnek látszott volna. Arra gondoltam, hogy fiatal korában lehetett ilyen az öreg, amikor Asztrachán alatt a fehérek cirkálóját elsűllyesztette. Észak felé tekintve, repülőgépek alig-alig észrevehető körvonalait pillantottam meg a sápadt égen. Távcsővemen keresztül kivettem, hogy három „Junkers 87“

jelzésű gép közeledik. Motorjaik rekedt zöreje egyre erősebb lett. Balra kanyarodtak, nyilvánvalóan támaszra készülve.

— Munkába vesznek bennünket — szölt oda nekem Sztepán Akimovics, leeresztve a hangját. — De hát mit tehetek ellenük? Dara-kásával nem lehet elefántra vadászni!

A vezető „Junkers“ előretört és orral lefelé ereszkedni kezdett. Fejem fölött, a parancsnoki hídon megszólalt a géppuska. Első... második... harmadik sorozat. A bombavezető villámgyorsan csapott le a védtelen szállítóhajóra. A repülőgépből két szikra pattant ki. A következő pillanatban a bombavezető újra a magasba emelkedett s ugyanekkor tompa üvöltéssel csapott le a tengerbe a két bomba, mintegy kétszáz méterrel a „Hős“ orra előtt. Hatalmas piszkoszürke vízhegyek emelkedtek a magasba és foszlottak újra szét a robbanások morajában.

— Hiba! — kiáltotta a fejem fölött egy vidám hang. — Fifty-love a mi javunkra!

Megfordultam. Sztepán Akimovics ragyogó szemekkel követte az eltávolodó repülőgépet. Aggodalomnak már nyoma sem volt az arcán: teljesen urrá lett rajta a sport-szenvedély.

Újra kattogott a gépfegyver. A második „Junkers“ lecsapott a „Hős“-re. A parancsnoki híd megrázkódott. Kicsibe múlt, hogy el nem estem. Köröskörül szilánkok süvítettek. Egyik szilánk recsegve törte át a parancsnoki fülke vékony deszkafalát. Közvetlenül a hajó teste mellett két nagy kör alakú tajtékzó folt úszott el hátrafelé — a bombák nyomai. A géppuska megszakítás nélkül lőtte a németet.

— Micsoda paccerek! — kiáltott nagy örömmel Sztepán Akimovics. — Bizonyisten paccerek!... Tüzet szüntess! Kár a töltényért! Hadd maradjon a harmadik számára is!

A harmadik német elröpiült fölöttünk, nézelődött, szaglálódott, de bombát nem dobott le. Messzire előre

röpült, aztán megfordult és szembe repült a „Hős”-sel.

Izgatott vöröstengerész rohant fel a parancsnoki hídra.

— Főhadnagy elvtárs! Az asszonyok ott lenn a kajütökben nagyon izgatottak, kiabálnak, hogy engedjük ki őket a fedélzetre...

— Senkit ki nem engedni! — szakította félbe Sztepán Akimovics, miközben a közeledő repülőgépet figyelte.

A „Junkers” megállt a fejünk fölött és nyílsebességgel csapott le. A géppuska kattogását fülsüketítő dőrej nyelte el. Zavaros zöldes-fehér vízfal emelkedett a magasba a szemünk előtt és úgy borította el a parancsnoki hídat, mintha legalább száz hordóból zúdították volna rá a vizet. Minden remegett és tántorgott. Engem megvakított a víz csapása. Mire megdörzsöltem a szemem, köröskörül már minden nedves volt. Sisteregve ömlött a víz a parancsnoki hídon keresztül. Sztepán Akimovics a sapkája után vadászott, amit elvitt a víz. Lent kiabáltak az emberek, csengetett a gépházi táviró. Sztepán Akimovics kitépte a dugót a szócsőből. Húsos arca szürkére vált. A parancsnok fölgyenesedett.

— A fűtőház fenekét letépte az ár. A helyzet világos! Csupa rozsdá az egész. A gépházba behatol a víz, hamarosan mindennek vége — magyarázta nekem halkán s azonnal a híd korlátjához rohant, miközben kirántotta revolverét bőrtokjából.

— Abbahagyni a kiabálást! Vigyázz! Aki engedély nélkül megmozdul, azt lelövöm — kiáltotta Barszucov s hogy fenyegetőzésének nagyobb súlyt kölcsönözzön, revolvere csövét a karfához ütögette.

A fedélzeten csönd lett. Sztepán Akimovics az őrmesterhez fordult:

— Kivezetni a nőket és beültetni a csónakokba, aztán vízre a csónakokkal.

A fedélzet alig észrevehetően kissé balra dőlt. A

kajütökhöz vezető lépcső bejáratához két fegyveres vöröstengerész állott. A nők egyenként léptek ki a fedélzetre, hangtalanul, tágranyitott szemekkel, görcsösen szorítva magukhoz kis gyermekeiket. Az őrmester a lejárattal állva egy-egy kézmozdulattal irányította a kijövő nőket hol jobbra, hol balra. Vöröstengerészek segítettek nekik a csónakba szállni. A csónakokba-szállás gyorsan, minden zaj és tolongás nélkül ment végbe. Felcsikorogtak a csónaktartó kötelek csigái. A „Hős“ két öreg csónakja lassan leereszkedett a vízre. A hajó észrevehetően süllyedt.

— Főhadnagy elvtárs! — kiáltott az őrmester. — A csónakok a vizen!

— Indulás! — adta ki a parancsot Sztepán Akimovics és visszatért a híd belső oldalára.

A fedélzeten, a parancsnoki híd alatt komoran és szótlanul álltak a férfiak. Sokan voltak. Parancsnokok, vöröstengerészek, civilek. Ösztönszerűleg valamennyien a hajó közepére húzódtak és nézték a nyugodt tengert.

— Aki nem tud úszni, tartsa föl a kezét — mondta csöndesen Barszukov.

Vagy ötven kéz emelkedett a levegőbe, Sztepán Akimovics a fejét rázta.

— Micsoda tengerészek vagytok ti, elvtársak, ha még úszni se tudtok?... No de mindegy, erről már késő beszélni.

Az emberek szótlanul néztek föl a parancsnokra. Barszukov összeütötte a tenyerét.

Az úszni nem tudók a fedélzet baloldalára mennek és sorbaállnak. A többiek a helyükön maradnak. Kiosztjuk a mentőöveket.

Az emberek egy része gyorsan sorbaállt a baloldalon és a vöröstengerészek kiosztották a mentőöveket.

— Háromnak nem jutott — főhadnagy elvtárs! Sztepán Akimovics fülkéjébe sietett, kihozott három parafa vánkost és a fedélzetre dobta.

— Ide figyelni!

Barszukov fölkapaszkodott a híd karfájára és az árbóckötelet fogva állt ott.

— Föl a fejjel, elvtársak! Semmi különösebb baj nem történt. Előre nem látott úszóverseny nagytávrá. Tengerészek és parti lakosok utolsó őszi mérkőzése. Elsőnek: kezdők versenye. Az én vezényszavamra vízbe ugrani és a szigethez úszni. — S itt Sztepán Akimovics a láthatáron szürkélő lapos foltra mutatott. — Első sor a korláthoz!

Az első sor kibújt a korláton. Sztepán Akimovics magasra emelte a revolverét.

— Fölkészülni! Egy!.. Kettő!.. Három!..

Lövés dördült el, aztán nagy loccsanás hangzott fel alulról. A vízben hosszú sorban feketéltek az úszók sapkái.

— Egyenletesebben úszni, nem sietni! Egyenletesen lélegzeni! Nem kell kapkodni a kezekkel! — vezényelte Barszukov.

Nagyon izgatott volt, de nekem az volt az érzésem, hogy élvezi ezt az izgalmat. Váratlanul újra kitört belőle a régi Barszukov, a szenvedélyes sport-barát. Ebben a percben valószínűleg teljesen megfeledkezett arról, hogy süllyedő hajón tartózkodik.

— Tovább úszni! — Nem hátramaradni a hajó mellett! Helyet adni másoknak!.. A többiek ötvenesével sorbaállnak! — kiáltozott tovább Sztepán Akimovics.

A fedélzeten tolongó alakatlan tömeg mozgásba jött és sorokba fejlődött fel.

— Első sor felkészülni! — vezényelt Barszukov.

Aztán körülnézett és mintha eddig nem is látott volna — észrevett engem.

— Menjen a fedélzetre és álljon be a sorba!

— Én inkább ittmaradok magával, Sztepán Akimovics — próbáltam ellenkezni, de Barszukov haragtól villogó szemekkel kiáltott rám:

— Teljesíteni a parancsot! Tessék lemenni a fedélzetre! — és parancsoló kézmozdulattal mutatott a lépcsőre.

Engedelmeskedtem. Barszukov vezényszavára a „Hős“ utasai egymásután hagyták el a hajót. Én lehúztam a cipőmet és levetettem a zubbonyomat, hogy könnyebb legyen úsznom és az utolsó sorral együtt beugrottam a tengerbe. Mikor fölbuktam a víz alól, csodálkozva láttam, hogy a „Hős“ már nagyon mélyen ül a vízben. Fölnéztem a parancsnoki lúdra. Sztepán Akimovics most már egyedül volt a hajón és tovább osztgatta utasításait:

— Nem csomóba verődni! Egymást süllyesztitek el! Szélesebbre a sort! Nem kell erőlködni! Az idő nem számít!

Határozottan olyan színe volt a dolognak, hogy az öreg kéjeleg ennek a rendkívüli úszőversenynek rendezői és bírői szerepében.

Felágaskodtam a vízben, intettem neki és fölkiáltottam:

— Sztepán Akimovics! Usszék be az élére! Vezesse a versenyt!

Meghallotta a kiáltásomat, levette a sapkáját és válaszul ünnepélyesen magasra emelte a feje fölött. Engem elborított egy hullám, orrom-szám teli lett vízzel. Mire kiköpködtem magam és újra fölnéztem a „Hős“-re, árbócai már gyorsan oldalt dőltek. A következő pillanatban a hullámok nagy morajjal csaptak össze a hajó fölött.

Három órával később partra úsztam a sziget ezüstös homokfövényén. A parti üteg vöröstengerészei szívélyes fogadtatásban részesítették a váratlan vendégeket. A két csónak, miután az asszonyokat már régen partra szállította, most azzal foglalkozott, hogy az elmaradottakat és azokat szedte föl, akiknek kifogyott az ereje. Reggelig ültünk ott a parton, várva az utolsó úszók beérkezését. Reggel megszámloltuk az embereket. Hatan hiányoztak.

Helyesebben szólva nem hatan, hanem heten. Sztepán Akimovics Barszukov volt a hetedik.

TEARÓZSA

Balaklávai görög ember volt Zsóra Femelidi. A balaklávai görög pedig nem egyszerű fajta. Sehol a világon nincs olyan sikerült vérkeveredés, mint a balaklávaiak esetében. Azért forrnak úgy, mint az újbor, hangosak, szeretik a csípős tréfát, csak úgy falják a női sziveket, törhetetlenek, akár csak a szülővárosuk fölött meredő génuai bástya, amelyet nem tudott lerombolni sem az idő, sem a bősztengeri szél.

Zsóra, mint minden balaklávai, önfejű és hirtelenbaragú ember volt. Arra a mérges növényre hasonlított, amely a parti sziklákon nő s amelyet tengéri ugorkának neveznek. Ha az ember vigyázatlanságában csak hozzáér ennek a szeszélyes növénynek ugorkára emlékeztető terméséhez, rögtön szétpattan és nedves magvakat köpköd a támadóra, mint valami megdühödött tevé. Ugyanígy hirtelen pattant ki Zsóra is minden legcsekélyebb sértés miatt. Már pedig nála sértés számba ment mindaz, ami nem úgy történt, ahogy ő szerette volna, vagy amiről azt hitte, hogy méltóságát csorbítja.

Napbarnított, hosszú-szál ember volt, Zsóra, sovány és hajlékony, nedves görög szemgolyói pedig úgy ragyogtak, mintha csiszolt tiszta antracitgömböket forrasztottak volna a szemefehérjének kékes márványába.

A században jó katonának számított, de túlhangos, kötekedő és nyughatatlan embernek tartották. Ezért Szegyelnikov hadnagy, amikor öt vöröskatonát kellett adnia a mesterlövész-különítmény részére, elsőnek írta be a jegyzékbe Femelidi nevét. Egyrészt a hadnagy úgy gondolta, hogy ezzel megkíméli magát attól az elkerülhetetlen viharos jelenettől, amelyet Zsóra „nem érdemelt mellőzés“ címén rendezett volna, másrészt azt remélte, hogy ilyen módon legalább egy

időre megpihenhet Homérosznak ettől a zajongó dédunokájától.

Zsóra nem látott keresztül a hadnagy ravaszágán. A kiküldetést kitüntetésnek vette és antracitgömbjei még vidámabb fényben ragyogtak föl. Meg sem várva, míg társai összeszedelőzködnek, fogta hátizsákját, amelynek főtartalmát egy úszónadrág, egy borotva és egy megkezdett iivegcese „Vörös Moszkva“ szagosvíz képezte, fogta kedvenc mandolinját és már indult is a zászlóaljparancsnoksághoz, hogy megkeresse a mester-lövész különítmény kiképző tisztjét, Bondár-csuk szakaszparancsnokot. A fedezék bejáratánál azonban, ahova irányították, egy vöröstengerész ült, aki éppen nadrágját foltozta és Zsóra tudakozódására közölte vele, hogy a szakaszparancsnok jelenleg éppen a zászlóaljparancsnoknál tartózkodik és körülbelül egy félóráska múlva jön csak vissza.

A nap magasan járt az égen. A köves talajt mintha forró lávával öntötték volna le. A levegő szinte izzott. Zsóra, mint tősgyökeres krimi, gyűlölte a forróságot és elindult, hogy valamilyen árnyékos zugot keressen magának. De a csupasz szebasztopoli magaslatokon bajos dolog valódi fölfrissítő árnyéket találni. Be kellett érnie azzal, hogy egy krisztustövisbokor kétesértékű hűvösében húzza meg magát.

Hogy a várakozást megrövidítse, elővette mandolinját, lefeküdt, kényelembe helyezte magát s aztán gyűlölködő tekintetet vetve a gyilkos sugarakat árasztó kék égre, elkezdte pengetni a „Kifáradt szív“ nevezetű tangót. Dacára a hőségnek, lelkesen muzsikált, észre se vette, hogy valami kékes árnyéket vetett a mandolinjára.

— Hangverseny számára jobb hely is létezik... De nem rosszul játszik.

Kellemes, lágy, magas hang volt. Zsóra csodálkozva ütötte fel a fejét. És hunyorgatni kezdett, mintha a napba tekintett volna s megégette volna a szemét.

Katonaruhás karcsú lány állt előtte. Gyűrött sapkája oldalvást ült kis, szabályos fején. Dús haja arany-színben ragyogott a napon. Kis hegyes orra volt a lánynak, duzzadt, gyerekes ajka, napbarnított arcát pedig mintha belülről világították volna meg meleg fénnel a szemei, amelyek olyan kékek voltak, mint a tenger vize a balaklávai öbölben.

Zsórát elámította a váratlan megszólítás. De a balaklávaiaknak nem szokásuk zavarba jönni. Zsóralpra ugrott, bájosat mosolygott, összeütötte a bokáját és ünnepélyes hangon megszólalt:

— Kalimeran!* A természet varázslata! Minden képzeletet felülmúló látomás. Micsoda jelenség!

A lány összehúzta szögletes szemöldökét, Zsóral szemébe nézett és váratlanul éles hangon kérdezte:

— Kicsoda maga?

Ez nem tetszett Zsórának. Nőkkel való érintkezésében már nem egyszer kipróbált és csalhatatlannak bizonyult trükkjére más feleletet várt: zavarbajövést, szégyenlős vagy hamiskás mosolyt. És ime... De hát tulajdonképpen milyen jögon beszél így vele ez a tollatlan fióka — vele, a viharedzett frontharcossal? És kicsoda ő? Valami egészségügyi, legjobb esetben rádiókezelő vagy ilyesmi. És úgy dirigál, mintha legalább is parancsnok lenne!

— Azt kérdeztem, ki maga? — mondta még erélyesebb hangon a lány.

Zsóral dühösen pattant föl, mint a tengeri ugorka, mikor éppen kiköpni készül túlrejt magvait. Megvicsorítva harminckét vakító fehér fogát és szemével kihívóan hunyorítva, félvállról vetette oda:

— Tudja mit, tisztelt kisasszony, — ha a szép szóból nem méltóztatik érteni, megengedem, hogy a feje telejére álljon és bukfencet hányva vonuljon el a balfenéken!... Szép kis... tearózsa!

Ebbe a szóba foglalta össze Zsóral azt a dühös

* Jó napot! — *A ford.*

megvetést, melyet sértett szívében az udvariatlan sül-
dőlány iránt érzett. A lány arcán azonban semmi vál-
tozás sem volt észlelhető. Mintha a füle mellett hagy-
ta volna elmenni Zsóra gorombaságát.

— Rendben van! — mondta teljesen nyugodt han-
gon. — Örvendek a szerencsének. Szeretem a kelle-
mes ismeretségeket. Ami engem illet, én Bondarcsuk
szakaszparancsnok vagyok. Egyelőre szóbeli megro-
vásban részesítem, vöröstengerész elvtárs, katonához
nem méltó, pojacáskodó és goromba viselkedéséért.
És ha nem óhajt nagyobb büntetést kapni, tessék fe-
lelni a feladott kérdésre.

Az események váratlan fordulata hideg zuhanyként
zúdult Zsóra fejére. Csak most vett észre a rangjel-
zést a lány nyakán. Akarata ellenére gépiesen kie-
gyenesedett.

— Femelidi vöröstengerész a harmadik század-
ból. . . Szakaszparancsnok elvtárs rendelkezésére meg-
jelentem! — nyögte ki nagy erőfeszítéssel és kínos
szárazságot érezve a torkában.

Azok a kék szemek elviselhetetlen fénnel ragyog-
tak rá és a föld alá szeretett volna süllyedni, amikor
meghallotta a lány lenéző hangját:

— Rendkívül értékes szerzemény! Egész életemben
egyébről sem álmodoztam, csak csupán arról, hogy
ilyen drága kincset küldjenek nekem ide. Forduljon
Trenogov őrmesterhez, az majd megmutatja a helyét.
Aztán szabad, amíg nem hivatom.

Ezzel Bondarcsuk szakaszparancsnok hátatfordított
Zsórának és könnyed léptekkel eltávozott. Zsóra fog-
ta a mandolinját és feldúlt lelkiállapotban ment
megkeresni Trenogovot. A vállas, zömök őrmester,
alighogy két szót váltott Zsórával és egy pillantást
vetett megnyúlt arcára, résztvevő hangon kérdezte:

— Miért lóg úgy az orrod, testvér, mintha az
anyósod érkezett volna meg hozzád, hogy örök idők-
re nálad lakjék?

Zsóra Szomorúan legyintett a kezével és elbeszélte az örmesternek a történeteket.

Az örmester megvakarta szeplős orrát.

— Alaposan beugrottál, testvér, a kelepcébe — mondta férfiúi együttérzéssel. Most aztán vigyázz a bőrödre, mert ez a tearózsa bizony könnyen kicserzi. A fegyelemről nagyon szenvedélyes fogalmai vannak. Lőni viszont úgy lő, hogy azt szóval el se lehet mondani: A közönséges mesterlövész csak szemén találja a Hansot, de ez a szeme golyójának is a közepét lövi keresztül. No de majd meglátod magad.

A nap további részét Zsóra unatkozva és aggodalomban töltötte. A közeljövő nem valami vidám kilátásokkal kecsegtetett. Nincs rosszabb, mint mikor az ember mindjárt az első napon elrontja a parancsnokával való viszonyát. Ilyenkor aztán az egész élete csupa kinszenvedés lesz. És Zsóra válogatott balaklávai jelzőkkel illette saját magát, jelzőkkel, melyek olyan csipősek voltak, mint a balaklávai paprika.

— Te félszemű kecskebéka, te vak tengeri macska! — szidta halkán önönmagát. — Hát a rangjelzéseket sem tudod megkülönböztetni?.. De hát ki gondolta volna!.. Bondarcsuk!.. Micsoda név! Az ember nem tudja: fiú-e vagy lány?.. Sose hittem volna... Eh, Zsorka, Zsorka! Most az egyszer megjártad! Résen légy vagy baj lesz!

Ilyen nyugtalan gondolatok gyötörték, míg csak el nem nyomta az álm. Alighogy fölébredt, hivatta a szakaszparancsnok. Komoran és elszontyolodva állt Zsóra parancsnoka előtt. Bondarcsuk szakaszparancsnok kritikus szemmel mérte végig tetőtől-talpig.

— A külseje — mondta — egész rendes harcost mutat. De tegnap még ránézni is rossz volt: mintha cirkusból megszökött bohóccal lett volna dolga az embernek.

Zsóra óvatosan hallgatott.

— A fegyverrel tud bánni? —

Zsóra összerezett. Ez már több volt a soknál.

Tegnap megfelelt volna erre a kérdésre. De hogy megfelelt volna! Most azonban csak elsötétült az arca a dühtől, mikor bosszúsan odavetette:

— Második évemet szolgáltam, szakaszparancsnok elvtárs... Megtanítottak rá.

— Ebben nem vagyok olyan biztos — felelte Bondarcsuk. Sok mindent újra és máshogy kell megtanulni. A mesterlövészség sokszor nem is annyira lövészet dolga, mint azé, hogy tudja az ember kivárni azt az időpontot, amikor löni kell. S ahhoz, hogy ki tudja várni, mindenekelőtt jól kell tudnia látni. Ezért először is a megfigyelőképességét fogjuk kipróbálni. Gyerünk.

Zsóra engedelmesen követte a szakaszparancsnokot. Bármennyire dühöngött is ellene szívében, kezdte bevallani magának, hogy Bondarcsuk — talpraesett parancsnok.

Elmaszkírozott mesterlövész-álláshoz mentek, mely egy domb oldalán volt. A domb alatt a portól fehérén, mintha valami patak lett volna, húzódott el egy dűlőút. Az út mentén kidőlt távirópóznák heverték, körülfonva szakadt sürgönydróttal. A szemben lévő domb lejtőjét vad-szilvafák lepték be. Bondarcsuk ezekre a fákra mutatott.

— Odamegy azok közé a fák közé és addig megy, míg a völgybe vezető fordulóhoz nem ér. Ott lefekszik és két órán keresztül figyeli a környéket. Ha ember jelenik meg a láthatáron vagy szekér vagy ló, vagy ha valahol fény villan fel, vagy füst mutatkozik, emlékezetébe vési, hogy mit és hol látott; az irányt pontosan megállapítja az iránytűvel. Tud vele bánni? Akkor jó... Megértette?

— Megértettem — felelte Zsóra kedvetlenül.

— Tüzet nem nyit mindaddig, amíg közvetlenül magát nem kezdik löni, vagyis amíg meg nem győződik róla, hogy felfedezték. Ebben az esetben felelhet a lövésekre. De nem kívánatos, hogy idefejlődjön a dolog. A mesterlövészet művészete abban áll, hogy

mi lássunk, de bennünket ne vegyenek észre. Most induljon! Én itt fogom várni. De vegye tudomásul, hogy ez a hely meglehetősen veszélyes.

Zsóra fölvetette a fejét, mint a paripa, amelynek megrántották a zabláját. Szeme égett, mint a feldühösített macskáé. Hát végtére is mit gondol ő róla ez a... ez a tearózsa! És Zsóra bosszúsan mondta:

— Nem mai gyerek vagyok én, szakaszparancsnok elvtárs; nem egyszer voltam én tűzben. Az én számomra nem ujság, hogy a háború és a pecsenyesítés között némi különbség van.

De Bondarcsuk nem akarta megérteni ezt a háziasszonyi teendőkre tett merész célzást.

— Rendben van. Minél kevesebbet beszélni és minél többet cselekedni. Ezt, ha nem tévedek, még Szuvorov megmondta. Teljesítse a parancsot.

Zsóra kibujt a lőállásból és hasoncsúszva tartott a megjelölt hely felé. Oda is ért minden baj nélkül, egy hajlott fatörzs alatt kis gödröt fedezett fel, belebújt s hogy jobban lásson, letört néhány galyat s betakarta magát velük. Aztán hozzálátott a környék megfigyeléséhez. Alatta itt is ugyanaz az út húzódott el. Az úton néhány kiégett gránát-tölcsér feketéllett. Az út nemrég nyilván rövid, de heves tűz alatt volt. Távolabb, az út fölött, meredek sárgás-fehér szikla volt látható, amelyen több helyen pocsolyákban állt az esővíz. Puha kövéből közönséges fűrészszeltek le darabokat a szebasztopoli építkezések számára. A sziklában keskeny lyukak sötétlettek — az inkermani barlangváros északi széle volt ez. Zsórával szemben ugyanilyen vad szilvafákkal benőtt domboldal emelkedett, amelyről öntözőcsatorna kígyózott alá. A völgyben kék foltokként terültek el a kertek, még távolabb pedig sokcsúcsú magaslatok meredtek. A magaslatokon olykor-olykor sápadt villámok cikáztak fel, amit tompa mennydörgések követtek. Onnan lőtte a német tüzérség a várost.

Zsóra feszült figyelemmel vizsgálta végig a szemé-

vel köröskörül minden kis zugot, igyekezve amellet meg se mozdulni, sőt még a fejét se forgatni. Észre is vett egy társzekeret, amely a völgyben hajtott tova, aztán egy szétlőtt tanya kerítése mögött valami füstöt, amelyről nem tudta megállapítani, hogy tábor-tüztől vagy tábori konyhától származott-e? Aztán egyik barlang nyílásában egy pillanatra megjelent valami homályos alak, de rögtön el is tűnt. Zsóra megjegyezte magának ezt a barlangnyílást arról, hogy fölötté egy nagy rozsdaszínű kő volt. Aztán sokáig semmi olyast sem vett észre, ami élőlények közellétéről tanuskodott volna és már unatkozni kezdett, amikor egyszerre csak a szemben lévő öntözőárokából kiugrott egy kis borzas fehér kutya és a hátsó lábaira ülve, vonítani kezdett.

Zsóra jól szemügyre vette a kutyát és a nyakán világoskék szalagot vett észre. Ezen nagyon csodálkozott. A kutya a háborús zűrzavarban nyilván elvesztette a gazdáját s most éhesen kóborol a cserjésekben. Zsóra megsajnálta és az a gondolata támadt, hogy magához csalja a kutyust és elviszi a zászlóaljhoz — jó szórakozás lesz a fiúk számára. Halkan füttyentett. A füttyező a forró nyári nap csöndjében messzire elhallatszott, a kutya azonban továbbra is csak egy helyben ugrándozott és vonított, nem hallotta meg a hívást. Zsóra könyökére támaszkodva kissé fölemelkedett és hangosabban füttyentett. Ugyanabban a pillanatban a feje csakhogy szét nem hasadt a fülsiketítő dörejtől. Kábult fejjel olyan gyorsan feküdt vissza a gödör fenekére, hogy orrát erősen beütötte a kőbe. Szeme előtt minden elsötétedett s nem értette meg azonnal, hogy csak a sisakja csúszott le az arcára. Óvatosan levette a sisakját s a sisak ellenzőjének baloldalán ferde, lött lyukat fedezett fel, amelyet apró, hegyes, acélforgácsok öveztek. Zsóra arcát ellepte a verejték. Csak egy kicsit ment volna jobbra a golyó — s most a lött lyuk az ő fejében lenne.

Ujra felvette a sisakot és megpróbált kissé hátra-csúszni, de abban a pillanatban egy golyó közvetlenül a válla mellett kavarta fel a kavicsot, fehér porfelhőt dobva a magasba.

Ezúttal azonban Zsóra idejében észrevette a lövést kísérő villanást — az öntözőárok szélén, közvetlenül a kutyus mellett, amely most már nem ugrándozott, nem visított, hanem az oldalán feküdt, mereven kinyújtott lábakkal. Zsóra megértette, hogy bekapatták vele a csalétket, mint a hallal.

— Várj csak, te istentől elrugaskodott vaddisznóvakarcs, — mormogott egészen elfehéredve a dühfől — várj csak!

Lassan és gondosan célzott a kutyára. A golyó felugrasztotta a kutyát, de ugyanakkor átlőtt testéből cafatokban röpült szerteszét a vatta-tömet.

— Ahá! — A kuvaszod már dögvóásra küldtem! — nevetett föl kárörvendve Zsóra.

A német szintén földühödött és nem tudta tovább türtőztetni magát. A golyók egész sorával kavarta föl a földet közvetlen Zsóra feje mellett. Ezzel azonban végleg elárulta magát. Zsóra meglátta a golyószóró fekete csövét is, a német szürkészöld vállát és fegyvere fölé hajló fejét is. És rögtön golyót eresztett ebbe a fejbe. A golyószóró csöve megrázkódott és lehanyatlott.

— Savanyított baklaksánt szovjetmódra ettél már? — mondta Zsóra a foga mögött és letörölte izzadt homlokát.

A szembenlévő domboldalon ott fehérlett a szétlőtt kutya és ott feketélett az elhallgatott golyószóró csöve. Zsóra nem tudta levenni róla a szemét. És Zsóra nem lett volna balaklavai görög, ha nem akarta volna elzsákmányolni az ellenség fegyverét. Gyorsan körültekintett és minthogy köröskörül semmi veszélyes jelet sem fedezett fel, kimászott a gödörből és hasoncsúszva megindult. De nem jutott messzebbre, mint a teste hosszúsága, mikor két különböző irány-

ból egyszerre két golyó érte. Az egyik sziszegve fúródott a földbe, mint a lyukába csüsző kígyó, a másik Zsóra balvállát égette meg. Ez arra bírta, hogy vilámgyorsan visszahúzódjék a gödörbe. Szive úgy vert, mint valami motor. Megértette, hogy kelepcébe került, hogy vadásznak rá. Az ellenség számát nem tudta. Lehet, hogy egész szakasznyi Hans üldözi.

Zsóra megtapogatta átlőtt vállát. A válla égett, de azért tudta mozgatni a kezét, bár minden legcsekélyebb mozdulat fájdalommal járt.

Mozdulatlanul feküdt, nehezen lélegzett és — gondolkozott. Ebből a gödörből most már természetesen nem fog tudni kijutni. De egykönnyen nem fogják elhallgattatni. Az életét csak jó áron adja oda. Hogy róla, Zsóra Femelidiről is olyan büszke dolgokat énekeljenek majd Balaklávában, mint azokról a buzogányokkal és pisztolyokkal teleaggatott feketebajuszú ösökről, akiknek megfakult arcképei ott lógnak mind-egyik balaklávai ház falán. Lecsukta a szemét és Balaklávára emlékezett. És egész teste tiltakozott a halál ellen. Hiszen oly keveset élt még! Oly keveset izelte a jó krimi újborokat, oly rövid ideig szerette még csak a tüzesszemű balaklávai lányokat. És keserű düh támadt föl benne Bondarcsuk szakaszparancsnok ellen. Hiszen Bondarcsuknak tudnia kellett, mikor ideküldte, hogy kelepcébe küldi. Maga persze nem ment vele, csak őt küldte ide meghalni egymagában. És még célzást is tett rá, hogy veszélyes a hely. Ilyen sátán fattya! Most ott ül nyugodtan a lőállásban és kisebb gondja is nagyobb annál, hogy Femelidj huszonkétesztendő vöröstengerésznek itt kell elpusztulnia!

Fölemelte egy csöppet a fejét, hogy legalább azt állapítsa meg, hol lehet az ellenség — s ez a mozdulata megint csaknem az életébe került. Egy golyó a sisakját karcolta. Akkor reszketve a dühtől és a tehetetlenségtől teljesen a földre hasalt és fogait egy száraz galyba vésve, elkeseredetten kezdte rágni a

galyat. Ebben a pillanatban közvetlenül a füle fölött lövés dördült el. Zsóra az oldalára fordult, abban a hitben, hogy az ellenség hátulról férközött oda hozzá. De mikor a fejét odafordította, az ámulattól tátva maradt a szája. Falevelekkel borított álcázópalást rongyai közül mereven nézett rá két kék szem, — olyan kék, mint az öböl vize.

— Életben van? — kérdezte az ismerős hang és Zsóra egyszerre melegséget érzett a szívében. — Fe-
küdjék csendesen, ne mozgolódjék... Egyet már le-
szedtem.

Zsóra elcsendesedett. Látta, amint a szakaszpa-
rancsnok puskájának köre fektetett csöve lassan moz-
gott balfelé s aztán megállapodott. Zsóra megfeszítet-
ten nézett abba az irányba, de sűrű lombokon kívül
semmit se látott. Lövés dördült el és a lombok közül
— ujjaival az ágak után kapkodva és hasztalanul
erőlködve tartani magát — egy német bukott ki és
terült el a domb lejtőjén. Aztán a lomb megrázkódott
és a lombon keresztül Zsóra két németet pillantott
meg, amint rejtekhelyükről futva menekültek. A har-
madik lövés egyiküket futtában terítette le. A negye-
dik németnek sikerült eltűnnie a fák között.

— A gazember! — mondta bosszankodva Bondar-
csuk. — Meglógott... Túl sokáig céloztam. Hát ma-
gával mi van? Megsebesült? — kérdezte gyorsan,
amint meglátta Zsóra földszínü arcát és az aludt vér-
csomót a vállán.

— Kissé megkarcoltak — mormogta félvállról Zsó-
ra, aki ismét visszakapta régi hőködő hangját. — A
lakodalmamra nyoma se marad!..

Süvöltő hang szakította félbe. Mellettük robbant
fel egy nehéz akna. Sűrű fekete füstoszlop emelkedett
a levegőbe s a következő pillanatban záporként hull-
tak a magasból a robbanás földobta fa- és kődara-
bok. S a robbanás nyomában a szilvafák közé —
mint víz a fecskendőből — csak úgy omlottak a gép-
puska golyók.

— Ohó! — komolyan megsértődtek!... Gyerünk csak! — kiáltotta Bondarcsuk és csaknem a földig hajovla futásnak eredt, a sűrű szilvás felé. Zsóra, bár minden mozdulatra fájdalmat érzett sebesült vállában, rohanvást követte. A sűrűben megálltak és Zsóra megkockáztatta, hogy kimondja a véleményét.

— Nem a jó úton megyünk — szakaszparancsnok elvtárs!

— Tudom, de azon az úton, amelyen idejöttünk, már nem lehet menni. Az egész utat lövik. Kerülőt kell tennünk. Tud tovább jönni?

— Már minthogy Zsóra Femelidi ne tudna tovább menni egy macskakarmolás miatt? — mondta Zsóra haragosan.

Még vagy tíz percig keserves erőfeszítéssel dolgozták keresztül magukat a szűrős sűrűn. Egész darabokat téptek ki a tövisek ruhájukból és össze-vissza szurkálták kezüket, arcukat. A sűrű egy szakadék fölért véget.

— Le a szakadékba! — mondta Bondarcsuk és lábait a szakadék szélén lecsünetve, a hátára feküdt és úgy bocsátkozott le a meredek lejtőn. Zsóra utána.

Lent föltápáskodtak. Rongyosak voltak, mint két csavargó. Átszaladtak a szakadék fenekén és bebújtak valami kerítésnek a részén. A kerítés mögött gyümölcsöskert volt. Sütött a nap és köröskörül mindenütt csend és nyugalom uralkodott. Zsórának, az után, amit átélt, mindez valóságoszerűtlennek tünt föl. Az alma- és a körtefák közt elhagyott fehér házikó állott és arra emlékeztetett, hogy itt valamikor békés, nyugodt életet éltek az emberek. Köröskörül méhek zümmögtek.

Zsóra egy élő sövénykerítésen átmászva, lábával az ágakba akadt és előrebukott, letörve fejével a sövény rugalmas zöld falát. Mikor a fájdalomtól fölszisszenve újra feltápáskodott, látta, hogy egy rózsabokorra esett, amely a kerítés mellett nőtt. Esése közben ösz-

szetörte a bokrot és a letört ágon lassan, méltóságteljesen himbálózott, szinte égve a napon, mint valami átlátszó, rózsás narancsszínű porcellánból való varázscsésze — egy óriási tearózsza.

Zsóra nézte a virágot és keze önkéntelenül már nyúlt is utána és leszakította a félig letört ágat.

— Hát kievickéltünk... Most már minden rendben van — mondta Bondarcsuk, de ahogy ezt mondta, nem Zsóra nézett, hanem a saját vérző kezeire, amiket összekarcoltak a túskebokrok. Aztán eszébe jutott Zsóra sebe és odafordult hozzá.

— Magát be kell kötözni... Mit bámul úgy rám — kérdezte kissé elfintorítva az arcát, amikor észrevette a rámeredő fényes antracitgömböket.

S akkor Zsóra azt tette, amit minden balaklávai görög tett volna az ő helyén. Ahogy volt, porosan, rongyosan és véresen odalépett Bondarcsukhoz:

— Idehallgasson — mondta. — Tegnap egy kis félreértés történt. Hát mondok egyet, szakaszparancsnok elvtárs: felejtsük el ezt a dolgot. Zsóra Femelidi nem az az ember... Zsóra Femelidi mindent meg tud érteni... Itt a kezem örök tengerészbarátságára.

Bondarcsuk szakaszparancsnok ránézett az előtte álló hosszú szál legényre, akinek szemében odaadó hűség tüze ragyogott s az ő kék szemére is szelid tekintet ült. Elmosolyodott és forró kis tenyerével belecsapott Zsóra kinyújtott tenyerébe.

— Rendben van! Lesz magából mesterlövész.

— Engedje meg, hogy kitűzzem ezt a jelképet — mondta Zsóra s óvatosan beledugta a tearózsát a szakaszparancsnok zubbonyának a zsebébe. Abban a pillanatban zúgást érzett a fejében és megtántorodott. Bondarcsuk szakaszparancsnok azonban nem engedte elesni. Zsóra rátámaszkodott a lány kezére és így, váll-váll mellett, mint bajtársak — akiket a legnemesebb, a harcban született barátság szálai fűznek össze — tértek vissza a csapatukhoz.

A FÉNYKÉP

Viktor Andréjevics Likosin az önkéntes népfölkelők hadosztályából jött ezredünkhöz. A hadosztályt feloszlatták s annak harcosait különböző csapatrészek pótlására küldték. Így került Likosin a mi szakaszunkhoz. Amikor megláttuk, csodálkoztunk, sőt be kell vallani, egy kicsit sértve is éreztük magunkat.

Valamennyien fiatalok voltunk, sorbeliek vagy tartalékosok, huszonötévesnél öregebb nem volt köztünk egy se. Gondtalan, vidám „tengeri rökák” módjára éltünk, még a harcba is fogcsattogtatva mentünk, az ütközetek közti időben meg egyenesen élveztük az életet. Voltak közöttünk szellemes mesemondók, zenészek. Mónya Grisman, odesszai fiú, úgy játszott a gitárján, hogy még a szekeresz-lovak is felfigyeltek. Voltak énekeseink, no és voltak egyszerűen jó pajtások.

Egyszerre csak egy szép napon beállít a szakaszunkhoz ez a ráncosképű, ezüstösszakállú, ötven év körüli bácsi. Ugy emlékszem rá, mintha csak ma lenne. Mikor megjelent nálunk, arcáról csöpögött az izzadság, egész testét por lepte be, szemeit csaknem lezárta a fáradság. Apró léptekkel járt és látni lehetett, hogy másképp járni már akarva se tudna. A fegyver sehogyse illett a vállára, az egész ember oldalvást hajlott tőle. Összenéztünk és valamennyien egyet gondoltunk: „Mi lesz ebből? Hisz ezt az embert ölbe kell majd kivinni a vonalba!”

Az öreg letette a puskáját, régimódi, fontoskodó meghajlással üdvözölt bennünket és halkán, udvarias hangon mondta:

— Hát, elvtársak, engem idevezényeltek, ebbe a szakaszba. Örülök a szerencsének és remélem, jóba leszünk.

Közülünk senki se felelt az öregnek, csak Vaszka Balányin kezdett el mindjárt szemtelenkedni az ujon-

nan jöttel. Olyan szúrós nyelve volt ennek a fiúnak, mint a tövis, a szerénységet pedig nem az ő számára találták ki.

— Ha szabad kérdenem, öregem, egy pár srófot hozott magával odahazulról a hátizsákjában?

Viktor Andréjevics nem vette észre, hogy gúnyolódik vele a fiú. Azt hitte, komolyan kérdezi. A fronton srófok — mindenki tudja — nem tenyésznek és ki tudja, milyen célra lehet szüksége egy katonának srófra. Esetleg éppen valami hadifölszerelést kell megjavítania. Az öreg hát teljes komolysággal válaszolt:

— Nem, sajnos, semmi ilyesféle holmim nincsen. Tű, cérna, gomb, — akad nálam, de srófum — az nincs.

Vaszka csak ezt várta. Fogát vicsorítva folytatta:

— Kár, öreg csont, kár. Rosszul tette, hogy erre nem gondolt. Hát ha, teszem fel, szétesnék a becses gépezete, hogy fogjuk mi itt összetákolni sróf nélkül?

Mi persze, valamennyien, a hasunkat fogtuk. De Viktor Andréjevics csak egy szomorú pillantást vetett Balányinra és ép olyan halkán, mint az előbb, csak ennyit mondott:

— Mindegyikünknek megvan a maga gyengéje, fiatal barátom. Én a srófokat felejtettem otthon; maga meg nyilván a lakatot vesztette el a nyelvéről. Nincs mit szemére vetnünk egymásnak.

Ugy mondta ezt, hogy valamennyien egyszeribe elszégyeltük magunkat. Vaszka vörös lett, mint a pipacs és mindjárt visszakoyni kezdett.

— Bocsásson meg, elvtárs, nem volt szándékom megsérteni, csak a tréfa kedvéért szólottam. Hiába, én már ilyen bolondos természetű vagyok.

Viktor Andréjevics jóakarató mosollyal felelt, mint az apa, mikor a gyerekei csintalankodnak vele.

— Magam sem vagyok a sértődős fajtából. Nem szabad minden kicsiséget szivünkre venni, mikor együtt kell élnünk és harcolnunk.

Ettől a perctől fogva valamennyien megszerettük. Jó ember volt és főleg mindenkire figyelmes. Csak külsőre volt gyenge. A valóságban mindent kibírt és semmiben sem maradt mögöttünk. De különösen a tehetségéért szerettük. Művész volt. Állandóan két kis albumot és egy doboz színes ceruzát hordott magával és minden szabad idejét rajzolással töltötte. Mindnyájunkat lerajzolt és képei a megszólalásig hűek voltak. Köröskörül, amit csak látott, mindent lerajzolt. Egyszer egy elesett németet örökített meg. Utamelletti árokban feküdt a német, piszkos volt és förtelmes, kinyujtott kezekkel, ujjai a földbe vájódtak, még a halálban is a jóllakott farkas tekintete nézett ki belőle. Tátva maradt a szánk, amikor megláttuk ezt a rajzot. Mintha csak lefényképezte volna Viktor Andréjevics anémet martalóc lelkét, akit a rablás, gyilkolás, pusztítás vágya hozott ide, a mi földünkre. Szívünkbe markolt ez a rajz.

A harcban Viktor Andréjevics nagyszerű katonának bizonyult. Mindig nyugodt, higgadt volt. Jól és pontosan lőtt. Jól tudott alkalmazkodni a környezethez. És volt egy ritka tulajdonsága: éjszaka, hang után tudott löni. Amint a német állásokból valami kis nesz hallatszott, Viktor Andréjevics fölfigyelt és — már lőtt is. S lövése nyomán a németeknél csaknem mindig kiabálás és lövöldözés kezdődött. Az öreg golyója mindig talált.

Nemsokára úgy összeszoktunk vele, mintha egyivásúak lettünk volna. Szeretett tréfálkozni velünk és maga is értette a tréfát. Csak a trágár beszédet nem bírta elviselni. Ha káromkodott valaki közülünk, úgy nézett rá, hogy a káromkodó mindjárt elszégyelte magát.

Egy este, vagy két héttel azelőtt, hogy megkezdődtek a kemény harcok, szakaszunknak éppen pihenője volt — összegyűltünk egyik fedezékben teázni. Őszre járt az idő, csepergett az eső, de bent a fedezékben jó meleg volt és főleg — sikerült mindenünket megszá-

rítanunk. Jól éreztük magunkat, kezdtünk hazaj dolgokra emlékezni, lányokról beszélni. Rákerült a szó a szerelemre is. F fiatalok voltunk, mi tagadás, megkezdődtek a szabados tréfák. Viktor Andréjevics a tüzhely mellett ült, aprófát hasogatott. Odafordult hozzánk és a homlokát összeráncolva, szigorúan mondta:

— Nem való a szerelemtől így beszélni, fiúk. Nincs szentebb dolog az ember számára a szerelemnél, tisztelni kell a szerelmet, mint ahogy a szülőanyját vagy a hazáját tiszteli az ember. Mert a szerelemben minden benne van, ami csak kedves a számodra: az egész életed. Szerelméért, akárcsak hazájáért, büszkén mehet az ember még a halálba is.

Szerjozsa Nikolszkij géppuskás, aki éppen valami kétértelmű tréfát fejezett be, mentegetőzve mondta:

— Ne haragudjon, Viktor Andréjevics. Bocsásson meg, hogy ilyen durva vagyok. De hát pezseg bennem a vér, az adja az ember szájába az ilyesféle tréfát. Magának ezt, persze, nehéz megérteni, maga már leélte a fiatalságát.

Viktor Andréjevics fölállt, letisztította kezéről a forgácsot és a fejét rázta:

— F fiatal vagy Szerjózsa, de bolondokat beszélsz. A szerelem nem ismer korhatárokat. Az igazi szerelem nem múlik el soha.

Ekkor történt, hogy én megkérdeztem:

— Mondja, Viktor Andréjevics, maga biztosan boldog volt a szerelemben, hogy így beszél róla?

Nem felelt azonnal, előbb csak fölragyogott a szemé és mosolyra derült az arca. Aztán kigombolta a zubbonyát, kopott bőrtárcát vett elő, kinyitotta és valami lemezfélét húzott ki belőle. Felém nyujtotta és így szólt:

— Ezt nézd meg, Misa!

Közelebb mentem a tüzhöz és szemügyre vettem a lemezt. Zománclapocska volt, rajta fénykép. Nehéz megmondanom, hogy mit éreztem, amikor megláttam. Mintha egyszerre valami forróság öntötte volna el a

szivemet. Soha, míg élek, el nem felejttem azt az arcot. Karcsú lányt ábrázolt a kép. A haja koszorúba volt fonva finom, síma nyaka fölött. Fehér köpeny volt rajta, amelyet valamikor az iskolás lányok viseltek. Olyan tisztaság ült azon az arcon és olyan fény ragyogott azokban a lányszemekben, melyet soha életben még nem láttam.

Kezemben tartottam a fényképet és csak néztem, néztem, nem tudtam levenni róla a szememet. Éreztem, hogy a fiúk valamennyien a hátam mögött szoronganak és a vállamon keresztül nézik a fényképet. Mind elcsöndesedtek, még a lélekzetük is elállt, olyan áhitattal bámulták ezt a tisztaságot sugárzó arcot.

Mónya Grismannak is remegett a hangja, amikor megszólalt:

— De hisz ez valóságos angyal, Viktor Andréjevics! Az angyalokat ábrázolták így azelőtt.

Viktor Andréjevics visszavette tőlem a fényképet, gondosan betette a tárcájába s a tárcát vissza a zubbonya belső zsebébe. És nekem úgy tűnt fel, mintha egyszerre sötét lett volna ott a fedezékben, amint az a ragyogó arc eltűnt a szemünk elől.

Viktor Andréjevics bánatos hangon válaszolt a Mónya szavaira:

— Nem, Mónya fiam, az angyalok rosszabbak!... Ez pedig nagyon derék nő. A feleségem.

Mindenki hallgatott, csak az egyik fiú sóhajtott fel csendesen:

— Így van ez!

Aztán Mónya megkérdezte:

— Most biztosan búsul maga után, Viktor Andréjevics?

Az öreg nem felelt azonnal. Ő is elsóhajtotta magát.

— Nem búsulhat szegényke, Mónya fiam. Huszonhárom esztendeje, hogy nincs az élők között. Tizennyolcban ölte meg egy német Kremencsugban.

Valamennyien megdermedtünk. És valamennyiün-

ket egy gondolat foglalkoztatott: ki és hogyan vehette el egy ilyen szép és tiszta teremtésnek az életét?

Mónya szólalt meg mindnyájunk nevében:

— Mit mond! Mit beszél, Viktor Andréjevics! Nem lehet az.

— Nagyon is lehet fiam, mert így van — válaszolta az öreg.

És kérésünkre mindent elmondott. Kremencsugban élt akkoriban. Rajztanár volt a lánygimnáziumban. Fiatalkor volt, éppen hogy elvégezte a képzőművészeti akadémiát. Liza is tanítványa volt, úgy ismerkedett meg vele. Megszerették egymást. Nem tudom én azt úgy elmondani, ahogy Viktor Andréjevics a szerelemről beszélt. Azt hallani kellett volna. Csengett a hangja és ragyogott a szeme. A lelke mélyéről beszélt. Mikor Liza elvégezte az iskolát, összeházasodtak. Nem volt könnyű az életük. Akkoriban nem úgy házasodtak az emberek, mint manapság. Liza apja-anya előkelő emberek voltak. Szégyellték a bolondok, hogy a lányuk egy közönséges rajztanárhoz ment férjhez. De Viktor Andréjevics és Lizája mindezen túltették magukat és boldogan éltek. Akkor történt azonban, hogy a németek betörték Ukrajnába. Viktor Andréjevicsék egyéves kislánya éppen beteg volt. Estére magas láza lett. Orvosságért kellett volna menni a gyógyszertárba, de a németek alatt este nyolc óra után tilos volt az uccán járni. Viktor Andréjevics el akart menni a gyógyszertárba, de Liza nem engedte. „Te ne menj, — mondta — te férfi vagy, biztosan beléd kötnek, inkább én megyek. Asszonyt csak nem bántanak.“ Viktor Andréjevics nem szívesen egyezett bele, de Liza rábeszélte. A gyógyszertár egészen közel volt, az ucca másik oldalán. Átszaladni és vissza — néhány perc műve az egész! Mégis, Viktor Andréjevics kiki-sérte a feleségét a kapuig. Liza futásnak eredt, férje meg ott állt a kapuban és várt. Az uccán már sötét volt, de a házzal szemben éppen uccai lámpa állott. Viktor Andréjevics látta, amint Liza beszaladt a

gyógyszertárba és várta, hogy mindjárt jön is vissza. Egyszerre csak a sarkon egy német katona fordul be az uccába, lépked, mint egy gólya, a hóna alatt meg lövésre készen tartja a fegyverét. A gyógyszertár ajtaja éppen becsapódott Liza mögött, aki már szaladt is hazafelé. Éppen hogy a lámpáig jutott el, amely körül világos volt az ucca, amikor a német elsütötte a fegyverét. Liza még gépiesen tett néhány lépést — és élettelenül esett Viktor Andréjevics karjaiba. Egy szót sem ejtett ki, egyet-kettőt lélegzett és vége volt. Viktor Andréjevics hangja úgy szakadozott elbeszélés közben, mint a rossz cérna s mi megértettük, milyen nehezére esik a visszaemlékezés. Nekünk is olyan nyomasztó volt a hangulatunk, hogy a lélegzetünk is elállt.

— Akkor értettem meg — folytatta elbeszélését Viktor Andréjevics — hogy kik azok a németek. Megértettem és a szívem egy életre szóló gyűlölettel telt meg. S bár nem vagyok már fiatal, mikor az első lövés eldördült, megfogtam a puskát és mentem verni a németet. Nem emberek ezek, fiúk! Emberszabású fenevadak, akiket csak rablásra, gyilkolásra neveltek. Nincs ezeknek lelkük, vadállati pára van bennük lélek helyett. Pusztítani kell őket irgalom nélkül. Akkor lesz csak ezen a földön béke... Verjétek őket fiúk! Verjétek őket földünkért, amelyet beszennyeztek, a lányaink tisztaságáért, szerelmetek és gyermekeitek nevében, verjétek mindhalálig, aminthogy én is utolsó lehelletemig verni fogom őket. Nincs és ne legyen könnyörület a számukra!

Leült a tűzhely mellé és eltakarta arcát a kezével. Mi pedig hallgattunk, mert tudtuk, hogy itt minden szó hasztalan. És előttünk lebegett Liza arca úgy, ahogy a fényképen láttuk és mögötte ott állott a hazánk, mindaz, amit szerettünk és védelmeztünk, amit drágábbnak tartottunk az életünknel is. Azon az estén megértettük, hogy mit jelent ez a szó: szeretni.

Két héttel később már harcban voltunk. Szaka-

szunkra nehéz napok jártak. Parancsot kaptunk, hogy vonuljunk kissé vissza, új állásokba. És valakit hátra kellett hagynunk, hogy fedezze visszavonulásunkat. Viktor Andréjevics jelentkezett a szakaszparancsnoknál, kérte, hogy őt hagyják ott.

— Becsület kérdése ez számomra, — mondotta nem engedhetem át másnak. Én vagyok itt a legidősebb, nekem kell maradnom.

És ott maradt a lövészárookban egy könnyű géppuskával.

Mikor elindultunk visszafelé, hátrafordultam, hogy búcsúpillantást vessek Viktor Andréjevicsre. Láttam, ahogy kivette a tárcájából Liza fényképét és odaállította maga elé a mellvédre. És hosszan-hosszan nézte.

Aztán hallottam, ahogy kattogni kezdett a géppuskája, ontva a golyót a németekre.

Szerencsésen eljutottunk az új állásokba. Utközben szünet nélkül hallottuk Viktor Andréjevics géppuskájának a kattogását. Sok tárcsát hagytunk ott neki és az öreg jól dolgozott, nem hagyta, hogy a németek felüssék a fejüket. A géppuska azonban csakhamar elhallgatott. A németek rohamra indultak ellenünk. Ekkor kaptuk csak meg a pótlást és szuronyra mentünk a németek ellen.

Azt hiszem, sohase verékedett úgy a szakaszunk, mint ebben az ütközetben. Rétegével fektettük a németeket a mezőre. Visszafoglaltuk előbbi állásainkat és az eddiginél messzebbre kergettük vissza a németeket. Az ütközet után visszamentünk a régi állásokhoz és elsősorban Viktor Andréjevicset kerestük meg. Összezsugorodva hevert a lövészárookban, a feje át volt löve, az arca halvány volt, de nyugodt, szinte boldognak látszott.

S a Liza fényképe még mindig ott állt érintetlenül a mellvéden. Csak befecskendezte a vér.

Egy rezgő nyárfa alá temettük el Viktor Andréjevicsét. Liza fényképét először meg akartuk tartani. Sajnáltuk elföldelni azt a szépséget. De Mónya Gris-

man kijelentette, hogy nem szabad megtartanunk. A fénykép Viktor Andréjevicsé és senki másé, érte adta oda az életét, ott kell hagynunk hát vele együtt. Oda tettük a fényképet megmerevedett újjai közé és beszórtuk a szemét nedves orosz földdel.

És mentünk tovább harcolni. És egyszer s mindenkorra törhetetlen esküt tettünk, hogy félelmet nem ismerve, életünket nem kímélve, hősök gyanánt fogunk harcolni, egyetlen lépésre sem hátrálva meg az ellenség előtt, egyetlen hitlerista számára sem ismerve könyörületet, hogy kévébe fogjuk rakni őket — Viktor Andréjevicsért, Lizáért, a szerelemért, a mi drága szent és szeretett orosz szülőföldünkért.

APRÓSÁGOK

Az ezredes a támlanélküli széken ült, szép nagy kezét a fenyődeszkákból összetákolt asztalon nyugtatva és a hadosztály komisszárjának szavaira figyelve, gépiesen dobolt ujjaival az asztalon.

Az ezredes keze magára vont a komisszár figyelmét, valamint azét a napbarnított arcú fiatal és életvidám tüzérhadnagyét is, akit a tüzérorosztályból rendelték be a parancsnoksághoz. Szép, erős, férfias keze volt az ezredesnek, izmos és hosszú újjakkal. Aki ránézett, rögtön megérezte, hogy ez a kéz egyformán ért ahhoz, hogy gyöngéd, szinte gyermekes puhasággal simogasson dolgokat és ahhoz, hogy megdühödve kérlelhetetlenül tépje és törje darabokra a legszilárdabb, legkeményebb anyagot is.

A hadnagy szinte leplezetlenül gyönyörködött ebben az erős és kifejező kézben. A komisszár annak a már nem fiatal embernek nyugodt és merev tekintetével nézett rá, akit az élet tapasztalatai már megtanítottak arra, hogy ne engedje túlságosan nyíltan ki-

fejezésre jutni érzéseit. Ez a férfias, szép kéz azonban nyilvánvalóan a komisszár tetszését is megnyerte.

Az ezredes egy órával ezelőtt érkezett a hadosztályparancsnoksághoz. Az ügyeletes rádiókezelő azonban még előző éjjel vette fel a hadseregparancsnokság szikratáviratát, amely közölte, hogy a hadosztályhoz kikerkezik Ljubimov ezredes, a kiváló ágyú-tervező, hogy a gyárból nemrég kibocsátott egyik újfajta ágyú működését a harc színhelyén figyelje meg.

Az első ilyenfajta ágyúk éppen kipróbálás alatt voltak a hadosztályhoz beosztott külön tüzérsztyályn.

Az ezredes perenyi pontossággal az előre jelzett időben érkezett meg. A hadosztályparancsnok éppen kint tartózkodott a tűzvonalban s ezért az ujonnan érkezettet a komisszár fogadta. Az ezredes nem ismerte a komisszárt s az is először látta őt életében, de alighogy a vendég kiszállt a fürge kis terepjáró gépkocsiból, máris kellemes meglepetést szerzett a komisszárnak azzal, hogy átadta neki egyik régi jóbarátjának üdvözetét, akivel valamikor együtt küzdött a polgárháborúban s aki most egyik lőszergyár igazgatója a Szovjetunió keleti részén. Ez a váratlan körülmény mindjárt kezdettől fogva elejét vette annak a feszültségnek, melyet az összeismerkedés első perceiben rendszerint éreznek az emberek még akkor is, ha ugyanahhoz a körhöz vagy szakmához tartoznak. A komisszár rögtön visszaemlékezett barátjára, akit már jó tíz éve nem látott s a beszélgetés mindjárt azzal a közvetlenséggel indult meg, amely nem egykönnyen érhető el, amikor a beszélgetést folytatók között semmi közösség nincsen.

Ljubimov ezredes átadta a komisszárnak a tüzérség főparancsnokától kapott megbízólevelét, amelyben pontosan meg volt határozva az ezredes feladata és közölte vele, hogy szeretné minél gyorsabban elvégezni a dolgát és visszatérni a főparancsnoksághoz,

ahol sok halaszthatatlan teendője van, amelyek nem engedik meg, hogy hosszabb időre távolmaradjon.

— Kérem, ezredes elvtárs, mondta a komisszár közelebb húzva az iratsomót, amelyet éppen az asztalára tettek aláírás végett — igyekezni fogunk megadni önnek minden tőlünk telhető támogatást. A hadnagy elvtárs mindjárt kimegy önnel a tüzérszállóhoz. Ott megismerkedik a parancsnokkal s aztán addig gyönyörködhet abban a maguk kis játékszerében, ameddig jól esik.

Az ezredes felállt és könnyed kézmozdulattal igazított egyet az övéén.

— Hogy el ne felejtsem, komisszár elvtárs — mondotta — engem az ön véleménye is érdekel. Hiszen önnek meglehetősen huzamos időn át módjában volt megfigyelni ennek a „játékszernek“ a működését. Mi az ön véleménye: lehet-e már a mai formájában komoly újfajta fegyvernek számitani vagy pedig további változtatásokra, a szerkezet átalakítására van szükség?

A komisszár szintén felállt.

— Nézetem szerint a játékszer nem rossz — mondta tréfásan. — Meg kell mondanom, hogy mi meg vagyunk vele elégedve, a fritzek pedig dühösek rá. Tulajdonképpen pedig ez a lényeg. Hogy aztán van-e szükség további toldás-foldásokra, átalakításra — ez már a maguk dolga. Maguk tűzerek jobban tudják, hogy mi kell. Éjszakára jöjjön vissza hozzánk, én majd gondoskodom jó szállásról.

A komisszár kezét az ezredes felé nyújtotta s annak szép, erős tenyere keményen megszorította a felé nyújtott kezét. A komisszár kiszabadította a kezét és megrázta a levegőben.

— O-hó! Nem foglalkozik véletlenül szabad óráiban patkótöréssel?

— Bocsásson meg, — mondta az ezredes zavartan. — Valamikor fiatal koromban hajókötélgyárban dolgoztam s az a munka nagyon kifejlesztte az ujjizmo-

kat... Ami az ide való visszatérést illeti, — én bevallom — szivesebben kint maradnék a tüzérosztálynál. Mégis vagy három napot ott kell töltenem és nem gondolja, hogy túl fárasztó lesz naponta ideoda utazni? Elvégezném a dolgom s aztán onnan egyenesen mehetnék vissza a főparancsnokságra... Ami a kényelmet illeti, az nekem nem fontos. Bár elcsépett már a mondás, hogy „ha háború, hát legyen háború“ — de ennél találóbb mondást még nem gondoltak ki.

— Nem ezredes elvtárs — mondta barátságosan nevetve a komisszár — ne szegje meg a mi itteni szabályainkat, nehogy egy másik mondásra kelljen figyelmeztetnem — a kakasról és a szemétdombról! Meg kell ismerkednie a vezérőrnaggyal. Meg lenne sértve, ha nem találkozna önnel. Én pedig okvetlen levelet akarok küldeni önnel Petruha barátomnak. Olyan rég nem láttuk egymást, hát legalább írok neki néhány sort. Ön pedig okvetlenül mondja meg neki, hogy emlékszem rá és szeretném látni... Hadnagy elvtárs, magát bízom meg azzal, hogy az ezredes elvtárs éjszakára való visszajöveteléről gondoskodik. Megértette?

— Megértettem, komisszár elvtárs — felelte a hadnagy és összeütötte a bokáját.

Az ajtó bezárult az ezredes után. A komisszár elővette a töltőtollát és nézegetni kezdte az előtte fekvő írásokat. Aláírt egyet... a másikat... Mikor a harmadikat készült aláírni, hirtelen félbeszakította munkáját. A tollát tartó keze kinyújtva maradt a levegőben. Szemöldökeit összeráncolta és arcán megfeszített gondolkodás kifejezése jelent meg. Félretolta az írást, föl-kelt az asztal mellől és kinézett az ablakon. Nézte a koranyári nap fényében ragyogó nedves, párás földet, amelyet még alig hogy betakart a fiatal fűsárjak átlátszó, zöldes fátyol-szőnyege. A tehergépkocsiktól fölhasogatott úton, mint kékes üvegszilánkok csillogtak a pocsolyák. Az út mellett libasorban vonul-

tak a katonák, felgyürve aköpenyüket és lassan vonszolva sárba süppedő lábukat. Valahonnan messziről tompa ágyúdörgés hallatszott. Jólismert, unott kép volt mindez a komisszár számára, de ő mégis úgy bámult erre a megszokott, frontmögötti tájképre, mintha csak tanulmányozni akarná azt, mintha ebben a nedves földben, a keréknyomokban és az út pocsolyáiban keresné valami bonyolult problémának a megoldását. Arcára nézve azt gondolhatta volna valaki, hogy nem hisz ennek a megszokott képnek a valóságban s hogy makacsul s szinte bosszusan töri a fejét valamin, ami sehogyse jut az eszébe.

Igy mult el vagy öt perc. Egyszerre csak a komisszár olyan hirtelen és olyan erőset csapott összeszorított öklével az ablakrámára, hogy az ablaküvegek panaszosan megzörrentek. Arcáról egyszeribe eltűnt a szórakozott tekintet. A komisszár visszament íróasztalához, kivette a kagylót a tábori telefon zöld dobozából s mikor a telefonista sípító hangját meghallotta, száját tenyérével eltakarva — mintha attól félt volna, hogy valaki meghallja — adta ki a parancsot:

— Ügyeletes elvtárs, kössön össze Kononyenkóval, de mindenféle földkapcsolás, rövidzárlat és egyéb mellékzörej nélkül.

A kapcsolásra várva a komisszár jobb vállával a füléhez szorította a kagylót s sikerült megsodornia egy cigarettát, szipkájába tenni és rágyujtani, még mielőtt összekapcsolták.

— Azonnal gyere hozzám, Kononyenkó — mondta a komisszár még mindig szája fölött tartva tenyerét s aztán választ se várva, letette a kagylót.

Folytatta az iratok aláírását s arca ismét nyugodt volt, mint mindig, csak kissé fáradtnak látszott. Csakhamar kopogtak az ajtón s a komisszár hívására sóvány, magas és szögletesvállú férfi lépett be a szobába és megállt az asztal mellett.

— Komisszár elvtárs, hívására megjelentem.

A komisszár összerakta frásait, fölállt, heves moz-

dulattal félretolta a széket és néhányszor végigment a szobán. Kononyenkó mozdulatlanul állt, csak a fejét forgatta a föl- és alá járkáló komisszár felé. Ez utóbbi végtére is abbahagyta a járást és megragadta Kononyenkó karját.

— Bocsáss meg, hogy idefárasztottalak, de olyan dologról van szó, hogy személyesen kell megbeszelnünk.

Egy sarokba vonszolta Kononyenkót, ahol kevésbé volt világos s ott — tovább szorongatva Kononyenkó karját — sokáig suttogva tárgyalt vele. Kononyenkó fejét oldalt fordítva hallgatta és sovány arcán, amelyet a szája szögletéből kiinduló két mély barázda nagyon öregített, még egy izom sem rándult meg.

— Így áll a dolog!.. Megértetted? — kérdezte a komisszár és Kononyenkó némán bólintott válaszul.

Aztán mind a ketten kimentek a szobából. Éppen ebédidő volt.

* * *

Mikor Ljubimov ezredes visszaérkezett a tüzérosztálytól, már teljesen sötét volt. A komisszár asztalán sárgás lánggal égett a nagy petróleumlámpa, eltakarva oldalt egy ív papírral. Ez az ellenző meleg, barnás árnyékot vetett a komisszár homlokára. Szemei szinte elmerültek ebbe az árnyékba úgy, hogy kifejezésük kivehetetlen volt.

— Foglaljon helyet, ezredes elvtárs — kínálta barátságosan vendégét a komisszár. — Hogy sikerült a kirándulás? Dohányozni nem öhajjt? — és már nyújtotta is az ezredes felé egyszerű dohányszelencéjét.

— Köszönöm! A kocsizás kellemes volt és láttam a „játékszert“ valódi működése közben, nem a gyakorlótéren. Önnek igaza van: a fritzek nagyon dühösek. Azt hiszem, hogy ha még valamelyest tökéletesítjük az ütőerőt, nagyszerű eredményeket fogunk elérni... Köszönöm... — az ezredes félretolta a dohányszelencét — inkább csak cigarettázom, nem értek a csavaráshoz.

Egy doboz cigarettát vett elő, kinyitotta, kivett egy cigarettát s amíg a gyufát a cigarettához tartotta, a komisszár mégegyszer figyelmes tekintetet vetett az ezredes szép kezére. Aztán elgondolkozva mondta:

— Jelentettem a vezérőnagynak az ön megérkezését. Nagyon örül, hogy láthatja önt, de kérte, hogy holnap reggel látogassa meg. Ma nagyon elfáradt s azonkívül a hadosztály segédtsízt van most nála sürgős jelentéssel. No meg ön is valószínűleg elfáradt. Kívánok jó pihenést. Mindjárt megmutatják a szobáját... Kononyenkó elvtárs! — kiáltotta a komisszár hangját fölemelve s Kononyenkó belépett a szobába és megállt a küszöbön.

Ljubimov ezredes letette a félig elszívott cigarettát a komisszár asztalán álló hamutartóra.

— Tényleg nem lesz rossz kialudni magam — mondta ásítva. — Ugy begyöpösödtem ott a főparancsnokságon, hogy itt most a friss levegőtől teljesen megrészegedtem. Köszönet a fogadtatásért és — viszontlátásra reggelig!

— Jó éjszakát! — felelte a komisszár, fel se emelve a fejét papírjaiból. Csak amikor az ezredes már fölállt s az ajtó felé ment, a komisszár úgy mellékesen megkérdezte, mintha csak most jutott volna véletlenül az eszébe:

— Megbocsásson az ezredes úr! Ön természetesen párttag?

— Magától értetődik!

— Be kell mégis mennie a párttitkárunkhoz jelentkezni. Ha csak rövid időre jött is hozzánk, de itt nálunk már ez a szabály: a párttitkárnak az összes párttagokat nyilván kell tartania. Háborús időket élünk, sohase lehet tudni mi történhet... De különben, tudja mit, minek fáradjon ön személyesen és veszítse az idejét, adja ide egy percre a párttagsági könyvét, gyorsan kiírom az adatait és holnap majd odaadom a titkárnak.

Az ezredes kigombolta zubbonyát, elővette a párt-

Könyvét és letette a komisszár elé, aki bejegyezte noteszébe az ezredes családnevét, keresztnévét, apja nevét és azt, hogy mikor lépett a pártba s aztán lassan átlapozta a pártkönyvet egészen az utolsó oldalig.

— Minden rendben van, ezredes elvtárs — mondta, miközben visszaadta a pártkönyvet. — Örül az ember, ha látja, hogy a párttagok szeretik a rendet. A tagdíjak a legutolsó hónapra is le vannak fizetve. Itt nálunk bizony nem ritkán megesik... A komisszár felvette az asztalról dohányszelencéjét és lassú mozdulattal nadrágzsebébe csúsztatta, egy percre sem véve le ugyanakkor tekintetét az ezredesről; aki ezalatt pártkönyvét gondosan visszatette a helyére és begombolta zubbonyát.

Egyszerre csak a komisszár kirántotta kezét nadrágzsebéből s ugyanabban a pillanatban az ezredes mellének egy revolver fekete csöve szegződött s a komisszár kemény harsány hangon kiáltotta:

— Kezeket föl, gazember! Zaj nélkül!

Az ezredes meg se mozdult, csak egy gyors pillantást vetett hátra, az ajtó felé, oda, ahol Kononyenkó állt. De ekkor már onnan is fekete revolvercső meredt feléje. Az ezredes vállat vont, minden ijedtség vagy csodálkozás nélkül, csak észrevehetően elsápadt és magasra emelte nagy, szép, férfias kezét.

Kononyenko kinyitotta az ajtót. Két vöröskatona lépett be. Zajtalanul két oldalról a letartóztatott mellé álltak, csak puskatusaik kopogtatták meg a padlót. Kononyenkó lekapcsolta az ezredes övét és revolvertáskáját.

— Szép dolog az önbizalom — mondta félig gúnyosan, félig helyeslőleg. — Még tartalék fegyvert sem vett magához.

A komisszár a letartóztatotthoz lépett és kinyitotta a tollkését. Az ezredes összeresztett és megtántorodott.

— Ne féljen! A mi szokásaink mások, mint

ott, maguknál — mondotta a komisszár, összeráncolva a homlokát. — Csak néhány fölösleges apróságtól akarom megszabadítani. Nem illenek magára. És gondosan lefejtette a fogoly rangjelzését.

A letartóztatott a törbeesett farkas tekintetével a komisszárra meresztette szemét s aztán kicserepesedett ajkát nyelvével megnedvesítve rekedt hangon kérdezte:

— Most már minden mindegy... De mondja meg, mivel árultam el magam?

— A komisszár mogorván nézett a fogoly szemébe.

— Van-e értelme, hogy most, a vég előtt, még fölösleges tudással terhelje magát? Hasznát már úgysem veheti többé... Vigyétek!

A vöröskatonák elvezették a foglyot. A komisszár az asztalhoz lépett és cigarettát kezdett sodorni. De ujjai kissé reszkettek s a cigaretta túlságosan vas-tagra és idomtalanra sikerült.

Kononyenkó visszajött. A komisszár fellélegzett, de egyszerre úgy érezte, mintha valami súly lefelé húzná és szinte tehetetlenül ereszkedett le a székére.

Kononyenkó csöndes elragadtatással mondta:

— Tiszta munka, komisszár elvtárs... De nekem úgy-e megmondja, hogy min fogta meg? Én még hasznát vehetem.

A komisszár hátradőlt a széken, szemét félig behunyta és kezeit összekulcsolta a feje mögött. Aztán lassan, elgondolkozva beszélni kezdett:

— Értsd meg, hogy valami ennél az embernél mindjárt az első pillantásra szöget ütött a fejembe. De mi?... Mikor elment, csak ültem és törtem a fejemet, hogy mi lehet az? A keze?... Nem. Abban semmi különös nincsen. Hogy szép, úri kezei vannak? Ez igaz, de hát ez még semmit sem bizonyít. Láttam én már kovácslegényt, akinek olyan kezei voltak, hogy bármelyik gróf megirigyelhette volna. Nem ez volt hát a dolog nyitja. De hát mi? Az ör-

dögbe is!... Akkor aztán egyszerre minden világos lett előttem... A polgárháború idején a németek az ukrán városokba mindig dobpergéssel vonultak be... Én akkor még gyerek voltam, de az a dobpergés egész életemre az agyamba vésődött. Nos, mikor ez az ember velem beszélgetett, az idegei egy kissé mégis nyugtalanították és az újjaival dobolt az asztalon... De nem úgy dobolt, ahogy a mieink szoktak, — érted a dolgot? — hanem úgy, ahogy akkor doboltak a németek... De hát még ez se volt elég... Éppen csak alapot adott a gyanura... Az írásai mind rendben voltak, jobban már nem is lehetek volna. Az ideérkezése minden hivatalos forma betartásával történt... Elhatároztam, hogy csinálok még egy próbát...

A pártkönyvvel? — vágott közbe Kononyenkő. De a komisszár mosolygott.

— Ne siess úgy, csak lassan a testtel. Nem! A cigarettával... Ő itt nekem azt mondta, hogy fiatal korában kötélverő volt egy hajókötélgyárban. De kísült, hogy egy cigarettát nem tud megsodorni. A fáterlandba ez nincs divatban, ott az emberek mindent készen szeretnek kapni. De még ez sem volt bizonyíték, csak megerősítette a gyanumat. Véglegesen a pártkönyv árulta el, ebben igazad van... Ide nézz!

És odanyujtotta Kononyenkónak a kémtől elvett pártkönyvet. Kononyenkó a lámpához ment vele és gondosan végignézte egyik lapját a másik után. Ugy nézett a komisszárra, mint aki nem érti a dolgot.

— Nem látok én semmit... Minden a legnagyobb rendben.

— Eh, te! — a komisszár kinyujtotta a karját és tréfásan meghúzta Kononyenkó haját. — És ezt nevezed te állambiztonság-védelemnek? Nem elég, ha feje van az embernek, de sütnivaló is kell bele! Ide nézz: milyen összeg után fizette a párttagsági díjat? 500 rubel után! Hát mennyi nálunk az ezredesi fizetés? No? Hát ezen fogtam meg!

— Tényleg! — mondta csodálkozva Kononyenkó. Milyen apróság!

A komisszár föl kacagott.

— Ennyi az egész... Apróságok! Végeredményben mindig apróságokon fogjuk meg ezeket a gazembereket... Csak nem szabad az ilyen apróságokat szem elől téveszteni, hanem idejében fülön kell csípni őket és a madár már benn is van a kalitkában. Hát ezt véd az eszedbe! — fejezte be a komisszár s ügyesen és gondosan új cigarettát sodort magának.

A TENGHEREN

A motoros bárka éjfél után futott ki a Sztrelecki öbölből a nyílt tengerre. Közönséges, nagy, nehéz bárka volt, amely azelőtt valamelyik sorhajónak volt a mentőcsónakja. A bárka orrán és farán azonban a hajókat megillető jelzést viselte — a sötétvörös rombuszt fehér mezőben és a jelzés fölé fehér festéssel a „17“-es szám volt pingálva.

A bárka nem tartozott semmiféle hajóhoz. Állandó szolgálatot teljesített egy aknalerakó osztag keretében és ugyanúgy végezte a dolgát, mint bármelyik önálló hajó.

Tizenegy vöröstengerészből állt a legénysége és saját motorral rendelkezett, amelynek meg volt az a rossz tulajdonsága, hogy egész úton füstölt. A tizenegy vöröstengerész között — mint minden hadihajón — voltak különböző szakmájú tengerészek: aknászok, villanszerelők, gépészek, kormányosok, h iradósok. A parancsnokuk pedig Misa Lonkévics elsőosztályú őrmester volt.

Amilyen nagy, nehézkes és szilárd volt a bárka, olyan törekenynek és gyöngének látszott a parancsnoka. Magas termetű, karcsú, pelyhesállú, rózsaszín-

képü, mondhatni lányos arcú fiú volt. Nagy, sűrű szempillái alól meleg őz-szemek néztek ábrándozva a világba.

Misa Lonkévics az egyetem padjaiból jött a haditengerészethez. Az volt a szándéka, hogy amikor a szolgálati ideje a haditengerészetnél letelik, tovább fogja folytatni tanulmányait. Szabad idejét még a katonai szolgálat alatt is annak szentelte, hogy a doktórátus első fokozatának elnyeréséhez megkívánt tudományos munka megírásának előkészítésén dolgozott. Munkájának tárgyául a német filozófia fejlődését választotta a XVIII. századtól a XX.-ig.

Azt lehetne hinni, hogy egy ilyen fiatalember, aki öt éven át egyebet sem tett, minthogy Kant, Hegel, Schopenhauer és mások bonyolult filozófiai rendszereivel foglalkozott, aligha tudja majd egykönnyen elsajátítani a hajókötelek, horgonyláncok és hasonló szerzők kezelésének gyakorlatát.

Általános csodálkozásra azonban Misa mindjárt első naptól fogva nagyszerű és lelkes tengerésznek bizonyult. A tengerrel egyszeriben megbarátkozott. A tenger, mintha egyenesen a keblére ölelte volna: olyan könnyen és gyorsan sajátította el a tengerészeti tudományokat, hogy parancsnokai követendő példaként állították társai elé. Maga Misa csodálkozott legjobban váratlanul kifejlődött tengerész-hajlamain s nem egyszer tréfálkozva mondta, hogy úgylátszik, komolyan meg kell gondolnia, hogy ne változtasson-e pályát? Nem jobb-e Nelson vagy Usakov példájára hírneves tengerésszé lenni, mint egész életét az íróasztal mellett kopaszodva, a filozófia titkai fölött töprengve tölni?

Egy évi szolgálat eredményeképpen Misa az aknakerakás és felszedés szakembere lett. Ez meghozta neki az őrmesteri rangot, parancsnoki tisztet és tekintélyt szerzett neki.

A bárka parancsnoka és tizenegy főnyi legénysége között baráti viszony állt fenn, ugyanakkor azonban

szolgálati vonalon a legénység mindegyik tagja feltétlenül alávetette magát a parancsnok minden rendelkezésének.

Az archangelszki medvevadász, Vászja Kuhtin — a bárka motorjának „mechanikusa és főmérnöke“ Ljósza Bájev aknász, — a Fekete tengeri flotta válogatott football csapatának utólérhetetlen jobb-összekötője, Petro Derevjágó kormányos — civilben híres bányász, akit szénvájási rekordjáért kitüntettek, de aki emellett oly szerény volt, mint valami iskolásgyerek és maga is félt egy kicsit a kezétől, amellyel össze tudta volna törni tán még a vasmacskát is, — és mind, ahányan csak voltak, szerették fiatal parancsnokukat és még jobban tisztelték műveltségéért. Misa Lonkévics minden kérdésre meg tudott felelni és mindent olyan érthetően tudott megmagyarázni, hogy élvezet volt vele együtt dolgozni. S az ilyen emberhez aztán ragaszkodnak a társai.

Egyszóval a bárka egész személyzetét szoros barátság tartotta össze.

Életük egyetlen sötét pontját Misa vasárnaponként tartott előadásai képezték — a filozófia történetéről. Misa Lonkévics úgy vélekedett, hogy társai boldogok lesznek, ha megismerkedhetnek az emberi gondolkodás fejlődéstörténetével. Ajánlatát mind a tizenegyen egyhangúlag elfogadták. Misa azonban nem volt gyakorlott oktató s a különböző filozófiai rendszereket itt is azon a nyelven fejtegette, amelyen az egyetemi szemináriumi foglalkozásokon szokott vitatkozni társaival. Hallgatóinak nagy erőfeszítésükbe került, hogy el ne aludjanak az előadásokon. De túrtak valamennyien, mert a „professzort“ egyikük se akarta megbántani. Misa viszont semmit sem vett észre és szorgalmasan készült mindegyik előadásra.

Még a forró háborús napokban is időt szakított erre a fölvilágosító tevékenységre, bár az aknászosztag éjet is nappallá téve dolgozott.

Ezen az éjszakán a bárka északi irányban haladt a

Lukull-fok felé és húsz „halacska“ típusú aknát vitt magával. A légi felderítők megállapították, hogy a német tengeralattjárók előszeretettel keresnek föl éjszákánként egy sekélyvizű helyet s ott várják ki a mi aknafölszedő hajóink elvonulását, hogy aztán, mihelyt azok eltűntek, újra teleszórják hajóink útvonalait robbanó gömbjeikkel. A bárka parancsnokságától azt a feladatot kapta, hogy azon a helyen aknákat rakjon le s tegye tönkre a németek víz alatti fészket. Az aknák lerakásának váratlanul és észrevétlenül kellett történnie. Ha valamelyik nagy aknászhajót küldték volna ki, azt a németek könnyen észrevehették volna, a bárka azonban remélhette, hogy sikerül észrevétlenül végrehajtania az egész műveletet. A kis tengeralattjárók számára a „halacska“-típusú aknák is teljesen elégségesek voltak.

Amint a bárka kifutott az öbölből, a nyílt tengeren azonnal heves északkeleti szél fogadta. A tenger vize olyan volt, mint a tinta, amelyen csak helyenként buzogtak homályos fehér foltok — és tompán zúgta körül a hajót. Misa Lonkevics jól tudta, hogy jobbkéz felől egész közel a hazai part, de a sötétben semmit sem látott. Csillagtalan éjszaka volt és nyomasztólag hatott a csönd. Mintha az egész világon minden hang kihalt volna, kivéve a bárkát körülölelő óriási víztömeg egyenletes moraját és a motor szabályos kattogását. A ponyvával leterített „halacska“ halomba rakva meredtek a magasba a bárka közepén.

Balról hatalmas hullámok csapkodták a bárkát, olykor-olykor át is csaptak rajta. Petro Derevjágó pontosan betartotta az irányt. Mellén villany-zseblámpa függött, fekete papírral leragasztva, csak egy tűfok nagyságú apró nyíláson szűrődött ki a fény az iránytűre. Vászja Kuhn a motor mellett guggolt, a többiek együtt heverték az aknák körül, fejüket a ponyva szélével betakarták és csöndesen beszélgettek. Ljósza Bájev, aki sohasem fogott ki a témából, ép-

pen arról beszélt, hogy milyen gyönyörűség a bar-nauli őserdőben vadászni.

Misa Lonkévics köpenye gallérját fölhajtva ült Pet-ró mellett — mert hideg volt az áprilisi éjszaka — és a sötétbe bámulva elgondolkozott. A tegnapi elő-adás után folytatott beszélgetés jutott az eszébe. Az öböl partján tartotta az előadást, a bárka mellett, amely már utra készült. Társai ezuttal különösen nagy figyelemmel hallgatták. Körben ültek a tengerár szüntelen simogatásától fényesre csiszolódott köve-ken.

Misa arról beszélt társainak, hogy hogyan lendült föl a XIX. század elején az idealista filozófia, milyen fáradhatatlanul keresték azokban az években az em-berek az igazságot, a lét értelmét. Fichtéről és Schel-lingről beszélt, mint a szabadságszerető emberi gon-dolat ragyogó fáklyahordozóiról, akik az összes gon-dolkodó emberek lelkét megmozgatták. Misa megma-gyarázni igyekezett, hogy milyen mohón fogadták az ébredező Oroszországban a német filozófusok taní-tását, hogy hogyan jött létre Sztankiévic tanulóköre és a moszkvai „bölcseletbarátok“ csoportja, ahol a polgári érzés és sötét cári önkényuralom elleni harc első himbói hajtottak ki.

Vaszja Kuhtin ült Misához legközelebb. Könyö-két térdére fektette, fejét mélyen lehajtotta és az uj-jai között valami lapos tengeri csigát forgatott.

Mikor Misa befejezte az előadást, Kuhtin felütötte a fejét és Lonkévics észrevette, hogy Kuhtin széles, fiatal homlokát ráncok borítják, mint olyan emberét, aki megfeszülten gondolkodik valamin. És Misa a magyarázatra kész tanár hangján kérdezte:

— Ugy látom, kérdezni akarsz valamit, Kuhtin elv-társ?

Vásza mélyet lélezett és úgy összeszorította uj-jaival a csigát, hogy apró darabokra tört. Aztán Misa szemébe nézett és tompa hangon mondta:

— Kérem, előadó elvtárs, magyarázza meg... (sza-

bad idejükben mind a tizenegyen egyszerűen Misát
nak szólították parancsnokukat, de szolgálatban, va-
lamint az előadások alatt is, betartották a formaságo-
kat) kérem magyarázza meg, hogy történhetett ez?
Az előadás szerint a németek abban az időben éppen
olyan emberek voltak, mint a többi, sőt a többiek
élén haladtak és hasznot hajtottak a többi népek
számára felvilágosodás és szabadság szempontjából.
Hogy történhetett hát az, hogy most Hitler alatt nem-
csak, hogy nem emberek, de a legvadabb szörnyete-
gek lettek? Maga azt bizonyította nekünk, hogy az
emberek egyre tökéletesebbek lesznek, hát hogy le-
het az, hogy ebben az esetben fordítva történt a do-
log?

Kuhtin, szemét Lonkévics arcára szegezve, várta a
feleletet. S abból, hogy valamennyien hallgattak, Mi-
sa megértette, hogy a kérdés mindannyiuknak eleve-
nére tapintott s mind hallani akarják a feleletet.

S ez a nyílt és követelő kérdés Misát zavarba-
hozta.

— Tudjátok fiúk — mondta, igyekezve egyszerű
és megfelelő szavakat találni, — a dolog úgy áll,
hogy az eszmék történelmi fejlődésének törvénye nem
okvetlenül progresszív eszmék útján, vagyis nem min-
dig elmélyülés és tökéletesedés útján halad előre.
Megtörténhet, hogy a fejlődés az ellenkező úton —
a hanyatlás útján, a primitív kiindulóponthoz való
visszatérés útján halad. Ennek szociális okai van-
nak. Egy fiatal, progresszív osztály az eszméket is
előreviszi. Ha azonban egy osztály már szétesőben,
halódóban van, hogy a helyén maradhasson, a visz-
szafejlődés útjára tér, bomlásának mérgével megfer-
tőzi korának gondolkodását és évszázadokkal vissza-
veti azt a vadállati törvények legsötétebb idejébe. . .
Érthető, amit beszélek? — szakította félbe Misa ön-
magát, mert érezte, hogy szavai nem elégtik ki hall-
gatóit.

Tizenegy társa komoran hallgatott. Nyilván meg-

lepte őket Misának ez a bonyolult fejtegetése. Misa meg akarta ismételni, amit mondott, egyszerűbben és világosabban, de Fégya Garmátnij aknász váratlanul félbeszakította.

— Minden érthető — mondotta dühös hangon. — Szóval ez annyit jelent, hogy kár volt neked, Misa, avval tölteni a fiatal életedet, hogy ilyen vacak tudománnyal bajlódj, amelyik hol előre táncol, hol meg hátra.

— De hát miért vacak tudomány ez? — kérdezte Misa zavartan.

— Vacak biz az! — mondotta Garmátnij és a szemével hunyorítva hozzátette: — Aztán mondd csak, ez a te filozófiád más népeknél is így táncol ide-oda? Teszem például a franciák meg az angolok — azok is így hátrafelé táncolnak? De hát, ahogy én tudom, azok nem szívelik a fasizmust?

— Nagyban és egészben természetesen nem — felelte Misa, aki most már teljesen zavarban volt. — Egyes társadalmi csoportok körében azonban más országokban is kifejlődött a fasiszta ideológia. A francia nép árulói például...

— Várj csak, várj csak! — szakította félbe Garmátnij... — Szóval más népeknél a fasizmus csak a hitványak, az árulók dolga, a németeknek viszont a legtöbbje fasiszta. Én úgy gondolom, hogy nem is más, csak éppen ezek a disznók táncoltatják vissza az emberek gondolkodását a fenevadak világába. Azért hát annyit mondok: üssük a németet, amíg meleg — és több semmi. Egyéb filozófia énnekem nem is kell!

Misa tehetetlenül mosolygott. Tizenegy társa azonban mosoly nélkül hallgatta Garmátnij szavait és Misa látta, hogy fiatal arcukra a könyörtelen harag és gyűlölet kifejezése ült.

És most, az éjszaka sötétjébe meredve, Misa Fégya Garmátnij szavaira gondolt. Miért éppen csak Németországban állt be a társadalmi eszméknek ez a ször-

nyű visszafejlődése, amely a fajelmélet állati eszméihez vezetett, amik egy egész nemzedék lelkét megmérgezték, történelemelőtti szörnyetegek színvonalára süllyesztve le az embereket, akik számára más semmi sincs a világon, csak falás és gyilkolás? Szörnyű útja a fejlődésnek! Schellingtől Nietzscheig és Nietzscheától Rosenberggig! Hanyatlás, amely nem ismer semilyen törvényszerűséget. Fégya Garmátnij váratlanul óriási kérdést vetett fel Misa számára, amely fölött sokat és behatóan kellett gondolkozni.

Egy hullám keresztülnyargalt a bárkán és a habok Lonkévics arcába csaptak.

Misa lehajolt és a villanylámpást köpenye szélével betakarva, az órájára nézett. Az elmúlt időt számítva éppen oda kellett érkezniök a kitűzött helyre, ahol az aknákat le kellett rakni. Misa parancsot adott, hogy szedjék le az aknákról a ponyvát. Derevjágó a parancsnok intézkedésére megforgatta a kormánykereket és a bárkát az aknalerakás helyére irányította. Misa előrelépett, oda, ahol Garmátnij és Licsin, a másik aknász már lefektették az első „halacs-kát“ a csúsztatóra.

Misa mégegyszer órájára nézett és vezényelt:

— Első akna!

Az első akna kúpalakú teste lecsúszott a tengerbe.

Hallatszott, ahogy loccsant.

Misa magában számolta a másodperceket, igyekezve egyenletesen és nyugodtan számolni.

— Második... harmadik...

Az aknák eltűntek a mélyben, halálthozó láncot képezve ott lent a hideg, zöld homályban. Az utolsó, a huszadik akna is lecsúszott nagyot loccsanva és Misa megkönnyebbülten lélezett fel. Az aknákkal való munkában kellemes csak az, amikor a feladat már sikeresen teljesítve van. Misa visszatért parancsnoki helyére és odaszólt Derevjágónak:

— Indulás hazafelé! Irány: 165.

— Igenis: irány 165 — ismételte Derevjágó a pa-

rancsot és megforgatta a parányi kormánykereket. A bárka kissé oldalt dőlt és Misa hallotta, amint a motornak az imént még egyenletes kattogása egyre ritkább lett, majd pedig teljesen elhallgatott. Misa felugrott és a motorfülke bejáratához lépett, ahonnan már Kuhtin éppen kidugta a fejét.

— Nem működik a motor — őrmester elvtárs — jelentette Kuhtin. — Ugy látszik, megálltunk.

A bárka egyhelyben állt és lassan himbálózott a vizen. Most erősebben hallatszott a víz suhogása. Misa kimászott a bárka farára, lehajolt és odavilágított zseblámpájával. Meglátta a csavart és azt, hogy a csavar köré valami vékony drótkötél hurkai fonódtak. Honnan kerülhetett ide az a drótkötél? — teljesen érthetetlen volt. Lehet, hogy valamelyik ellenséges tengeralattjáró szándékosan hagyta itt, de lehet az is, hogy valamilyen szerencsétlenül járt hajó kötélzetéből sodorták ide a hullámok. Ördög tudja honnan. Lonkévics összeráncolta a homlokát. A szürkületig már csak percek maradtak, gyorsan, még sötétben el kellett tünni erről a helyről, nehogy elárulják magukat és a végrehajtott műveletet. A bárkát és embereit fenyegető veszedelemre Misa nem is gondolt. A fő dolog az volt, hogy az ellenség tudomást ne szerezzen a számára készített meglepetésről.

— Bájev... Garmátnij... megtisztítani a csavart... — vezényelte Misa.

A két vöröstengerész sietett teljesíteni a parancsot. Ljosa Bájev a víz fölött függött, Garmátnij a lábánál fogva tartotta, hogy bele ne essék a vízbe. A hullámok el-elöntötték Bájevet, de ő minden ilyen hullámcsapás után nagyot lélegezve újra a csavar fölé hajolt és tovább igyekezett kibogozni a kötelet.

— Nem megy — mondta végre. — Ugy összebozódott, hogy az isten se ismeri itt ki magát. Megengedi parancsnok elvtárs, hogy lemenjek a vízbe?

Misa habozott. Ilyenkor áprilisban a fürdés nem volt nagy élvezet. A víz hőmérséklete sem volt több

hat foknál. De más mód nem volt. Misa megadta az engedélyt.

Bájev levette zubbonyát, lehúzta csizmáját és kötelet kötött a derekára.

— Erősen tartsd — kiáltotta oda Garmátnijnak és beugrott a vízbe.

Misa Lonkévics hallotta, hogy prüszkölt és káromkodott Bájev minden hullámcsapás után. És Misa egyre türelmetlenebbül nézte az óráját. A fekete ég már szürkülni kezdett. Feltűntek a part sötét körvonalai. Derengett.

— Sietni — mondta ismételten Misa a víz fölé hajolva.

— Sehogy se megy — felelte bosszúsan Bájev. — Véső nélkül itt az ördög se boldogul.

Misa jól látta Bájev arcát: a sötétség dacára is jól látta, hogy reszket az ajka.

— Bájev kijön a vízből és melegedni megy! Helyébe Garmátnij a vízbe! — vezényelt Misa.

Kuhtin vésőt és kalapácsot hozott. Bájev felvette zubbonyát és fogait csikorgatva a motorhoz ment melegedni. A Garmátnij derekára kötött kötel végét most maga Misa tartotta. A kalapács hol csengve verte a vésőt, hol meg elhallgatott — mikor hullámok csaptak át a bárka farán. A láthatár pedig egyre világosodott: a szürke ég már kékbe ment át. Végül is Garmátnij bedobta a vésőt és a kalapácsot a bárkába s aztán maga is fölkapaszkodott és beugrott.

— Rendbehoztam!

A motor ismét szabályosan, egyenletesen zakatolt. A bárka mozgásba jött.

Körötte még sötét volt és remélni lehetett, hogy sem a levegőből, sem a tenger felől nem veszik észre a szürke hullámok közt bukdácsoló szürke kis dióhéjat. Az ég azonban egyre világosodott és Lonkévics egyre nagyobb aggodalommal tekintett föl az égre. Ellenséges repülőgép könnyen észrevehette volna a bárka világos foltját a víz ólomkék abroszán.

— Le a huzatot a géppuskáról! Felkészülni! — adta ki a parancsot Misa.

Karpusin géppuskás fűrgén állította föl a fegyverét és kinyitotta a töltényes ládát.

Csaknem egyidejűleg valamennyien fölvtették fejüket — akárcsak parancsszóra. A magasból zümmögés hallatszott. Kétség nem fér hozzá, hogy repülőgéptől származott.

„Saját repülünk, vagy ellenség?“ — gondolta magában Lonkévics, a fekete eget fürkészve.

A zümmögés egyre erősebb lett és már-már rekedt kattogásba ment át. És két felhő között Misa megpillantotta a repülőgépet. Egy pillantás elég volt ahhoz, hogy felismerje a „Focke-Wulf“-típusú gépet.

„Észrevesz vagy nem?“ — gondolta Misa és öklét önkéntelenül úgy összeszorította, hogy körmei a húzába vágtak.

A repülőgép eltűnt a felhőkben, aztán megint előbukkant és ereszkedni kezdett.

Észrevette a bárkát.

Misa Lonkévics kihúzta a könnyű géppuskát a ponyva alól.

— Össz-tűz az ellenségre, mihelyt zuhanó röpülésbe kezd! — adta ki Misa a parancsot az ügyeletes őrségnek s maga a kézigéppuska fölé hajolt.

A német meredek kigyóvonalat írt le a bárka fölött, mintha azt méregette volna, hogy hogy csaphat le jobban erre a hullámok hátán hanyódo kis alkotmányra. Aztán éles fordulatot vett és tovább ereszkedett lefelé. Misa megértette, hogy zuhanó röpülésből szembe fogja támadni a bárkát.

Misa az ajkába harapott. A német röpülő vagy harminc méternyire a víz fölött megállapodott és röpült előre a bárka felé.

— Tűz! — kiáltotta Misa és maga is löni kezdett.

Köröskörül minden recsegett-ropogott és Misa látta, amint Bájev puskáját elejtve, kitárt karokkal nekiesett fejfelé a bárka oldalának. Garmátnij orra bukkott,

Kárpusin pedig úgy esett rá a géppuskára, hogy testével takarta el a fegyvert. A repülőgép süvítve röptül el a bárka fölött és Misa három sortüzet küldött utána.

— Lizsin! Segélyt a sebesülteknek! — kiáltotta Misa és Lizsin, fegyverét letéve, fölemelte Bájev testét és zavarodottan nézett parancsnokára. Bájev nyakából patakban folyt a vér. De gondolkodásra nem volt idő.

A német megfordult, hogy második támadást intézzen a bárka ellen és Misa célba vette a repülőgép feléje közeledő és egyre nagyobbodó körvonalait. Ismét minden recsegett-ropogott. Lizsin Bájevre bukott. Derevjágó kiengedte kezéből a kormánykereket és a fenékre csúszott. Misa látta, amint még két társa elesett s ugyanakkor valami megégette a mellét. Lélekzetet akart venni, de nem tudott, köhögés fogta el és csodálkozva vette észre, hogy a szájából ömlik a vér. Ki akarta köpni, de forró, sötét fátyol borult a szemére, amely az egész világot eltakarta előle.

Mikor magához tért, a bárka tehetetlenül himbálózott a hullámokon, senki se irányította. A motor egyenletesen kattogott, de mikor Misa Lonkévics krakogva és vért köpdösve Kuchtint szólította, senki sem válaszolt. Lonkévics, fájdalmán és szédülésén erőt véve, benézett a motorfülkébe. Vászja Kuchtin ott ült összezsugorodva, zubbonyából a hátán három helyen véres cafatokban lögott ki a bélés.

Misa körültekintett. A bárkában minden halott volt. Lábai alatt vörös víz csobogott. Misa összerázkódott és a tengerre nézett. A német még mindig ott röpködött, köröket írva le a tehetetlen bárka fölött. És Misa érezte, hogy egész teste megmerevedik a dühtől és gyűlölettől az iránt a gyilkos iránt. Nézte a repülőgépet és arra gondolt, hogy olyan emberek unokája ül rajta, akik az emberi gondolkodás világító fáklyái voltak, akik a tudás magaslatai felé vezették az emberiséget. És ez a hiénalelkű, farkas-szívű korcs-

szülött az orosz tenger fölött röpköd és orosz bárkára szórja az ólomesőt. Ő ölte meg Misa társait. Vászja Kuchtint, Ljósza Bájevet, Petro Derevjágót, Fégya Garmátnijt és a többieket. Ő ölte meg őt is, Misa Lonkévics huszonhároméves bölcsészdiákot, aki egész életét a békés tudományoknak, az emberi gondolkodás fejlődéstörténetének akarta szentelni.

Misa Lonkévics dühében úgy összeszorította fogait, hogy csikorogtak. Fölemelte fejét s a tengeren váratlanul a bárka felé sietve közeledő nagy hullámoszlopot pillantott meg. Rögtön megértette, hogy a kikötőből torpedónaszádokat küldtek segítségére. Nyilván a német is megértette ezt és búcsúzásul még egy golyózáport akart zúdítani a bárkára. Csaknem a hullámokat érintve indult erre az utolsó rohamra.

Misa nézte a közelgő repülőgépet és kicserepedett, véres ajkán a gyűlölet félelmetes mosolya ült.

— A filozófia fejlődése — mormogta és géppuskája csövét nagy erőfeszítéssel a bárka oldalára fektette.

A repülőgép fülsiketítő berregéssel közeledett a bárkához. Misa, ajkát összeharapva, minden erejét megfeszítve kényszerítette már-már elhomályosodó szemét, hogy még egy pillanatra lássanak és célbavette a repülőgépet. A géppuska fölkattogott. És Misa, miközben érezte, hogy föltartóztathatatlanul bukik le a feneketlen hideg szakadékba, még annyit látott, hogy a „Focke-Wulf“, a bárkáig már el nem jutva, zuhan le a tengerbe, hatalmas vízhegyet dobva föl a magasba.

A torpedónaszádok, mint a vihar, rontottak az ütközet helyére. Egyik lassított és a bárkához siklott. Fedélzetéről tódultak a bárkára a vöröstengerészek. A másik naszád oda úszott, ahol a repülőgép lezuhant. A szétzúzott gép roncsai közt, hátával fölfelé feküdt a német repülő holtteste. A torpedónaszád őrmestere egy vasszigonnyal a nyakánál fogva fölhúzta a hullát a fedélzetre. A német homlokából ömlött a vér. Misa Lonkévics golyója a fejét lőtte keresztül.

A torpedónaszád parancsnoka, egy magastermetű hadnagy, lejött a parancsnoki hídról és a halott mellé guggolva, kigombolta a német repülő öltönyét és belső zsebéből kivette a halott igazolványát. Kinyitotta és egykedvűen olvasta a beleírt nevet: •

— Johann Wilhelm Schelling.

A hadnagy nyugodtan zsebrevágta a könyvecskét, kikutatta a halott többi zsebeit, de egyéb okmányt nem talált. Fölállt és az őrmester kérdő tekintetére válaszolva azt mondta:

— Bedobni a tengerbe! Csak nem cipeljük magunkkal ezt a dögöt a kikötőbe. A rákoknak is élniök keil.

Nagyot csobbant a víz és Johann Wilhelm Schelling lemerült az orosz tenger fenekére. A torpedónaszádok a bárkát maguk után vontatva visszafordultak a kikötő irányába. A még lélegző Petro Derevjágot, Ljósa Bájevet és Kárpusint átvitték az első naszádra. A többiek ott feküdtek a bárka alján és Vászja Kuhtin mellén ott pihent Misa Lonkévics vértelen, viaszsárga feje, arcán még a halálban is ott ült a határtalan düh és gyűlölet kifejezése.

TARTALOM

	<i>oldal</i>
Az öregasszony	3
Hőstett	12
Egy a sok közül	46
A csíkos halál	56
Vaskereszt	65
Az utolsó úszóverseny	73
Tearózsza :	86
A fénykép	99
Apróságok	107
A tengeren	117

А—7661. Подписано к печати
3 апреля 1944 г. Тираж 2100.
Формат 70×92¹/₃₂ д. 4¹/₈ печ. листа
Зак. тип. 116.

Тип. «Искра революции», Москва

13

Б. ЛАВРЕНЕВ. Люди простого сердца

На венгерском языке

Цена 4 руб.